

**NOTÍCIA DE L'ACADÈMIA DE CIÈNCIES
MÈDIQUES
DE CATALUNYA I DE BALEARS**

JOSEP MARIA CALBET CAMARASA

NOTÍCIA

**DE L'ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES
DE CATALUNYA I DE BALEARS**

BARCELONA
2001

El Seminari Pere Mata, de les Unitats de Medicina Legal i Laboral i Toxicologia i d'Història de la Medicina de la Universitat de Barcelona, fou creat en ocasió del centenari de la mort de Pere Mata i Fontanet (Reus, 1811 - Madrid, 1877) que fou catedràtic de Medicina Legal, com a eina per a facilitar la publicació de llibres i la difusió de l'activitat científica.

Publicacions del Seminari Pere Mata, de la Universitat de Barcelona.

Any 2001

Número 94.

© Josep Maria Calbet Camarasa

© *Seminari Pere Mata*

Unitat d'Ensenyament i Recerca de Medicina Legal i Laboral i Toxicologia

UER d'Història de la Medicina

Departament de Salut Pública i Legislació Sanitària.

Universitat de Barcelona.

c. Casanova 143. 08006. Barcelona.

I.S.B.N.: 84-477-0748-2

D.L.: B-16.880-2001

NOTÍCIA DE L'ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES DE CATALUNYA I DE BALEARS

TAULA

Presentació.....	9
La Societat Mèdica el Laboratori.....	11
Les sessions científiques de la Societat Mèdica el Laboratori (1874-1877).....	25
Els primers anys de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques	35
L'associació General de Metges de Llengua Catalana	45
L'Acadèmia de Ciències Mèdiques durant la Guerra Civil	61
Notes esparses.....	73
L'Epidèmia tífica de 1914 a Barcelona	91
Les sessions inaugurals.....	107
Primera etapa	107
Segona etapa	113
Tercera etapa.....	116
Annex documental	119
Memoria acerca la Marcha científica y económica de la Sociedad durante el año 1875, leída en Junta General Ordinaria por el Secretario Don Mariano de Vilar Fontcuberta.....	120
Sessió del 14 de Març de 1878 de la Societat el Laboratori	128
Academia de Ciencias Médicas de Cataluña	129
Unión de las corporaciones Científicas "El Laboratorio", y "Academia de Ciencias Médicas de Cataluña"	133
<i>Publicacions del Seminari Pere Mata</i>	135

PRESENTACIÓ

En els últims anys hem dedicat algunes ratlles que fan referència a la trajectòria vital de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears. No cal recordar que es tracta d'una de les corporacions mèdico-professionals més importants de Catalunya. Aconsellats pels nostres amics hem decidit reunir aquestes notes per fer-ne un volum. El resultat és aquesta "Notícia" que nosaltres som els primers en veure desigual. Perquè afortunadament aquesta Acadèmia té molts altres vessants que no han estat ni tan sols insinuades en aquest paper. És per això que ens acollim a la benevolença del possible lector. Les línies que segueixen només són el resultat de les estones plàcides -fora de la nostra activitat habitual- que hem passat remenant documents relacionats amb la medicina catalana. I no tenen altre objectiu que contribuir a posar de manifest el treball il·lusionat que els socis de l'Acadèmia han posat gairebé sempre al servei de la medicina i del país.

És curiós constatar que malgrat els centenars de treballs que s'han dedicat a exposar algun aspecte de la vida d'aquesta Acadèmia, ningú no ha intentat encara de donar-ne una visió globalitzadora. Tenim però l'esperança que en el futur algú que tingui la capacitat i l'empenta suficient pugui oferir-nos la història de la corporació. I en aquesta història caldria parlar de les revistes, publicacions, congressos i reunions que ha patrocinat l'Acadèmia, de les juntes de govern, dels laboratoris, dels estatuts i de la tasca docent que ha assumit en diverses etapes, de les innovacions tecnològiques i avanços científics que han aportat o introduït els seus socis, i naturalment dels vents sociopolítics que han bufat en el si de la corporació. Es tractaria d'una gran i difícil tasca.

Si haguéssim de fer una divisió cronològica de l'evolució de l'Acadèmia hi podríem veure ben definides tres etapes principals. La primera abastaria des del seu naixement fins a la guerra civil. És l'etapa de consolidació que hagué de viure moments difícils per a donar-li continuïtat. I si aquesta continuïtat no es va trencar va ser gràcies al peatge que van assumir -uns més i uns altres menys- la totalitat dels seus socis. I aquest és un reflex de la tossuderia i el tarannà dels catalans. Van saber consolidar una corporació contra la indiferència i fins i tot l'animadversió dels estaments oficials. I en gran part ho van fer -al marge de les aportacions econòmiques personals- mercès a aquelles febrosoes reunions informals que gairebé tots els dies i cap al tard mantenien a l'Acadèmia els metges joves i vells amb els estudiants i de les que tantes iniciatives positives en van sorgir. Cap el 1912 seguint l'exemple de l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya es van fer unes reformes als estatuts i pogueren ser-ne socis tots els metges de Catalunya. L'entitat deixava de ser únicament barcelonina i seria nacional. També es va reduir el temps dels qui presentaven comunicacions científiques i es van establir les bases per una entitat jurídicament responsable i deixar de ser una reunió d'amics.

La segona etapa s'iniciava amb la desfeta de la guerra civil. Les juntes governatives imposades pels vencedors de la guerra van poder actuar amb el compromís de descatalanitzar la corporació. Es va introduir un sentit de jerarquitització que sempre havia estat estrany a l'esperit de l'Acadèmia. El control i el dirigisme ho abastava tot. L'Acadèmia va arrossegar una vida lànguida que no pot quedar dissimulada ni amb el seu creixement quantitatiu que responia només a l'augment demogràfic del nostre país. Un augment, tot cal dir-ho, que venia donat en gran part per la immigració massiva. Fou una etapa en la que es va perdre l'espontaneïtat participativa. A l'Acadèmia només s'hi aniria per aplaudir al conferenciant sota la norma d'avui per tu i demà per mi. Bé prou se'n queixava Ramon Sarró el 1945 de l'escassa assistència a les sessions i que ell ho veia com un mal endèmic (1). La primera protesta semi-pública per l'encarcament que regia a l'Acadèmia no es va fer fins el 1958. En una reunió de la Junta de Govern el secretari general Martí Garriga Roca va afirmar "los estatutos actualmente vigentes, dictados a raiz de la guerra de liberación, son a todas luces anacrónicos especialmente por lo que se refiere a la composición de la junta de gobierno, con la interferencia permanente de la Falange tradicionalista y a la forma de renovación de la citada junta de gobierno" (2). I el mateix Garriga Roca va afirmar en relació a la llarguíssima presidència de l'Acadèmia d'Agustí Pedro Pons que amb un altre president encara hauria estat pitjor.

El cop de timó el donaria Jaume Pi i Figueras amb la presidència del qual es va iniciar la tercera etapa. De nou es tingué una viva preocupació per mimar la biblioteca i es va vetllar per la qualitat de les comunicacions i al mateix temps l'Acadèmia es va esbatanar als corrents d'opinió dels socis, que van aportar noves il·lusions i energies. Es van tornar a promoure múltiples activitats i bé podríem dir que l'Acadèmia es retrobava a si mateixa. La gran expansió viscuda durant aquesta última etapa va facilitar l'adquisició de locals propis encara que allunyats del centre de la ciutat. I l'Acadèmia va tornar a ser l'eix de l'activitat científico-mèdica de tot Catalunya. Fem un mos en les pàgines següents d'alguns aspectes de la vida corporativa d'aquesta entitat. Una vida que es va iniciar amb la creació de la "Societat Mèdica el Laboratori" i la seva fusió amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques".

NOTES

1.- Anales de Medicina, 1945, XXXII, núm. 361.

2.- Junta de Govern del 24 de gener de 1958.

LA SOCIETAT MÈDICA EL LABORATORI

Com ja és ben conegut l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears va néixer a l'últim terç del segle XIX després de la fusió de dues entitats científiques que hi havia a casa nostra. D'aquestes dues entitats la més antiga era la "Societat Mèdica el Laboratori" que s'havia fundat el 15 de gener de 1872. L'altra era l'"Acadèmia de Ciències Mèdiques" fundada l'11 de setembre de 1876. Sobre la fundació de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques hi ha pocs dubtes perquè va sortir impresa l'acta de la primera sessió celebrada. Allí se'ns diu que l'11 de setembre de 1876 es van reunir diversos professionals de medicina, farmàcia i ciències per a crear una corporació científica. L'objectiu d'aquesta corporació seria "defensar els interessos professionals i servir d'estímul per a fomentar el progrés de les ciències mèdiques en general" (1).

El naixement de la Societat Mèdica el Laboratori

Sobre l'origen de la Societat Mèdica el Laboratori han sorgit més dubtes i discrepàncies. I més concretament sobre la identitat i el nombre dels seus fundadors. Per tant ens estendrem sobre aquesta entitat que té un passat que sembla més fosc.

Resumint la idea que es té sobre aquesta societat direm que tothom accepta que la data fundacional del Laboratori fou el 15 de gener de 1872. Es diu que uns cinc estudiants desencisats de l'ensenyament que rebien a la Facultat van decidir agrupar-se per a fomentar els estudis de la medicina experimental (2). Que hi havia una manca d'un bon ensenyament pràctic ho afirma taxativament Josep Antoni Barraquer i Roviralta quan ens diu que durant el seu pas per la càtedra de Fisiologia no va veure cap esfigmògraf ni va poder fer cap recompte globular ni observar les conseqüències de la secció d'un nervi (3).

Així doncs i per a fer el desenvolupament d'aquesta comunicació la dividirem en tres punts: el primer sobre si només foren estudiants els fundadors del Laboratori; el segon sobre quins i quants estudiants hi van participar, i el tercer sobre l'organigrama intern del Laboratori i la seva activitat.

I. Procedència acadèmica dels fundadors.

Sembla indubtable que hi hagué una iniciativa estudiantil per a fundar la "Societat Mèdica el Laboratori" on poder fer pràctiques experimentals. Però aquests estudiants no estaven sols. Darrera d'ells també hi havia un grup de metges que sintonitzaven amb els seus projectes. Així tenim una editorial de "La Independència

Médica" (4), que quinze dies abans de fundar-se el Laboratori es lamentava pel mal estat en que es trobava l'ensenyament a la Facultat i enumerava tres defectes fonamentals: Instrucció exclusivament teòrica, carència de material pràctic (ni aparells ni instruments) i exàmens defectuosos. Allí mateix es diu que per a tres-cents alumnes de Patologia Quirúrgica només hi havia 52 llits. I darrera de l'editorial no és difícil veure l'ombra de Joan Giné i Partagàs. Precisament Giné s'havia distingit en l'impuls que va donar a les associacions estudiantils que tenien objectius científics. Vers l'any 1865 amb els seus alumnes Josep Crous i Eusebi Martí havia fundat la "Societat d'Emulació pels Estudis Anatòmics" que va arreplegar un bon grapat d'estudiants (5). El 21 de gener de 1866 es va decidir la seva transformació en l'Institut Mèdic de Barcelona que fou inaugurat el 3 de març de 1866 (6). Tenia la seu a la casa de la Virreina (7) passant més tard al carrer Tallers, 13 (8). L'Institut volgué ser una Facultat de Medicina lliure. I va estar a punt de ser-ho d'acord amb el decret del 21 d'octubre de 1868 després del triomf de la Revolució, que defensava l'ensenyament lliure. A l'Institut Mèdic hi van exercir la docència tant professors de la facultat com figures de la medicina d'aquell temps. Però dificultats ideològiques, legalistes i econòmiques van acabar ofegant aquella bella il·lusió. I amb el decret de 17 de maig de 1872 signat pel ministre Romero Robledo es restablia plenament i únicament l'ensenyament oficial (9). I més o menys coincidint amb l'agonia i desaparició de l'Institut sorgeix la "Societat Mèdica el Laboratori". Cal dir que tant l'Institut Mèdic com el Laboratori i més especialment aquest últim eren entitats de peatge. La seva vida i activitat depenia del que pagaven llurs socis. En aquella època era inimaginable que l'administració donés un suport econòmic per a estimular el canvi en el pla d'estudis i ampliar l'ensenyament pràctic. I aquesta era una realitat que venia de lluny. Altrament Giné i Partagàs no veia altra sortida per avançar en els coneixements mèdics que el sacrifici econòmic d'alumnes i metges.

L'embranchida que va donat l'Institut Mèdic de Barcelona fou molt intensa en el camp de les associacions mèdiques catalanes. En aquest sentit volem recordar unes paraules de Bartomeu Robert: "En el Instituto Médico, en aquel centro científico donde comenzó el renacimiento de la escuela médica catalana, al amparo de una bandera que lucía por divisa el *lata libertas in ambitu finito*, donde se estudiaba con entusiasmo, se discutía con calor y formaban una sola familia profesores de la universidad y alumnos, hombres encanecidos y jóvenes que acabámos de salir de las aulas (...) muerto el Instituto, sino matado, en virtud de múltiples circunstancias cuyo relato no viene a cuento, de sus restos nacieron otras corporaciones científicas, una de ellas el Laboratorio y después la Academia Médico Farmacéutica" (10). I un altra seria l'Acadèmia de Ciències Mèdiques.

Però encara hi hauria altres entitats nascudes de les despulles de l'Institut Mèdic de Barcelona com el "**Centre de Cursos Auxiliars de la Facultat de Medicina**" instal·lat al carrer de la Palla, 13-15, segon pis, on es feien classes pels alumnes de medicina. Els professors disposaven d'atles, esquelets, preparacions d'anatomia descriptiva i topogràfica, microscopi i laboratori químic -per a la fisiologia experimental-, instruments per a operacions, apòsits, bendatges i maniquís (11). Una

altra seria la ja esmentada **Acadèmia Mèdico-Farmacèutica** oberta al segon pis del carrer Copons, 9, presidida per Lluís Marlés i de la que foren secretaris Joaquim Coll Astrell i Camil Suñé Burcet. L'acte inaugural d'aquesta acadèmia es va fer amb el discurs "Mendicidad y medios de extirparla" que va pronunciar el seu president Lluís Marlés de Cussà, que posteriorment va passar a residir a Lleida (12). I per últim caldria recordar l'**Acadèmia Mèdico-Científica** que estava al carrer Vigatans, 11 principal, que es preocupava per la docència mèdica. En aquest centre Joaquim Bonet Amigó hi va donar unes conferències sobre "Embriogènia" (13). En totes aquestes corporacions hi planava l'ombra de Giné i la que més va excel·lir va ser la "Societat Mèdica el Laboratori".

Freixas parla de Giné dient: "era el professor gràfic per excel·lència i de cor obert per a tot el que representés avenç mèdic (i) prengué amb entusiasme la defensa d'"El Laboratorio" i va obtenir-hi un èxit decisiu" (14). També Bartomeu Róbert va participar molt activament en les tasques del Laboratori quan encara no era catedràtic. I recordem també que "La Independencia Médica" el 1875, és a dir tres anys més tard de ser creat el Laboratori, es referia a llurs fundadors tot dient que "armados de la energía y constancia que la juventud proporciona, han sabido triunfar, después de vencidas mil dificultades y gracias a la cooperación de celosos profesores y aprovechados escolares" (15).

Una altra nota d'interès en relació als primers anys del Laboratori ens la proporciona el "Diario de Barcelona" del 15 de juny de 1875. Allí se'ns diu que feia cinquanta-set dies que un gosset havia mossegat la mà d'un noi de l'Eixample que tenia 23 anys. Tot i haver estat curat en el seu moment ara presentava convulsions i se li havia col·locat una camisa de força. El diagnòstic de ràbia semblava clar. No cal dir que aquest cas va sensibilitzar especialment l'opinió pública. I aleshores l'ajuntament de Barcelona va demanar a la "Societat Mèdica el Laboratori" quines mesures calia adoptar per a prevenir la ràbia. D'entrada podem interpretar aquesta petició com un signe del prestigi i solvència científica que havia adquirit el Laboratori. Aquesta entitat féu un informe amb una sèrie de proposicions, que el secretari de l'entitat va lliurar també a la premsa i a les revistes mèdiques de Barcelona. Aquest lliurament es féu a través del secretari de la societat Marià de Vilar i Fontcuberta, però l'informe era signat per Joan Giné i Partagàs, Rafael Rodríguez Méndez, Joan Viura i Carreras i Lluís Suñé i Molist (16). Com es pot veure hi havia dos catedràtics que parlaven en nom del Laboratori.

Així doncs per a mi és bastant clar que en la fundació del Laboratori hi van participar tant estudiants com professors. I si aquests últims volgueren romandre a l'ombra fou perquè tractant-se d'una entitat en la que els socis havien de pagar ningú no pogués interpretar que tenia una finalitat lucrativa. Cal no oblidar que aquell moment era una època en que el criteri d'autoritat era encara hegemònic i el sentit de jerarquització plenament vigent. Una època en que els catedràtics eren volguts, respectats i venerats. Imaginar en aquest context que uns estudiants prenguessin iniciatives docents i acadèmiques que poguessin ésser interpretades no ja contra la tasca dels catedràtics sinó simplement al marge d'ells, és molt difícil d'acceptar. El

propòsit inicial era el de no superar el nombre de vint socis dels quals n'hi hauria de dos tipus. Els titulars pagaven vint rals al mes i un dret d'entrada de quaranta rals. Els socis temporers pagaven deu rals mensuals. Si el 1872 comptava amb deu socis, a l'any següent eren dinou i el 1874 van ser cinquanta-tres. Entre els socis temporers, que tots eren estudiants hi havia una majoria absoluta que procedien d'ultramar.

II. Quants i quins estudiants foren membres fundadors?

El segon punt del que vull parlar és sobre quins i quants estudiants van participar en la creació del Laboratori. És un punt fosc i en que hi ha discrepàncies. Nosaltres compararem els testimonis de quatre metges donats en anys diferents:

1886. Segons Cabot serien: *Barraquer, Cardenal, Colomer, Esquerdo, Suñé i Molist, i altres.*

1889. Segons Barraquer serien: *Barraquer, Colomer, Riba, Suñé i Molist, Vilar i Viura.*

1913. Segons Sojo serien: *Cardenal, Colomer, Esquerdo, Formica-Corsi, Galcerán, Robert, Sojo, Suñé i Molist, i altres.*

1916. Segons Puig i Sais serien: *J.A. Barraquer, S. Cardenal, M. Riba, M. del Vilar i J. Viura.*

1928. Segons Freixas serien *els mateixos citats per Puig i Sais : J.A. Barraquer, S. Cardenal, M. Riba, M. del Vilar, J. Viura.*

Han estat exposats cronològicament. El primer testimoniatge de Cabot i Rovira és del 1886. Aquell any i més concretament el 9 de desembre Lluís Suñé i Molist va ingressar a la Reial Acadèmia de Medicina amb el discurs "Higiene del espíritu" (17) que va ser contestat per Josep Cabot i Rovira. En les seves paraules Cabot considera a Suñé com un dels fundadors del Laboratori i entre aquestos recorda especialment al "malgrado Colomer". Altres alumnes que cita són Josep Antoni Barraquer, Salvador Cardenal, Pere Esquerdo i altres. També ens diu Cabot que Suñé i Molist essent alumne intern va organitzar el Cos d'Alumnes Clínics que va celebrar diversos debats científics. Considera que el Laboratori venia a continuar l'esperit de l'Institut Mèdic de Barcelona i que estava polaritzat en la fisiologia, la terapèutica i la toxicologia experimental i on es feien viviseccions.

El segon testimoniatge l'hem extret del discurs que Josep Antoni Barraquer va pronunciar el 18 de novembre de 1899 en la inauguració de curs de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques (18). Segons Barraquer foren sis els alumnes fundadors, tres dels quals ja els havia assenyalat Cabot. Foren Barraquer, Colomer i Suñé i Molist. I n'hi afegeix tres més: Riba, Vilar i Viura.

El tercer testimoniatge és de Francesc Sojo i Batlle a través d'una carta-article publicat a "La Veu de Catalunya". Resulta que August Pi i Sunyer va fer una conferència a Madrid on parlava sobre els orígens de la investigació biològica a Catalunya. I en aquesta conferència no va esmentar a la "Societat Mèdica el Laboratori". Aleshores Sojo el va replicar molt respectuosament tot recordant-li la tasca que havia fet el Laboratori (19). I Sojo recorda que els membres fundadors del Laboratori foren els següents: Cardenal, Colomer, Esquerdo, Formica-Corsí, Galceran, Robert, Suñé i Molist i ell mateix.

Cal dir que els tres testimonis anteriors corresponen a gent que van viure en l'època del Laboratori i a més a més dos d'ells hi van participar activament.

Ermengol Puig i Sais és el quart testimoni i és el primer en parlar dels "cinc" estudiants fundadors del Laboratori (20).

El cinquè i últim testimoni és el de Joan Freixas i Freixas que es va llicenciar el 1882. És a dir deu anys després d'haver-se fundat la "Societat Mèdica el Laboratori". I Freixas no va ingressar a l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques fins el 1886. Per tant Freixas per a escriure la seva nota es fia del que li diuen els seus antecessors. I l'any 1928 que és quan parla sobre aquella entitat del Laboratori, només hi havia de supervivents Francesc Sojo Batlle i Joan Viura Carreras.

Freixas ens diu que van ser cinc els estudiants que van establir el Laboratori: Josep Antoni Barraquer, Salvador Cardenal, Manuel Riba, Manuel (sic) del Vilar, Joan Viura i Carreras.

Paradoxalment aquesta llista de Freixas és la que ha tingut més ressò i seguidors. Gairebé tots els qui s'han referit als orígens del Laboratori la reproduïxen i la fan seva. Cal atribuir-ho a que el marc on va pronunciar la seva conferència fos amb motiu del cinquantenari de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques i fos reproduïda a la revista dels Annals portaveu de la societat (21). És ben segur que aquesta conferència seria degudament catalogada i per tant de fàcil accés. Però és evident que en aquesta llista de Freixas hi manca gent i a més a més hi ha errors. Com ha demostrat el nostre amic Carles Hervàs i Puyal no és Manuel del Vilar sinó Marià de Vilar i Fontcuberta a qui vol referir-se Freixas (22). Per altra part Freixas vincula erròniament a Josep Cases i Montserrat secretari general de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques amb l'Acadèmia Médico-Farmacèutica.

** Així doncs amb tots aquests testimonis estem en disposició d'oferir una llista més aproximada dels que van participar en la creació de la Societat Mèdica el Laboratori. Són els següents:

- 1/ *Josep Antoni Barraquer i Roviralta*
- 2/ *Salvador Cardenal i Fernàndez*
- 3/ *Josep Colomer i Espúñez*
- 4/ *Pere Esquerdo i Esquerdo*

- 5/ *Antoni Formica-Corsí i Coronado*
- 6/ *Artur Galceran i Granés*
- 7/ *Joan Giné i Partagàs (catedràtic)*
- 8/ *Josep de Letamendi i Manjarrès (catedràtic)*
- 9/ *Manuel de Riba i Bassols*
- 10/ *Bartomeu Robert i Yarzàbal (metge)*
- 11/ *Francesc de Sojo i Batlle*
- 12/ *Lluís Suñé i Molist*
- 13/ *Marià de Vilar i Fontcuberta*
- 14/ *Joan Viura i Carreras*

Lamento no poder estar d'acord amb el que ens va dir Joan Freixas i Freixas sobre l'origen mític i romàntic dels cinc estudiants fundadors de la "Societat Mèdica el Laboratori". La realitat és una altra. No van ser ni cinc alumnes ni va ser únicament una iniciativa estudiantil. Per altra part Freixas en el seu discurs comet altres errors com el de distingir una "Acadèmia de Ciències Mèdiques de Barcelona" de l'"Acadèmia de Ciències Mèdiques". Posteriorment es van adherir al Laboratori els membres següents dels que alguns eren metges:

- Manuel Cahis i Balmanya*
- Lluís Carreras i Aragó (metge)*
- Antoni Casasa i Xarrié (metge)*
- Lluís de Castellarnau i de Lleopart*
- Joan Cirera i Salse*
- Enric Corminas i Moreu*
- Francesc de P. Folch i Amich (catedràtic)*
- Lleó Formiguera i Soler*
- Artur Galceran i Granés*
- Pau Martí i Sallent*
- Joan Montagú i Garecabe (metge)*
- Antoni Morales Pérez (catedràtic)*
- Josep Pagès i Puig (metge)*
- Alexandre Planelles i Llanos (catedràtic)*
- Rafael Rodríguez Méndez (catedràtic)*
- Miquel Sales (no hem trobat el segon cognom).*
- Mateu Valls i Esteve*

De tots els membres fundadors alguns o la majoria van destacar posteriorment en la nostra medicina. Però si féssim abstracció de la trajectòria vital i professional de tots ells i n'haguéssim d'escollir un com a més representatiu de l'esperit del Laboratori - en aquell moment- ens quedariem amb Josep Colomer i Espúñez.

Josep Colomer i Espúñez havia nascut a Barcelona el 16 de desembre de 1850. Era fill de pare català i mare aragonesa (23). Féu el batxillerat al Col·legi Valldemia de Barcelona i es va llicenciar el 1876. Sembla que la seva germana estava casada amb el metge Josep Cabot i Rovira. També va fer estudis a la Facultat de Ciències i

durant el curs 1875-1876 es va matricular de Química inorgànica. Va anar a París on es va posar en contacte amb Claude Bernard. Va viure i va veure els experiments i les viviseccions que feia el fisiòleg francès. I va quedar enlluernat. En tornar a Barcelona es va convertir en un entusiasta de l'experimentació i va repetir en gossos i conills tots els experiments que havia vist fer a Claude Bernard sobre el simpàtic cervical (24). A iniciativa d'ell es va crear la secció de Fisiologia dintre el Laboratori i això va donar peu a què fossin creades altres seccions. Sota la seva direcció es feien les viviseccions al Laboratori. I d'ell deia Salvador Cardenal que era "un dels caps més ben organitzats".

Va desenvolupar una gran activitat i basat en experiments propis va recolzar una teoria de Kuss sobre l'acció de les vàlvules cardíques (25). En canvi va opinar en contra de Brown Sequard dient que no es verificava d'una manera completa l'encreuament de les impressions sensitives en arribar a la medul·la. I es manifestava així gràcies a experiments que ell havia fet i per altres proves que aportava del terreny de la Patologia (26). Van tenir prou interès els seus treballs sobre fistules intestinals. Tot feia preveure que teníem un futur gran investigador. Però després va passar a Alemanya on hi va fer una llarga estada per a ampliar estudis i al mateix temps per a especialitzar-se en Laringologia. Tornà cap a l'abril de 1878 (27). Aleshores es deuria trobar que les negociacions per a fusionar el Laboratori amb l'Acadèmia ja estarien molt avançades. La meua hipòtesi és que aquesta fusió no li deuria plaure. I va decidir de passar a la província cubana, on hi va anar amb el seu amic i company Joan Montagú i Garecabe. Podem pensar que la seva intenció seria la de retornar el més aviat possible i muntar un laboratori. No ho va poder fer. Va morir el 14 d'abril de 1881 a Luis Lazo (Illa de Cuba) (28). Havia estat un inconformista i un rebel. I un treballador incansable.

III. Organigrama intern del Laboratori

De bon començament el Laboratori només es va regir per les normes usuals de la bona convivència social i acadèmica. Però el seu nombre de socis va anar creixent. Si el 1873 ja eren 19, a l'any següent serien 53. I a les darreries de 1875 ja eren 80 (29). I al mateix temps va pujar el prestigi de l'entitat. Fins ara hem exposat les llistes de socis per ordre alfabètic perquè suposo que és com a ells els hi hauria agradat. Tinguem en compte que com recorda Freixas el Laboratori "era un model de pobles lliures on fins el reglament del 15 de setembre de 1874 no hi havia hagut cap espècie de govern ni direcció" (30). Recordem per exemple que a la sessió de l'1 d'abril de 1876 que es va fer al Laboratori, Rafael Rodríguez Méndez fa una reflexió sobre el què ha de fer un president d'una acadèmia. I ell mateix es respon: "Treballar i fer treballar". Per això invitava a tots a fer treballs científics pràctics i teòrics. Però cal a més a més que es coneguïn aquests treballs. I acabà dient: "aquí al Laboratori tots som iguals, mestres i deixebles. Tots tenim les mateixes obligacions. Cal perdre la por a parlar, a expressar, a refutar i a discutir en públic" (31).

El mateix Rodríguez Méndez va anunciar el 21 de novembre de 1877 que volia fer sortir la "Gaceta Médica de Cataluña" i que esperava la col·laboració de tots els socis de l'entitat. Cosa que es va acordar per unanimitat.

Així doncs en els seus inicis no hi havia al Laboratori ni dirigents ni dirigits. Tenia un sentiment igualitari i fins i tot una mica anarquista. Un esperit pragmàtic i es defugia de les exposicions teòriques i dels discursos. El primer que arribava es posava darrera la taula a presidir la sessió. I si no hi havia un voluntari s'elegia un dels presents per a moderar el debat. Però amb el temps també es van acceptar conferències públiques per gent que tingués alguna cosa per dir ó aportar. En dirien conferències teòrico-pràctiques.

La primera de les conferències públiques de les que tenim notícia va ser donada per Bartomeu Robert i va tractar sobre "diversos punts de Patologia". En realitat va ser un curset que es donaria els dimarts i dissabtes a les cinc de la tarda. Es va iniciar el 4 de desembre de 1874 (32).

El Laboratori va ser fonamentalment un centre d'experimentació i pràctica mèdica (33). Però el Laboratori va ser víctima del seu propi creixement. I així es va establir el reglament del 15 de setembre de 1874 del que fa poc parlàvem i que segons que sembla va ser el primer pel què es va regir.

D'acord amb aquest reglament s'havia de fer junta general ordinària el mes de gener de cada any. I en aquell moment serien elegits els responsables de menar el Laboratori.

Així el 12 de gener de 1875 foren reelegits (34) per a la Junta de Govern: Manuel Riba i Bassols, Salvador Cardenal i Fernández i Marià de Vilar i Fontcuberta. El primer d'aquesta terna venia a ocupar el càrrec de president, el segon seria vice-president i el tercer secretari general.

El mateix dia es van elegir els caps de secció de la següent manera (35):

Anatomia normal i Patològica: *Joan Viura i Carreras*
Fisiologia experimental: *Josep Colomer i Espúñez*
Física i Química: *Enric Corminas i Moreu*
Terapèutica experimental: *Lluís Suñé i Molist*
Bibliotecari: *Miquel Font i Ferrés*.

I per l'any 1876 l'organigrama seria el següent (36):

Comissió de govern: Pere Esquerdo i Esquerdo, Joan Montagú i Garecabe i Joan Viura i Carreras.

I les seccions van ser distribuïdes així:

Anatomia normal i Patològica: *A. Formica-Corsí i Coronado*

Fisiologia: *Josep Colomer i Espúñez*

Física i Química: *Pau Martí i Sallent*

Terapèutica experimental: *Lluís Suñé i Molist*

Bibliotecari: *Manuel Cahís i Balmanyà*

En la mateixa sessió que es va establir l'organigrama anterior també es va nomenar una comissió per a "unificar i reformar" el reglament segons les "noves necessitats" i estaria formada per Rafael Rodríguez Méndez, Emerencià Roig i Bofill, Joan Montagú i Garecabe, Lluís Suñé i Molist i Josep Colomer i Espúñez.

Cal veure en els organigrames anteriors l'alta participació estudiantil. És per això que "La Independencia Médica" es lamenta de la indiferència vers l'entitat de la "immensa majoria de les classes mèdiques". Tot i això com ja hem dit abans es van duplicar els ingressos cada any i es va arribar a comptar amb vuitanta socis.

Durant el curs de 1876 es va encarregar de tenir cura per arrebregar casos clínics d'interès general a Cahís, Cardenal, Suñé i Valls.

Però sembla que aquest organigrama no deuria durar massa ja que per l'abril de 1876 consta com a president de la societat Rafael Rodríguez Méndez (37). I pel setembre del mateix any el secretari general seria Artur Galceran i Granés (38). Cal assenyalar que gràcies a Galceran es disposa d'un bon resum de les sessions que celebrava el Laboratori i que es van publicar a la revista "La Independencia Médica".

El gener de 1877 consta com a president accidental Enric Corminas i Moreu (39). I el 7 de març de 1877 figura com a secretari general interí Mateu Valls i Esteve (40). Però més tard tornen a recuperar els seus càrrecs tant Rodríguez Méndez com Galceran i Granés, que els van conservar fins a la desaparició de la societat (41).

Per altra part també el Laboratori va organitzar unes classes-conferències de diverses assignatures de la llicenciatura de Medicina que sembla que anaven dirigides als alumnes de la facultat, però que estaven obertes a tothom.

El professorat d'aquestes assignatures era el següent (42):

Anatomia primer curs: *Rafael Rodríguez Méndez*

Anatomia segon curs: *A. Formica-Corsí*

Anatomia Topog. i Operac.: *Josep Corominas i Sabater*

Patologia Médica: *Pere Esquerdo i Esquerdo*

Matèria Mèd. i Terapèutica: *Lluís Suñé i Molist*

Patologia Quirúrgica: *Artur Galceran i Granés*

Obstetrícia: *Antoni Casasa i Xarrié*

Seus de la Societat i mobiliari

Les seus de la "Societat Mèdica el Laboratori" van ser diverses. Probablement la necessitat de trobar més espai els hi va imposar canvis de residència. Tothom ens diu que va ser fundada al carrer de la Riera Baixa, núm. 12. Però tot fa pensar que allí no deuriem trobar-s'hi còmodes i el 4 de desembre de 1874 ja tenim constància de que s'havien traslladat al carrer Sepúlveda, 205 pral. (43). Aquí és on es van fer les primeres conferències teòrico-pràctiques. I aquí va residir la primera aula barcelonina on es va explicar un curs de psiquiatria. Sembla que el local era prou ampli però va ser considerat massa allunyat del centre de la ciutat.

Cap el 15 d'agost de 1875 fan un nou canvi i van allotjar-se al carrer del Carme, núm. 14 segon pis (44). Era una situació més propera a la Facultat de Medicina.

Però pel juliol de 1877 van passar a residir al Portal de l'Àngel, 2, pral.(45).

Finalment i un cop unificat el Laboratori amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques van passar al carrer Paradís, núm. 10, primer (46), on ja hi estava hostatjada l'Acadèmia.

El Laboratori sempre volgué respondre a l'esperit de progrés que animava als seus socis. És per això que disposava d'una biblioteca cada vegada més important i posada al dia amb obres de Gosselin, Niemeyer, Jaccoud, Santero, Fano, Sappey, Gubler, Tardieu, Trousseau,... i també estava subscrit a diverses revistes com: "El Pabellón Médico"; "La Independencia Médica"; "Revista de Ciencias Médicas"; "El Restaurador Farmacéutico"; "El Anfiteatro Anatómico"; "La France Médical"; "Le Bulletin de Therapeutique"; "Le Bordeaux Médical"; "La Ilustración española y americana", i periòdics de Barcelona.

També van adquirir diversos aparells: la taula de Claude Bernard per a subjectar animals sotmesos a vivisecció, un aparell per a respiració artificial, un altre aparell elèctric per a fer excitacions fisiològiques. No cal dir que comptaven amb un bon arsenal d'instruments tant de laboratori com per a fer vivisecció, dissecció i autòpsies.

Cal no oblidar el seu important estabulari on hi havia gossos, gats, rates, gallines, coloms, conills i al costat una cria de granotes.

A la secció de Química hi havia aparells de química mèdica i una caixa de reactius. A la secció de Terapèutica es disposava d'una col·lecció farmacològica completà i ordenada com ho feia Narcís Carbó d'Aloy i que servien tant per fer estudis de farmacologia com de toxicologia. A la secció d'Anatomia hi eren dipositades diferents peces anatòmiques procedents d'operacions i autòpsies, i ens diuen que encara n'hi hauria pogut haver més "sense les preocupacions del país relatives a les restes humanes" (47).

La fusió amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques es va fer el 5 d'abril de 1878. Podríem preguntar-nos sobre si aquesta fusió va ser o no positiva. La resposta és delicada. En aquest sentit la qüestió econòmica va ser prioritària. Les despeses que generava el manteniment del Laboratori no podien ser mantingudes amb les quotes dels socis. El Laboratori necessitava forçosament un espai físic. Li calia també comptar amb aparells, instruments, reactius, animals d'experimentació, etc. En canvi el manteniment de l'Acadèmia no era ni podia ser de bon tros tan onerosos. I en aquest context la viabilitat del Laboratori havia de passar per la fusió amb entitats que podien tenir objectius comuns. En el moment de la fusió les dues entitats tenien deutes. És per això que en la sessió inaugural de novembre de 1878 parlen de les dificultats econòmiques en què es troba la societat. Entre les dues van declarar un passiu de 2.245'83 pts. I en canvi en la memòria del 15 de desembre de 1879 ja no hi havia deutes (48).

Per altra part hi hagué una certa pressió de l'opinió pública per tal d'evitar la proliferació de societats que tenien una certa afinitat. El 18 de maig de 1877 l'Ateneu Barcelonès va proposar unes bases d'unió de les corporacions científiques i econòmiques de Barcelona que tenien uns objectius semblants (49). Les nostres dues entitats s'hi van acollir, però la "Societat Mèdica el Laboratori" va perdre l'activitat d'investigació. Si bé és veritat que anys més tard es van crear laboratoris de Bacteriologia i d'Histologia ja no tenien aquella espontaneïtat i autonomia del "Laboratori" primigeni. Això no vol dir que no haguem de reconèixer el servei enorme que van fer als nostres sanitaris la docència exercida en els laboratoris posteriors. En definitiva com diu Sojo amb la fusió hi va guanyar la ciència doctrinal però menys l'experimentació, ja que aquesta va quedar aturada (50).

Com que tot s'ha de reconèixer la fusió va donar ales a una de les entitats que més vitalitat ha demostrat en l'exercici professional de la medicina i que sempre ha mantingut un sentit de servei al país mai no desmentit. Però el solc que va deixar la "Societat Mèdica el Laboratori" va ser profunda. Va marcar pràcticament a tots els seus membres. Al cap de molts anys Rafael Rodríguez Méndez recordava aquella societat amb aquestes paraules: "...tenía mucho de barrio latino de París, por la vida íntima, casi de bohemios, con todas sus consecuencias y mucho de científico (...) formé parte de él, como formaron Letamendi y Giné, las dos grandes figuras de la medicina barcelonesa, y fui su primer presidente cuando, engrosadas las filas con numerosos escolares, se pudo hacer vida pública y celebrar sesiones diarias durante años" (51).

NOTES

1.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 167-168.

2.- Oriol Casassas: "La medicina catalana del segle XX", (Barcelona, 1970, Edicions 62, Llibres a l'abast, p. 31). V.t. Josep Alsina i Bofill: "L'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears. Què ha estat. Què és. Què pretén ser" a Tribuna Mèdica, del 20 de maig de 1976, número extraordinari.

- 3.- J.A. Barraquer i Roviralta: "Manipulaciones de Optica Fisiológica" (Barcelona, Tip La Publicidad, 1900, p. 3).
- 4.- "La Independencia Médica", de l'1 de gener de 1972, núm 6, editorial.
- 5.- "Acta de Inauguración del Instituto Médico de Barcelona" (Barcelona, 1866).
- 6.- "El Compilador Médico", 1866, pàg. 383.
- 7.- "La Independencia Médica", 1 d'abril de 1870.
- 8.- "La Independencia Médica", 1871, juliol, núm. 19.
- 9.- J.M. Calbet: "Giné y Partagás y la enseñanza de la medicina", V. "Anales de Medicina y Cirugía", 1969, set-oct, núm. 215, p. 341-355.
- 10.- Bartomeu Robert: "Necrología del doctor don Narciso Carbó de Aloy, presidente que fue de la Económica Barcelonesa de Amigos del País" (Barcelona, Tip. La Académica, 1892, pàg. 29).
- 11.- "Diario de Barcelona", del 18 de novembre de 1874, pàg. 11.249.
- 12.- "Diario de Barcelona", del 20 i 28 de gener de 1875, pàgs. 666 i 1.020.
- 13.- "Diario de Barcelona", del 30 de gener de 1875, pàg. 1.069.
- 14.- Joan Freixas i Freixas: "En el cinquantenari de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya" V. Annals de Medicina, any XXII, núm. 4, 1928, abril, p. 165-205.
- 15.- "La Independencia Médica" de l'1 de setembre de 1875, p. 408-409.
- 16.- Diario de Barcelona, del 17 de juny de 1875, p. 6.297, i "La Independencia Médica" del 21 de juny de 1875, p. 321.
- 17.- Lluís Suñé i Molist: "Higiene del espíritu" (Barcelona, Tipo-Litografía de Succ. de N. Ramírez y Cia, 1887, 110 pp).
- 18.- J.A. Barraquer: "Manipulaciones de Optica fisiológica" (Barcelona, Tip. La Publicidad, 1900, 30 pp).
- 19.- F. Sojo i Batlle: "D'història mèdica catalana. Aclariment d'un fet" a La Veu de Catalunya del 6 de juliol de 1913, edició del matí.
- 20.- V. "Els nostres laboratoris i la seva obra" d'Ermengol Puig i Sais a la revista "Annals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques", 1916, cobertes, pàg. 193-209.
- 21.- Joan Freixas, ob. cit.
- 22.- Hervàs, Carles; Cahisa, M.: "Los primeros médicos 'anestesiadores' catalanes" a Gimbernat, 1989, XII, p. 129-150.
- 23.- La mare era de Calatayud
- 24.- F. Sojo, ob cit.
- 25.- "La Independencia Médica", de l'11 de novembre de 1875.
- 26.- "La Independencia Médica" de l'11 d'abril de 1876, p. 241.
- 27.- "Revista de Ciencias Médicas", 1878, abril, p. 192.

- 28.- "Diario de Barcelona", del 25 de maig de 1881, p. 6.213.
- 29.- "Diario de Barcelona", del 15 de gener de 1876, p. 566.
- 30.- J. Freixas, ob. cit., p. 173.
- 31.- "La Independencia Médica", de l'1 de maig de 1876, p. 265.
- 32.- "Diario de Barcelona", del 4 de desembre de 1874.
- 33.- "La Independencia Médica", de l'1 de setembre de 1875, p. 408-409.
- 34.- Si van ser "reelegits" vol dir que amb anterioritat ja deuriem regir l'entitat.
- 35.- "Diario de Barcelona", del 27 de gener de 1875, p. 941.
- 36.- "Diario de Barcelona", del 15 de gener de 1876, p. 566.
- 37.- "La Independencia Médica" de l'1 d'abril de 1876, p. 265.
- 38.- "La Independencia Médica" de l'11 d'octubre de 1876, p. 21.
- 39.- "La Independencia Médica", de l'11 de març de 1877, pàg. 205.
- 40.- "La Independencia Médica" de l'11 d'abril de 1877, p. 243.
- 41.- A la sessió del 18 d'abril de 1877 va ocupar la presidència Pere Esquedo i Esquedo (V. "La Independencia Médica" de l'11 de maig de 1877, p. 281). I el 23 de maig de 1877 el secretari interí seria Joan Viura (V. "La Independencia Médica" de l'11 de juny de 1877, p. 323).
- 42.- "Diario de Barcelona", del 27 de juliol de 1877, p. 8.526 i "La Independencia Médica" de l'1 d'agost de 1877, p. 388.
- 43.- "Diario de Barcelona", del 4 de desembre de 1874.
- 44.- "Diario de Barcelona", del 15 d'agost de 1875, p. 8.517.
- 45.- "Diario de Barcelona", del 27 de juliol de 1877, p. 8.526.
- 46.- "Diario de Barcelona", del 26 de setembre de 1878, p. 13.378.
- 47.- "La Independencia Médica", de l'1 de setembre de 1875, p. 408-409.
- 48.- J. Freixas, ob. cit. p. 176.
- 49.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 270.
- 50.- F. de Sojo, ob. cit.
- 51.- "Gaceta Médica Catalana" del 30 de novembre de 1914, pàg. 241.

LES SESSIONS CIENTÍFIQUES DE LA SOCIETAT MEDICA EL LABORATORI (1874-1877)

La "Societat Mèdica el Laboratori" fou fundada segons que ens diuen tots els autors el 15 de gener de 1872. Mangué la seva independència fins el 1878 any en que va fusionar-se amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. En aquesta pàgina hem tingut interès de recollir les notícies sobre els membres que van presentar treballs al Laboratori. De molt pocs treballs presentats en tenim constància del seu contingut doncs la majoria no van ser publicats. Tot i així creiem que té un cert interès recordar els títols i els autors d'aquests treballs.

Les conferències i treballs van ser presentats a la seu de la societat que estava situada al c/ Sepúlveda, 205, pral.

La primera sessió de la que tenim notícia correspon al 4 de desembre de 1874. A partir d'aquell dia Bartomeu Robert parlaria sobre "diversos punts de Patologia Mèdica", els dimarts i dissabtes a les cinc de la tarda (1).

A la setmana següent començarien les conferències teòrico-pràctiques a càrrec del "soci Joan Giné". Aquest autor parlaria sobre "elements de Frenopatia" tots cada divendres a les cinc de la tarda. Es van allargar fins ben entrat el 1875 (2).

El 14 de març de 1875 Antoni Formica-Corsí parlava sobre "Historia Natural" (3).

Bartomeu Robert intervenia de nou el 3 d'abril de 1875 per parlar sobre la "Tisis" (4).

El juny de 1875 B. Robert abans d'anar-se'n a Madrid a fer les oposicions de càtedra va donar una sèrie de conferències sobre el "Uso del alcohol en el tratamiento de la pulmonía" que foren agafades taquigràficament per B. Puig i J.M. Matas (5).

També Rafael Rodríguez Méndez va parlar sobre el tractament de l'hidrocele.

Després de l'estiu d'aquell any hi hagué la represa d'activitats el 5 de novembre de 1875. Rodríguez Méndez, Robert i P. Esquerdo van donar una sèrie de lliçons (6).

Tot fa pensar que a partir d'aquell moment hi hagueren dos tipus d'activitats públiques. Per un costat es farien sessions científiques quinzenals (7) i per l'altre conferències públiques.

El 5 de novembre de 1875 Suñé i Molist va parlar sobre el tema: "Observaciones sobre los accidentes consecutivos a las heridas del cráneo con diagnóstico diferencial" (8).

El 16 de novembre de 1875 Pere Esquerdo i Esquerdo parlava sobre "Auscultación y percusión" (9).

El 20 de novembre de 1875 Bartomeu Robert desenvolupava el tema: "Movilidad de los procesos pulmonales en el curso de los Tifus" (10).

El 10 de desembre de 1875 Antoni Formica-Corsí: "Estudios de esqueletología comparada aplicados a la estática del esqueleto del hombre" (11).

El 29 de gener de 1876 Bartomeu Robert tornava de nou amb : "Un caso de embolismo" (12).

L'1 de febrer de 1876 el van dedicar a presentar casos clínics a càrrec de Cahís, Cardenal, Suñé i Valls (13).

El 9 de febrer de 1876 Mateu Valls: "Hemorragias uterinas en el puerperio y su tratamiento" (14).

El 15 de febrer de 1876 Suñé i Molist: "Pleurodñias y neuralgias".

L'1 d'abril de 1876 Sales va presentar un nou aparell per a fer transfusions sanguínies, tot fent la història de la transfusió de la sang (15).

El 21 d'abril de 1876 Antoni Casasa: "Tocología" (16).

El 15 de maig de 1876 Francesc Sojo i Batlle feia uns experiments públics per a estudiar el mecanisme de la mort quan s'introdueix aire a les venes.

Sembla que durant el fort de l'estiu de 1876 no hi van haver activitats. Aquestes es van reprendre el 13 de setembre de 1876 amb tres temes a càrrec de Pere Esquerdo: "Pilorostenosis"; Rodríguez Méndez: "Extirpación de un teste, con algunas cubiertas, motivada por traumatismo", i Suñé i Molist: "Heridas del tegumento del cráneo" (17).

El 20 de setembre de 1876 Pere Esquerdo presentava uns casos clínics, i Suñé parlava sobre : "Fístula anal" (18).

El 4 d'octubre de 1876 Suñé parlava sobre: "Anomalfía congénita de los uréteres", i Mateu Valls sobre "Parto distócico por presentación de cara" (19).

L'11 d'octubre de 1876 tornava Rodríguez Méndez amb el tema: "Hidrocele vaginal curado mediante el uso de la pomada bromo-bromurada" (20).

El 13 d'octubre de 1876 Suñé i Molist presentava la memòria: "Acción fisiológica de la digital y su valor clínico en el tratamiento de las afecciones cardíacas" que va ser premiada més tard per la Reial Acadèmia de Medicina.

El 18 d'octubre de 1876 Antoni Morales presentava: "Talla perineal (según el procedimiento del Dr. Creus)", i "Genoplastia" (21).

El 25 d'octubre de 1876 Pere Esquerdo: "Hemorragia suprameningea" (22).

El 8 de novembre de 1876 Cardenal va fer una presentació de malalts. Es tractava de dues persones que havien estat operades per ell. El primer amb una amputació de cuixa amb cicatriu excèntrica, i el segon amb una amputació-resecció parcial de la mà amb la conservació parcial de moviments, amb alguns comentaris a càrrec de Morales (23).

Aquell mateix dia Rodríguez Méndez va anunciar que el 14 de novembre començarien a fer les conferències públiques sobre diversos casos allí esmentats.

Sembla que encara Pere Esquerdo va tenir temps de presentar dos casos clínics. Un sobre litiasi renal i l'altre sobre una úlcera gàstrica (24).

El 15 de novembre de 1876 hi trobem un altre nom: Joan Soler i Buscallà del que desconeixem si era o no soci de l'entitat però aquell dia va parlar sobre: "Sifilide papulosa".

En aquella sessió ja es va anunciar el programa previst pels dies següents i va quedar distribuït així:

20-XI-1876 A. Morales: "De la talla en ambos sexos".

21-XI-1876 R: Rodríguez-Méndez: "Hábitos morbosos".

23-XI-1876 A. Galceran: "Influencia del embarazo en la producción de afecciones cardíacas".

També Esquerdo faria una : "Discusión y presentación de piezas patológicas" (25).

24-XI-1876 Mateu Valls: "Casos en que está indicada la extracción del feto y manera de practicarla".

25-XI-1876 Suñé: "Del alcohol bajo el punto de vista fisiológico y terapéutico"

27-XI-1876 P. Esquerdo: "Aneurismas de la aorta".

28-XI-1876 J. Pagès: "De la retención de orina y su tratamiento".

Es va acordar que les sessions es farien de 5 a 6 de la tarda (26).

En la sessió del 29 de novembre de 1876 es va donar la notícia de que un botànic hongarès demanava intercanvis de flora (27), i aquest fet ja ens dóna una certa idea de la dimensió a nivell internacional del prestigi que s'havia guanyat el Laboratori.

El 6 de desembre de 1876 parlaria Cahís sobre: "Tubos para los estudios espectroscópicos de absorción" (28).

El 13 de desembre de 1876 Lleó Formiguera feia la presentació i descripció de l'aparell Expeditivo-Digne (sic) (29).

El 3 de gener de 1877 van ser dos els conferenciants. Valls va parlar sobre "Eclampsia" i Corminas sobre "Epilepsia" (30).

El 17 de gener de 1877 Morales presentava: "Pólipos nasales" (31).

El 24 de gener de 1877 amb la presidència accidental de Josep Corominas, Pere Esquerdo va presentar un cas clínic (32).

El 31 de gener de 1877 Rafael Rodríguez Méndez presentava: "Anomalia de desarrollo de los dos últimos molares inferiores (33).

El 7 de febrer de de 1877 Lluís de Castellarnau va presentar diversos casos clínics (34).

El 21 de febrer de 1877 Pere Esquerdo: "Inyecciones hipodérmicas de bromhidrato de quinina" (35). Aquesta conferència es va publicar a "La Independencia Médica" de l'1 de juliol de 1877.

El 28 de febrer de 1877 Antoni Casasa va presentar l'aparell estrangulador de Pean (per a la diftèria) (36).

El 7 de març de 1877 consta com a secretari interí Mateu Valls. Aquell dia Sojo va presentar diversos casos de verola (37).

L'11 d'abril de 1877 Suñé presentava: "Fenómenos morbosos mentales consecutivos a la amenorrea", i Morales va parlar sobre dos altres temes: "Facultad regeneradora del periostio" i "Anestesia" (38).

La sessió del 18 d'abril de 1877 la va presidir Pere Esquerdo i ell mateix va parlar sobre l'oli de trementina (39).

El 25 d'abril de 1877 Artur Galceran i Granés: "Megalografos de Revoil" (40).

La sessió del 2 de maig de 1877 la van dedicar a parlar sobre l'anestèsia. Es probable que hi intervingués Antoni Morales (41).

El 7 de març de 1877 intervenia Pere Esquerdo amb: "Del jaborandi" (42).

A la sessió del 23 de maig de 1877 hi va actuar com a secretari interí Joan Cirera, i la van dedicar a parlar sobre diversos casos clínics de verola (43).

El 30 de maig de 1877 parlaven Artur Galceran: "Flegmasia alba y atasco pulmar", i Rafael Rodríguez Méndez: "Dolor neurálgico del abdomen" (44).

El 20 de juny de 1877 parlava Carreras Aragó: "La viruela en Barcelona" (45).

Com ja hem dit anteriorment durant la sessió del 21 de setembre de 1877 Rafael Rodríguez Méndez anuncia l'edició d'una revista mèdica: "Gaceta Médica de Cataluña" i demana la col·laboració de tots els membres del Laboratori. Es va acordar recolzar la nova revista.

Per altra part cal recordar que per aquests anys es va generalitzar entre els metges barcelonins el costum de presentar casos pràctics. I en aquest sentit cal destacar l'impuls que hi va donar Salvador Cardenal amb les seves comunicacions i presentacions de malalts a la seu de la "Societat Médica el Laboratori" (46).

NOTES

- 1.- "Diario de Barcelona", del 4 de desembre de 1874.
- 2.- "Diario de Barcelona" de l'11 de desembre de 1874, p. 12.084. V.t. Diario de Barcelona del 26 de febrer de 1875, p. 2.096, i del 12 de març de 1875, p. 2.649.
- 3.- "Diario de Barcelona", març de 1875, p. 2.730, i 4 d'abril de 1875, p. 3.436. La primera d'aquestes convocatòries la signava Joan (sic) Vilar.
- 4.- "Diario de Barcelona", del 3 d'abril de 1875, p. 3.388, i 8 d'abril de 1875, p. 3.573.
- 5.- "La Independencia Médica" de l'1 de juny de 1875, p. 301.
- 6.- "Diario de Barcelona", del 26 d'octubre de 1875, p. 11.169.
- 7.- I a partir de l'1 de setembre de 1876 serien setmanals.
- 8.- "La Independencia Médica" de l'11 de novembre de 1875.
- 9.- "Diario de Barcelona", del 16 de novembre de 1875, p. 12.004.
- 10.- "Diario de Barcelona", del 16 de novembre de 1875, p. 12.004. Es pot trobar aquesta conferència a "La Independencia Médica" del 21 de desembre de 1875, núm. 9. any XI, p. 97-100.
- 11.- "Diario de Barcelona", del 10 de desembre de 1875, p. 12.931; 15 de gener de 1876, p. 566; 21 de gener de 1876, p. 844; 28 de gener de 1876, p. 1.145. i 4 de febrer de 1876, p. 1.416.
- 12.- "Diario de Barcelona", del 29 de gener de 1876, p. 1.187, que "La Independencia Médica" va anunciar amb el títol: "Exposición de un caso probable de endocarditis ulcerativa con embolia de la arteria pulmonal y de la iliaca izquierda". Va ser agafada "a vuela pluma" per E. Roig i pot llegir-se a "La Independencia Médica" de l'11 de febrer de 1876, p. 159-162.

- 13.- "Revista de Ciencias Médicas", 1876, p. 139, i "La Independencia Médica" de l'1 de març de 1876.
- 14.- "Diario de Barcelona", del 9 de febrer de 1876, p. 1.609; del 16 de març i 23 de març de 1876, p. 3.434; 26 d'abril de 1876, p. 4.809; i 3 de maig de 1876, p. 5.125.
- 15.- "La Independencia Médica" de l'1 de maig de 1876, p. 265.
- 16.- "Diario de Barcelona", del 21 d'abril de 1876, p. 4.595; 25 d'abril de 1876, p. 4.748; 28 d'abril de 1876, p. 4.908; 2 i 5 de maig de 1876, p. 5.222.
- 17.- "La Independencia Médica" de l'1 d'octubre de 1876, p. 6-9.
- 18.- "La Independencia Médica" de l'11 d'octubre de 1876, p. 21.
- 19.- "La Independencia Médica" del 21 d'octubre de 1876, p. 34.
- 20.- "La Independencia Médica" de l'1 d'octubre de 1876, p. 52.
- 21.- "La Independencia Médica" de l'11 de novembre de 1876, p. 64.
- 22.- "La Independencia Médica" del 21 de novembre de 1876, p. 75.
- 23.- "La Independencia Médica" de l'1 de desembre de 1876, p. 87.
- 24.- "Diario de Barcelona", del 10 de novembre de 1876, p. 12.351.
- 25.- "La Independencia Médica" del 21 de desembre de 1876, p. 110.
- 26.- "La Independencia Médica" del 21 de novembre de 1876, p. 75, i 1 de desembre de 1876, p. 87.
- 27.- "La Independencia Médica" de l'1 de gener de 1877.
- 28.- "La Independencia Médica" de l'11 de gener de 1877, p. 35.
- 29.- "La Independencia Médica" del 21 de gener de 1877, p. 145.
- 30.- "La Independencia Médica" de l'11 de febrer de 1877, p. 172. El 10 de gener de 1877 va continuar la discussió sobre el tema exposat per Valls (V. "La Independencia Médica", del 21 de febrer de 1877, p. 194).
- 31.- "La Independencia Médica" de l'1 de març de 1877, p. 194.
- 32.- "La Independencia Médica" de l'11 de març de 1877, p. 205.
- 33.- "La Independencia Médica" del 21 de març de 1877, p. 217.
- 34.- "La Independencia Médica" de l'1 d'abril de 1877, p. 231.
- 35.- "La Independencia Médica" de l'1 d'abril de 1877, p. 232.
- 36.- "La Independencia Médica" de l'11 d'abril de 1877, p. 243.
- 37.- "La Independencia Médica" de l'11 d'abril de 1877, p. 243. El 21 de març de 1877 es va fer una sessió crítica sobre els casos presentats (V. "La Independencia Médica" del 21 d'abril de 1877, p. 255).
- 38.- "La Independencia Médica" de l'1 de maig de 1877, p. 267.

- 39.- "La Independencia Médica" de l'11 de maig de 1877, p. 281.
- 40.- "La Independencia Médica" del 21 de maig de 1877, p. 294.
- 41.- "La Independencia Médica" del 21 de maig de 1877, p. 295.
- 42.- "La Independencia Médica" de l'1 de juny de 1877, p. 304.
- 43.- "La Independencia Médica" de l'11 de juny de 1877, p. 323.
- 44.- "La Independencia Médica" del 21 de juny de 1877, p. 338.
- 45.- "La Independencia Médica" de l'11 de juliol de 1877, p. 364.
- 46.- "Diario de Barcelona", del 10 de novembre de 1876, pág. 12.351.

ELS PRIMERS ANYS DE L'ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES (*)

En aquesta nota parlarem dels primers passos de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques des del seu naixement fins a la seva fusió amb la Societat Mèdica el Laboratori. És a dir des del 1876 a l'abril de 1878 ja que la fusió tingué lloc el 5 d'abril de 1878.

La primera data a retenir és l'11 de setembre de 1876. Aquell dia va néixer l'Acadèmia de Ciències Mèdiques en constituir-se en corporació científica un grup de professionals de Medicina, Farmàcia i Ciències. Polaritzaven el seu projecte en la defensa dels interessos professionals i el progrés de les ciències mèdiques. Aquell mateix dia van formar-se dues comissions que havien de tirar endavant aquella iniciativa (1).

La primera comissió havia de demanar ajut econòmic a la Diputació i va ser formada per Joan Bassols i Vila, Tomàs Lletget i Caylà, Frederic Benessat i Folch i Francesc Xavier Vilató i Bassols.

La segona comissió formada per Lluís Góngora i Joanicó, Ramon Codina i Långlin i Josep Cases i Montserrat va ser encarregada de redactar els estatuts que van ser aprovats els dies 25 i 31 d'octubre i 4 i 10 de novembre de 1876. La Diputació va oferir un saló de l'Escola Nàutica que estava a la Casa Llotja per a fer les sessions científiques.

Es va nomenar una junta interina que va quedar constituïda de la següent manera:

President	Lluís Góngora i Joanicó
Vice-president	Francesc de P. Benessat i Folch
Secretari general	Josep Cases i Montserrat
Vice-secretari comptador	Cristòfol Martínez i Capdevila
Tresorer	Joan Bassols i Vila
Bibliotecari	Enric Gelabert i Caballeria

La sessió inaugural es féu el 25 de març de 1877 al Cercle de la Unió Mercantil, de la Rambla de Santa Mònica, núm. 27 i presidí l'acte el Rector de la Universitat que tenia a la seva dreta el president Lluís Góngora (2). L'acta inaugural es va publicar immediatament (3). El secretari Josep Cases va llegir una memòria sobre els treballs realitzats per a inaugurar l'Acadèmia. Va dir que volien "la unió entre els professors de l'Art de curar" i "superar les enveges, les enemistats i els odis". En el fons és

evident que les seves paraules transmeten un deix anacrònic i escassament progressista. No volen però una ciència privilegiada sinó que pretenen posar els coneixements científics a l'abast de tots els professionals.

Seguidament va agrair a la Diputació el recolzament que els hi havia donat. Per altra part el director de l'Escola Nàutica Frederic Gómez Arias va oferir una de les seves dependències a la nova acadèmia, amb el vist-i-plau de la pròpia Diputació. Cases presenta doncs el que sobre l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya s'havia obtingut en poc temps. I en parlar del seu futur afegeix: "aquests resultats tanmateix, no seran obra d'un dia sinó que s'obtindran amb el temps i la perseverància dels que vindran. Pels fundadors serà la part més difícil en haver construït els fonaments d'aquest edifici, però els successors s'encarregaran de donar a les diverses parts del nou edifici aquella solidesa i encaixament que un dia faran d'ell la base del futur progrés".

Tot seguit Tomàs Lletget i Caylà va llegir el discurs inaugural: "La luz y el calorico en sus relaciones con el organismo y la vida" (4). Després parlaria el president de la nova corporació per a exposar la finalitat de l'Acadèmia tot indicant la conveniència que pel que fa a la higiene pública l'administració demanés el dictamen i consell dels centres científics. Va cloure l'acte el rector Julià Casaña per a desitjar que la nova entitat fes de llaç d'unió entre les societats de la mateixa classe i va esperar als membres de l'Acadèmia a treballar pel foment i el progrés de les ciències mèdiques (5).

La secretaria general -en no tenir local propi- va radicar a la farmàcia de la Plaça de la Llana, núm. 11, on encara avui hi ha una oficina farmacèutica oberta. Els socis fundadors van ser setanta-un i la seva antiguitat es va decidir per sorteig. Donem els seus noms per ordre alfabètic (6).

La vinculació de l'Acadèmia amb la societat que la projectava aviat va quedar palesada. A tall d'exemple podríem dir que en la sessió del 6 d'abril de 1877 es va decidir fer una comissió per a estudiar la confecció d'una estadística mèdica de Barcelona que abastaria els anys 1872 i 1876, per a impulsar el què ja havien fet en aquest terreny Arró, Bassols, Gelabert, Pagès i Castellet. Es va acordar que els membres de l'Acadèmia havien d'omplir uns fulls sobre l'estat sanitari de llurs barris i seria remès un resum de tots al Govern Civil, quinzenalment. És evident que això no era suficient car no abastava totalment la població barcelonina. Però podia ser una mostra suficientment orientativa. Més tard van proposar de treure directament del registre civil les dades per fer l'estadística i d'aquesta manera donar-li la fidelitat que se li podia exigir.

Una altra comissió es faria per a estudiar les aigües potables i va ser formada per Góngora, Benessat, Lletget, Gràcia, Camba, Codina i Torà (7).

Encara hi hagué una altra línia de treball quan es va demanar l'establiment de càtedres lliures per fer el doctorat en Medicina i Farmàcia (8). Però també eren conscients que per a tenir càtedres calien aparells de laboratori i una infraestructura

mínima (9). La impressió que tenien és que el Rector i la Diputació veien la petició amb bon ull. Tanmateix les autoritats polítiques i docents van demanar a l'acadèmia la redacció d'una memòria on es podria concretar aquest projecte (10). S'esperava que amb la projectada nova llei d'instrucció pública fes possible aquesta aspiració.

També van proposar la defensa de les professions sanitàries com una altra missió de l'Acadèmia. En aquest sentit l'1 de febrer de 1878 Sala, Albiol i Valls van demanar fer una altra comissió per a estudiar la creació d'un centre mèdic amb l'objectiu de procurar la unió de tots els professionals sanitaris amb el lema "suport i defensa de la dignitat de classe".

Aquesta febril activitat venia a ser regulada i projectada pel president de l'entitat Lluís Góngora en el seu discurs pronunciat el 6 d'abril de 1877 "Método más adecuado para impulsar el progreso de las ciencias médicas" (11).

Es feien dues o tres sessions mensuals. Les discussions que sorgien entorn del temes estudiats eren més tard resumits i assumits per la corporació. Així veiem com el diumenge 5 de novembre de 1877 es va fer la primera sessió inaugural de curs. Va anar a càrrec de Ramon Codina Länglin que va parlar sobre "Influencia de las aguas potables y del conocimiento químico de su composición en la salud y bienestar de los pueblos" (12). Aquest discurs va ser el resum de l'esforç col·lectiu que havia realitzat una de les comissions de que abans parlàvem. La sessió inaugural de curs va ser presidida pel vicerector Francesc de Paula Folch i es va celebrar al Foment de Producció Nacional.

I encara un altre punt. L'Acadèmia tingué cura des de bon començament d'establir uns premis que servissin d'estímul tan pels seus associats com per als candidats a integrar-s'hi. Els primers premis es van anunciar el 23 de març de 1877 i se'n van convocar tres:

A/ De Medicina amb el tema "Causes que fan que a Barcelona augmentin les hemorràgies cerebrals".

B/ De Farmàcia sobre "Crítica de les classificacions farmacològiques".

C/ De Ciències sobre "Fonaments de la nomenclatura química actual".

I encara el president Lluís Góngora va patrocinar un quart premi per aquell curs que es donaria al millor treball que fes un estudi químic i terapèutic d'una font minero-medicinal de Catalunya.

Les seus de l'Acadèmia"

Ja hem dit al principi que la secretaria de l'Acadèmia es va posar a la farmàcia de la **plaça de la Llana, núm. 11**. És probable que en la seva rebotiga s'hi haguessin fet reunions diverses per a ultimar detalls de l'activitat de la corporació. Però les

reunions científiques havien de fer-se en llocs més amplis com l'Escola Nàutica, el Foment de Producció Nacional, el Cercle de la Unió Mercantil (Rambla Santa Mònica, 27) o a la Llotja.

És per això que es va plantejar la necessitat de llogar un pis per a posar-hi la secretaria, la biblioteca, el laboratori i el museu. Això es va decidir en les sessions del 2 i el 8 de juny de 1877 (13). El mateix mes, el 25 de juny de 1877 es va acordar llogar un pis per a estatge de l'Acadèmia al carrer **Mercaders, núm. 12, 2-2^a**. El preu del lloguer eren 37 duros trimestrals. Era la primera seu de l'Acadèmia. Es van adquirir aparells de gas per a il·luminar el pis, taules, cadires i un armari per a la biblioteca. Fins i tot es va nomenar a Joan Morató -que era porter de la Diputació- com a conserge de la corporació. També es va encarregar a Modest Casademunt una planxa de marbre amb la inscripció de l'Acadèmia per a posar-la a la porta (14).

Però en aquesta primera seu hi va ser poc temps. Per l'agost de 1877 es va acordar llogar un altre pis que tingués més capacitat. I així van passar al carrer **Duc de la Victòria, núm. 3, 1**. Aquest pis era molt més car ja que havien de pagar 19 duros mensuals. Però reunia millors condicions i a més a més disposaven de més espai. Sembla que en aquest trasllat hi va influir Fidel Bricall (15) que tenia un "Gimnàs higiènic" als baixos de la mateixa casa. Que entre l'Acadèmia i Bricall hi havia bones relacions ens ho demostra el fet que per fer un dictamen sobre el gimnàs l'Acadèmia li va cobrar 40 pessetes quan per fer-ne un altre sobre un elixir dentífric de Joan Solà en va cobrar 80 (16).

Tot i així a Duc de la Victòria només s'hi feien sessions ordinàries i per les conferències públiques anaven a la Llotja. Cap el novembre de 1877 es va projectar fer obres al pis per a eixamplar el saló de sessions. Però l'amo de la casa va exigir 150 duros per endavant que l'Acadèmia no estava en condicions de pagar. Aleshores es va decidir no fer les obres i buscar un altre pis. Ben aviat el van trobar. En la sessió del 15 de desembre de 1877 es va acceptar llogar el primer pis al carrer **Paradís, núm. 10** per 165 pessetes mensuals. Tenia però la suficient capacitat per a fer-hi totes les sessions. El 21 de desembre ja hi estaven instal·lats. I es aquí on van acollir a la Societat Mèdica el Laboratori després de fusionar-s'hi (17).

Una tupinada?

Segons el reglament pel que es regia l'Acadèmia en aquell moment era obligatori renovar una part de la junta directiva al cap de dos anys. Aquesta renovació es faria per sorteig. D'acord doncs amb aquest reglament el 15 d'octubre de 1877 es va procedir a sortejar tres càrrecs de la junta i al mateix temps a ser elegits llurs substituïts.

Fet el sorteig s'havien de renovar els càrrecs de comptador (Martínez), de vice-president (Benessat) i el de president (Góngora). I van ser elegits Lletget com a president, Teixidor com a vice-president i Castellet com a comptador.

Però ningú no havia previst que fos precisament el càrrec de president el que s'havia de renovar. Acabada la votació va actuar de president provisional Benessat. I aquest va argumentar que no podien dimitir alhora el president i el vice-president (18). Que un dels dos havia de conèixer a fons els treballs realitzats per l'Acadèmia. En conseqüència va proposar de retornar la presidència a Góngora. A aquesta proposta M. Valls s'hi va oposar tot dient que fer això seria anar contra els estatuts. Hi hagueren fortes discussions. Però finalment es va votar el projecte de retornar la presidència a Góngora "ja que es coneixien a fons els nobles sentiments de Lletget". Per nou vots a favor i dos en contra (19) la presidència la va recuperar Góngora.

La fusió amb la Societat Mèdica el Laboratori

En la sessió de la junta directiva de l'Acadèmia feta el 28 de febrer de 1878 se'ns diu que s'havien reunit extraoficialment alguns membres de les corporacions el Laboratori, Acadèmia Médico Farmacèutica i Acadèmia de Ciències Mèdiques per a establir unes bases de fusió. Resumim els principals punts d'aquestes bases:

1.- Crear una nova corporació amb el títol de "Societat de Medicina i Farmàcia de Catalunya".

2.- El seu objectiu seria l'estudi experimental de la ciència i de les qüestions que puguin afectar al benestar i decòrum de les "classes professionals".

3.- S'establirien set seccions: Fisiologia, Higiene, Patologia Mèdica, Patologia Quirúrgica, Farmàcia, Ciències físico-naturals i Treballs experimentals.

4.- Cada secció tindria un director, i els set directors serien membres de la junta de govern.

5.- Hi hauria socis numeraris, agregats i corresponents (20).

6.- Es podria dissoldre amb el consentiment de les dues terceres parts dels socis.

Aquestes bases van ser acceptades per unanimitat de la junta de l'Acadèmia i es va convocar una sessió extraordinària per exposar als socis el projecte (21).

En la sessió del 22 de març de 1878 ja es parlava de la "proximitat de la fusió amb la Societat Mèdica el Laboratori" ja que l'Acadèmia Médico Farmacèutica va decidir mantenir-se al marge de la fusió. El 5 d'abril de 1878 Pere Esquerdo va proposar el nom d'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya per a la nova entitat.

Realitzada la fusió es va nomenar una mesa interina formada per Góngora (32 vots), Cases (28 vots) i Formiguera (25 vots). Al mateix temps es va fer una comissió que havia de formular un nou reglament i va ser formada per Lletget (28 vots), Esquerdo (26 vots), Góngora (22 vots), Gelabert (21 vots) i Cardenal (18 vots).

Els dies 11, 13 i 15 d'abril de 1878 va quedar aprovat el nou reglament. El 20 d'abril es va elegir president de la nova corporació a Góngora amb 31 vots i de vice-president primer Cardenal va obtenir 15 vots. Però com que Cardenal no tenia vots suficients es va elegir en una segona votació a R. Rodríguez Méndez com a vice-president primer amb 23 vots. Altres càrrecs serien Codina (26 vots) per vice-president segon i Cases (30 vots) per secretari general. Com a tresorer va ser elegit F.X. Vilató.

També es van elegir els presidents de les seccions. D'Higiene Pere Sala Vendrell; de Patologia Mèdica Emerencià Roig Bofill; de Farmàcia i Ciències Bartomeu Botta Garí, i de Treballs experimentals Antoni Morales Pérez. La presidència de les seccions de Fisiologia i de Patologia quirúrgica les va assumir el president de l'Acadèmia. Probablement per manca de quòrum ja que a Fisiologia només hi havia un soci.

El 4 de maig de 1878 Formiguera va presentar el balanç econòmic de la Societat Mèdica el Laboratori que presentava un dèficit de 487 pts. Gelpí va fer el mateix per l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i també hi havia un dèficit de 1754 pts. En conjunt doncs hi havia un balanç negatiu de 2.241 pts (22).

Ben aviat sorgí un nou conflicte intern amb la dimissió de Rafael Rodríguez Méndez, que no estava d'acord amb la potestat del president de reassumir les direccions de les seccions (23). Uns dies més tard també va presentar la seva dimissió de vice-president segon R. Codina per no considerar-se "amb suficient aptitud per a reassumir els debats".

La revista "Anales" de l'Acadèmia

En la junta de febrer de l'1 de febrer de 1878 es va decidir la creació d'un periòdic per a publicar els treballs de la corporació. Al cap d'una setmana, el 8 de febrer, ja es van assenyalar quines serien les bases del nou periòdic:

1.- El seu títol seria "Anales de la Academia de Ciencias Médicas de Cataluña". Però en el moment de sortir al carrer va ser "Anales de la Academia y Laboratorio de Ciencias Médicas".

2.- Seria de caràcter quinzenal, de setze pàgines cada número en quart i es faria una edició de 250 exemplars (24). A l'hora de la veritat va tenir 24 pàgines i caràcter mensual.

3.- Insertaria tots els treballs de la corporació (actes de sessions ordinàries, conferències públiques, treballs, memòries, avisos,..).

4.- Van calcular que la seva impressió representaria tretze duros mensuals que es pensaven cobrir augmentant dos rals la quota mensual de cada soci. Hi hauria un cos de redacció, revisió i ordenació dels treballs format per Lletget com a president, F. Benessat, E. Gelabert, R. Codina i J. Albiol (25).

Amb data de l'1 de març de 1878 el govern civil va aprovar la publicació de la revista. Va ser impresa a la tipografia de N. Ramírez. Fou gratuïta pels socis, se'n van publicar catorze números i el primer correspon al juny de 1878.

Breu record de les primeres comunicacions

6 d'abril de 1877.- L. Góngora "Método más adecuado para impulsar el progreso de las ciencias médicas" (26).

27 d'abril de 1877.- F.X. Vilató "Consideraciones generales sobre la respiración" (27).

4 de maig de 1877.- J. Bassols "Breves consideraciones sobre la reforma de los establecimientos penitenciarios" (28).

15 de juny de 1877.- Constantí Martínez "De las fricciones mercuriales y de las inyecciones útero-vaginales en el puerperio" (29).

22 de juny de 1877.- M. Valls "Casos en que está indicado el cornezuelo de centeno durante el trabajo del parto y sus contraindicaciones" (30).

5 d'octubre de 1877.- Joan Gelpí "De la hemeralopia, mitalopia y astenopia de la retina" (31).

12 d'octubre de 1877.- Josep Alborna Mir "¿Qué es preferible para los intereses de la ciencia y de la humanidad, el ejercicio simultáneo o el aislado de la medicina y cirugía?" (32).

19 d'octubre de 1877.- G. Yebra "Del amor considerado bajo el aspecto científico y moral" (33).

26 d'octubre de 1877.- Soler Giroud "Consideraciones sobre la leche condensada suiza".

9 de novembre de 1877.- M. Valls "Cuidados que deben prodigarse a la mujer en el acto del parto" (34).

23 de novembre de 1877. Presentació de casos clínics per M.I. Osío.

14 de desembre de 1877.- J. Alborna "Hernia inguinal epiploica derecha estrangulada".

11 de gener de 1878.- J. Bassols "¿Debería el médico ser consultado en algunas ocasiones para la fundación de la sociedad conyugal".

18 de gener de 1878.- Jaume Vilar "Ascitis sintomática de una cirrosis de hígado".

25 de gener de 1878.- Ildefons Cera "Aceite de hígado de bacalao emulsionado por la pancreatina".

8 de febrer de 1878.- Es va llegir la primera memòria enviada per un metge rural. Va ser la de Llorenç March Anglada "Descripción de la fiebre tifoidea que tuvo que sufrir la villa de Esplugas de Francolí, desde últimos de septiembre de 1877 hasta últimos del mismo año".

22 de febre de 1878.- Antoni Jorba Ratera "Consideraciones del médico para consigo mismo y para con sus compañeros".

1 de març de 1878.- F.X. Vilató "Hundimiento traumático del frontal".

Sembla que la primera comunicació que es va presentar després de la fusió amb la Societat Mèdica el Laboratori va anar a càrrec de Manuel Isidro Osío.

NOTES

1.- J.M. Calbet: "Entorn dels orígens de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears", V. Gimbernat, 1996, núm. 26, pàg. 11-22.

2.- "Diario de Barcelona", 27 de març de 1877, p. 3.404-3.405.

3.- "Diario de Barcelona", 27 de maig de 1877, p. 4.961.

4.- Editat a Barcelona, Tip. N. Ramírez, 1877, 40 pp.

5.- "Diario de Barcelona", del 27 de març de 1877, pàg. 3.404-3.405.

6.- Foren els següents: (el número entre parèntesi indica el resultat del sorteig per a decidir l'antiguitat), Francesc Arró i Triay (65); Salvador Badia i Andreu (68); Manuel Balart i Amorós (69); Joan Bassols i Vila (4); Francesc de P. Benessat i Folch (20); Frederic Benessat i Folch (24); Salvador Bernadas i Mir (23); Eugeni Bofill i Bufill (58); Joaquim Bonet i Amigó (22); Miquel Bonet i Amigó (25); Bartomeu Botta i Garí (21); Joan Brunet i Torné (34); Agustí Canalda i Calvó (61); Francesc de P. Canals i Saurí (60); August Cantó i Mas (10); Agustí Carné i Amat (37); Lluís Carreras i Aragó (54); Jaume Casanovas i Solà (16); Josep Cases i Montserrat (14); Ramon Castellet i Moretó (13); Josep Civil i Grau (11); Ramon Codina i Länglin (1); Antolí Corominas i Tauler (50); Joan Esteve i Alerany (40); Gonçal Formiguera i Soler (63); Eusebi Fortuny i Raurés (47); Miquel Garcia i Camba (32); Enric Gelabert i Caballeria (7); Manuel Gomila i Maimó (59); Lluís Góngora i Joanicó (26); Ferran Grau Inglada (27); Miquel Horta i Vives (67); Miquel Jori i Cabré (18); Tomàs Lletget i Caylà (28); Joaquim Maria Llobet

(56); Constantí Martínez i Capdevila (5); Cristòfol Martínez i Capdevila (19); Constantí Martínez i Torner (51); Josep Mascaró i Capella (8); Josep Antoni Massó i Llorens (30); Cèsar August Mayans i Castella (42); Joan Montserrat i Archs (36); Pompeu Mestre i Carbó (66); Francesc Nebot i Cantí (15); Manuel Isidre Osío i Valero (39); Josep Pagès i Puig (3); Enric Pascual i Ribera (33); Joan Pelegrí i San Serní (71); Jaume Pi i Sunyer (35); Miquel Planxart i Vallhonestà (17); Agustí Prió i Saleta (43); Llorenç Puig i Balansó (9); Francesc Xavier Queraltó i Vilasendra (64); Gumersind Roig i Prats (12); Francesc de P. Ronquillo i Morer (57); Ricard Sáez i Domènech (38); Frederic Sala i Armada (46); Josep Oriol Solà i Serra (31); Joan Soler i Buscallà (29); Rodolf Soler i Giroud (70); Miquel Solsona i Sánchez-Aguirre (49); Joan Teixidor i Cos (55); Benet Torà i Ferrer (48); Joaquim Torras i Pujal (44); Mateu Valls i Esteve (45); Pere Vilà i Llonch (62); Jaume Vilar i Colom (41); Francesc Xavier Vilató i Bassols (2); Llorenç Viñas i Tey (6); Guillem Yebra i Escudero (52), i Frederic Zulueta i Guasch (53).

7.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 191.

8.- En la sessió del 16 de novembre de 1877 Benessat, Albiol, Vilarrassa i Pelegrí van demanar aquestes càtedres.

9.- En aquest sentit cal valorar l'interès dels socis de l'acadèmia quan el 22 de febrer de 1878 Lletget, Vilató i Balart van proposar l'adquisició d'animals i aparells per a verificar algun treball experimental.

10.- "Revista de Ciencias Médicas", 1878, p. 133.

11.- "Revista de Ciencias Médicas", 1878, p. 191.

12.- "Revista de Ciencias Médicas", 1878, p. 39 i "Diario de Barcelona" 6 de novembre de 1877, p. 12.537.

13.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 312.

14.- Sessió de la Junta de Govern del 4 de juliol de 1877.

15.- Fidel Bricall Estrany era professor d'educació física i tenia un títol de la facultat de medicina de Madrid. Anys després va establir el seu gimnàs al c/ Canuda 26 (V. Diario de Barcelona, 8 de setembre de 1906, p. 10.326). Sembla que era fill de Fidel Bricall Segura.

16.- Sessió J. de G. del 12 d'octubre de 1877.

17.- El botiguer tapisser Pere Francesc va servir els cortinatges, tres butaques de vellut i cinc dotzenes de cadires per 1215 pessetes que cobraria a terminis. El primer de 50 duros i després 12 duros mensuals amb un 8% d'interessos.

18.- Sessió de la J. de G. del 22 d'octubre de 1877.

19.- El de Valls i el de Codina.

20.- Es va decidir més tard que una via per a ingressar a l'entitat seria que el candidat regalés llibres que fossin prèviament acceptats per la junta (Sessió J. de G. del 4 d'octubre de 1878)

21.- Tingué lloc el 18 de març de 1878.

22.- El 26 de setembre de 1878 s'havia reduït a 1.658 pessetes.

23.- Sessió de la J. de G. del 3 de juny de 1878.

24.- El tiratge de 250 exemplars era molt curt ja que només quedaven dos exemplars per a intercanvis. Per això es va decidir augmentar-lo a tres-cents exemplars.

25.- En ser publicada constaven com secretaris E. Gelabert, Josep Canudas; J. Albiol i E. Sanchiz. L'administrador va ser Josep Cases Montserrat i la redacció es va establir a la farmàcia de la plaça de la Llana, 11.

Els articles més interessants són d'E. Roig "Necrologia de Josep Duch Basil (p. 5-9 i 27-35); Estatuts i reglament interior (p. 63-77); Guillem Yebra "Necrologia de Constantino Martinez Torner" (p. 65-73); sessió inaugural de 1879 (números 6 i 7); R. Codina "Discurs sobre triquinas" (pronunciat el 17 de febrer de 1879); E. Gelabert "Creches" (p. 58-64 i 92-104). L'últim número és el 14 on inserten el discurs inaugural de curs de 1880 llegit per Salvador Cardenal.

26.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 191.

27.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 236. F.X. Vilató havia estat professor auxiliar de Fisiologia. També es va oferir per donar conferències un dia a la setmana a les 15 hores sobre histologia i fisiologia normal i patològica del sistema nerviós.

28.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 268.

29.- Aquesta sessió la va presidir Bassols ja que Gòngora estava a la Puda de Montserrat.

30.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 496.

31.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 514.

32.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 521.

33.- "Revista de Ciencias Médicas", 1877, p. 554.

34.- "Revista de Ciencias Médicas", 1878, p. 44.

* Publicat a Gimbernat, 1997 (**), 28, pp 147-156.

L'ASSOCIACIÓ GENERAL DE METGES DE LLENGUA CATALANA

La llengua catalana no ha tingut la presència que li correspon en l'àmbit científic-mèdic. I això ha estat així per diverses raons. Abans del 1714 la llengua científica de comunicació va ser el llatí. A les aules on es formaven els metges catalans s'exigia el domini del llatí com a condició sine qua non. Després del 1714 i amb el Decret de la Nova Planta la nostra llengua va ser específicament acorralada i perseguida. Aquesta és la causa fonamental de que el català no fos utilitzat dintre els paràmetres de la normalitat en la producció científic-mèdica.

A l'últim terç del segle XIX l'empenta de la Renaixença es projectà en el camp mèdic. Neix la consciència de la nostra personalitat col·lectiva. El Congrés de Ciències Mèdiques de 1888 - tot i que es féu en castellà - va ser un motiu de reflexió sobre les característiques pròpies de la nostra sanitat. I amb motiu d'aquest congrés es va presentar el primer treball històric-mèdic de la medicina catalana (1). Allí Lluís Comenge es va lamentar de que "la medicina catalana no tingui la història feta" (2).

A les darreries del segle XIX apareix el primer treball d'història de la medicina catalana escrit en català (3). El 1898 apareixia "La Gynecologia Catalana" primera revista mèdica en català (4) i poc després ho feien altres bilingües (5). Les noves promocions que havien format part del Centre Escolar Catalanista eren les més generoses en impulsar la utilització del català (6). No oblidem tampoc que les assemblees de la Unió Catalanista es nodrien de molts homes procedents de la sanitat catalana (7). En aquest context sorgeix el Primer Congrés Universitari Català convocat el 15 de desembre de 1902 i que fou inaugurat el 31 de gener de 1903. Aquest congrés projectà les bases d'una universitat catalana i esperonà la utilització de la llengua catalana en el món científic. Sembla ser que el metge Domènec Martí i Julià va ser el "deus ex machina" d'aquest congrés (8). En aquesta dinàmica de recuperació i dignificació de la llengua encara caldria recordar el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana celebrat el 1906 i al que s'hi van adherir un bon grapat dels nostres sanitaris. També el 1906 i essent president de la comissió organitzadora un jove August Pi i Sunyer es va celebrar el Primer Congrés d'Higiene de Catalunya (9) on el català va ser idioma oficial. Tot feia pensar doncs que el mal temps ja havia passat.

El Congrés de la Tuberculosi de 1910

Del setze al vint-i-dos d'octubre de 1910 es va celebrar a Barcelona el "Primer Congreso Español Internacional de la Tuberculosis". La seva convocatòria i preparació va motivar una crua polèmica entorn de si la llengua catalana hi havia d'entrar com a idioma oficial o no (10). I en aquesta polèmica hi va intervenir activament l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques. De fet encara que es titulés "Primer" congrés ja n'hi havia hagut un altre anteriorment a Saragossa l'octubre de 1908. I allí es va decidir fer el següent a Barcelona el 1910 amb no poques reticències tement un conflicte idiomàtic. Però amb el nomenament de Rafael Rodríguez Méndez com a president del congrés de 1910 va semblar que hi havia prou garanties pels defensors del castellà.

Recordem breument que a l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques va ser Josep Maria Roca i Heras qui hi va presentar la primera comunicació en català (11). Sota la presidència de Víctor Azcarreta Colau, el secretari general Josep Tarruella Albareda va redactar la primera acta en català el 29 de novembre de 1901, mentre que el tresorer Ermengol Puig i Sais va fer els primers rebuts en català. El 1907 sortien els "Annals de Medicina" com a portaveu d'aquesta entitat. Més tard -el gener de 1912- es va adoptar el nom oficial de l'Acadèmia en català. Així doncs hi hagué un procés d'identificació de l'Acadèmia amb les aspiracions del país. I en conseqüència no podia restar impassible quan es va prohibir l'oficialitat del català en el susdit congrés de 1910, que va presidir Rafael Rodríguez Méndez.

Gràcies a la iniciativa de Domènec Martí i Julià es va fer una sessió ad-hoc i amb extraordinària concurrència a l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques. I per unanimitat es va acordar retirar el delegat de l'Acadèmia al congrés i de no participar-hi si no es donava caràcter oficial a la llengua catalana. La polèmica entre l'Acadèmia i Rafael Rodríguez Méndez quedava oberta.

Gairebé tots els periòdics de l'època se'n van fer ressò. I així al diari "El Poble Català" s'hi van publicar una sèrie d'articles sota el títol genèric "Sobre'l futur Congrés de la Tuberculosi". En contra de la prohibició del català hi va escriure un primer article Josep Tarruella Albareda que ho considerava com un "estigma d'ultratge a Catalunya" (12). Dos dies més tard hi va intervenir el membre del comitè executiu Jaume Queraltó Ros a favor de la tesi de Rafael Rodríguez Méndez (13). Cal recordar que Jaume Queraltó va ser un ginecòleg que va editar la primera revista mèdica en català, apareguda el 1898: "La Gynecologia catalana", que ja hem esmentat. Sempre es comportà amb criteris molt independents. Mai no va figurar oficialment en cap partit polític per estar en desacord amb l'actuació de tots. Diríem que ideològicament fou republicà de tendències socialistes i anarquistes. Deixeble de Tarrida del Màrmol, fou metge i amic d'Anselmo Lorenzo (14). Queraltó es va preocupar per la tuberculosi -malaltia urbana i del proletariat- i havia assistit al Congrés Internacional de la Tuberculosi celebrat a París del 2 al 7 d'octubre de 1905 (15). Queraltó va dir que la responsabilitat de la no oficialitat del català era del congrés anterior celebrat a Saragossa l'octubre de 1908. I que la prohibició no era cap ultratge (16).

A l'endemà de l'article publicat per Queraltó, "El Poble Català" n'acollia un altre de Domènec Martí i Julià on afirmava que calia la sobirania de la llengua catalana en la nostra terra (17). Josep Tarruella (18) i Eduard Xalabarder Serra (19) insistien en la defensa de la nostra llengua. En canvi Enric Robledo Negrini (20) i Miquel Farreras Munner (21) van justificar la prohibició que planava sobre la nostra llengua. Fins i tot una inefable vocal del Comitè de dames del Congrés, Maria Domènech de Caffellas va defensar aquesta prohibició tot dient que "Catalunya és espanyola i ha d'acceptar totes les lleis d'aquesta nació" (22).

En aquesta enverinada polèmica encara hi havia de participar Ramon Pla Armengol en línia amb Jaume Tarruella i que va demanar que els metges catalans fessin un buit al congrés, una altra vegada Domènec Martí (23) i el mateix Queraltó que insistia en les seves idees en una carta oberta dirigida a Martí i Julià (24).

En aquesta situació Josep Fontbona Ventosa, antic col·laborador de Queraltó en la seva clínica i redactor de "La Gynecologia catalana" va anunciar la seva retirada del congrés (25), mentre que els homes de l'Acadèmia Martí i Julià, Pla Armengol i Xalabarder Serra protestaven de nou contra la "humiliació de la llengua catalana" (26).

Enmig d'aquesta polèmica diverses entitats van fer costat a l'Acadèmia. Així el Col·legi de Farmacèutics, Acadèmia d'Higiene de Catalunya, Institut Mèdico-Farmacèutic, Patronat de Catalunya contra la Tuberculosi, i d'altres. Cal remarcar que el Patronat de Catalunya contra la Tuberculosi (27) es va limitar a fer una adhesió a les decisions de l'Acadèmia, que era la que realment impulsava l'oposició al congrés.

L'anècdota d'un tatuatge

Aleshores Jaume Queraltó va posar una cortina de fum a la polèmica amb un altre article (28). I així va eludir aquelles discussions amb un fet anecdòtic que tapava la qüestió de fons sobre la llengua. Va acusar al Patronat de Catalunya contra la Tuberculosi d'haver cauteritzat un tatuatge amb la llegenda "Viva la anarquia" contra la voluntat del seu portador. I curiosament aquest fet anecdòtic -que el Patronat va negar sempre- es va convertir segons va dir Jaume Aiguader, en un punt àlgid de la confrontació entre dretes i esquerres (29).

No cal dir que els diaris lerrouxistes de Barcelona ho van aprofitar per posar més llenya al foc. En aquest sentit es van distingir "El Progreso" i "La Tribuna". Així un tal "Dr. Farga" va atacar amb virulència als defensors de la llengua catalana com a vehicle del congrés (30). Les posicions ideològiques s'anaven marcant i un circumspecte Joaquim Cebeira Rey atacà la postura de Ramon Pla Armengol (31). De nou el "Dr. Farga" parlà amb virulència del "despellejamiento salvaje y repugnante" a que segons ell s'havia sotmès a l'anarquista (32), i un tal Salvador

Baví Bracons féu una abrandada defensa de Queraltó (33): Aprofitant les pàgines de "La Tribuna" Jaime Queraltó va demanar el tancament dels dos dispensaris del Patronat (34).

La situació era molt tensa i en aquest ambient enrarit van aparèixer uns cartells anunciant una conferència al Teatre Tívoli de Jaime Queraltó on s'atacava durament als homes del Patronat. Per denúncia de la Fiscalia Jaime Queraltó fou retingut al Jutjat de Guàrdia on l'havia portat la policia. Allí se li va notificar el seu processament i si va quedar en llibertat va ser gràcies a la mediació d'Emiliano Iglesias Ambrosiano, advocat i lloctinent d'Alexandre Lerroux.

A la conferència del Tívoli hi havien estat convocades gairebé un centenar d'entitats obreres. Es va celebrar el 22 de maig de 1910 enmig d'un fervorós clima esquerranós. Jaime Queraltó ho va aprofitar per fer un discurs anarcoide i lerrouxista. I el va pronunciar en català. Però cada vegada que es referia al Patronat, deia "Patronato". Un discurs que al costat d'afirmacions demagògiques i d'exaltació de les baixes passions polítiques fa atinades observacions sobre mesures higièniques preventives de la tuberculosi en el camp del treball, l'habitable i l'alimentació. Acusava per exemple al Patronat d'organitzar balls de societat per recaptar cabals, on les dones hi havien d'anar amb un "bon escot". I féu atacs personals amb nom i cognoms dels membres del Patronat tot demanant la desaparició de dispensaris i sanatoris. Aquest discurs va ser publicat íntegrament al diari "La Tribuna" en tres dies seguits (35).

Allò que havia començat per una polèmica ran de la llengua i que per l'habilitat de Queraltó es va desviar cap a un tatuatge anecdòtic, encara sofriria una altra conseqüència. La de si la Junta Rectora del Col·legi de Metges de Barcelona podia o no establir mesures disciplinàries. El Col·legi en aquell desenfrenament dialèctic va fer una amonestació pública a Queraltó i aquest s'hi va rebel·lar. Ara hi hauria el conflicte Col·legi-Queraltó (36). Si bé una R.O. de desembre de 1910 limitava les atribucions sancionadores del Col·legi, una apel·lació al Tribunal Suprem fallava el 1912 a favor del poder del Col·legi. I de retruc es va afavorir l'obligatorietat de la col·legiació mèdica (37). Queraltó fou processat per calúmnies i condemnat al desterrament. Es va instal·lar a Madrid però visitava a Sitges el primer i tercer dissabte de cada mes (38). Anys més tard i per la mediació de dos metges -dos homes bons- Salvador Cardenal i Antoni Cortés, Jaime Queraltó va presentar les seves disculpes a la junta del Patronat. I en generosa correspondència Xalabarder, Presta, Monturiol i Mer van sol·licitar dels tribunals de Justícia que condonessin l'acompliment de la resta de la condemna que encara li quedava a Queraltó (39).

Però el congrés de què parlàvem es va celebrar. I també hi van participar metges de clara consciència política nacionalista com Josep Maria Roca i Heras que va presentar el seu treball en català acompanyat d'una traducció al castellà d'acord amb les consignes donades per Rafael Rodríguez Méndez. Després del congrés ja no tot seria igual.

El Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana

Els metges aplegats entorn de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques foren els més sensibilitzats en la necessitat de projectar la llengua catalana en el món científic. El punt inicial de prendre una decisió va ser la publicació d'una "Lletra de convit" el 1912 (40), on s'invitava a tots els metges a participar en un congrés on la llengua catalana fos oficial. Així es va arribar al Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana que es va celebrar del 22 al 24 de juny de 1913 a Barcelona. Va aplegar uns cinc cents socis i un d'ells era Rafael Rodríguez Méndez.

Calia però donar-li continuïtat. Així es va pensar en constituir una entitat que es faria càrrec de l'organització dels congressos. Seria l'Associació General de Metges de Llengua Catalana. Tot i que la idea va sorgir durant aquest primer congrés no es va plasmar fins un temps després.

El 21 de setembre de 1915 es van reunir vint metges al domicili de Jaume Guerra Estapé, de la Ronda de Sant Pere 62, principal, a dos quarts de set de la tarda, per a donar estat legal a l'Associació. Per aclamació es va elegir president de la junta directiva a Valentí Carulla Margenat (41). Posteriorment es va elegir un nou president que va ser Josep Antoni Barraquer Roviralta. No va durar gaire perquè a l'assemblea del 9 de juliol de 1916 va presentar la dimissió. Aleshores es va decidir elegir novament a V. Carulla, però aquest va declinar ja que era rector de la Universitat i tenia "múltiples obligacions". Es va fer una votació i va sortir elegit Joan Freixas i Freixas, amb vint-i-set vots.

I amb tot això el Segon congrés no s'havia convocat per "diverses malvestats": Una va ser la Primera Guerra Europea i l'altra l'epidèmia tífica de l'hivern de 1914-1915 que va generar un llarg procés d'enfrontaments interns a l'Acadèmia que provocà la supressió de R. Turró com a membre de redacció dels "Annals". Turró va escriure una carta a J.M. Bartrina president de l'entitat on fixava la seva posició (42). Fins i tot Ramon Pla i Armengol va ser víctima d'agressions físiques per la publicació d'uns articles. Tot plegat va retardar el segon congrés. Mentrestant per mantenir el caliu de l'Associació es van organitzar uns viatges d'estudis per diversos balnearis catalans (43).

Una qüestió es va plantejar. Era la de si l'Associació havia d'estar vinculada o no a l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques. En aquest sentit Josep Blanc i Benet opinava que no havien d'estar vinculats a l'Acadèmia per tal de que hi pogués participar tothom. Però Jaume Guerra i Ramon Pla i Armengol van demanar que el president de l'Acadèmia fos el primer vice-president de l'Associació. I així es va acordar.

Es va adoptar un acord on s'establien diferents categories de socis. Serien **Perpetus** els que paguessin 200 pessetes en quota única. Els **Numeraris** pagarien

10 pts. anuals. Es preveia també altres tipus de socis: **transeünts, protectors i honoraris**. Per altra part quedava ben establerta la vinculació entre l'Associació i l'Acadèmia.

En l'article Quart dels Estatuts s'establia la finalitat de l'Associació:

a/ El foment de les ciències mèdiques i biològiques i l'ús de la llengua catalana en l'ensenyament, publicacions i pràctiques mèdiques en les terres d'idioma català.

b/ L'enaltiment de la memòria dels metges i biòlegs catalans i llurs obres del temps passat.

Els anys de plenitud

Els anys de plenitud es van iniciar amb la celebració del segon congrés que va ser precedit per una nova Lletra de Convit (44). L'Associació va celebrar una nova assemblea el 28 de juny de 1917, amb motiu de la clausura del Segon Congrés de Metges de Llengua Catalana. En aquell moment l'associació tenia 132 socis però només quaranta-un estaven al corrent de les quotes. Sembla però que s'havia arribat a comptar amb 235 socis.

En aquesta assemblea August Pi i Sunyer i Enric Ribas i Ribas van demanar de nou la desvinculació de l'Acadèmia i l'Associació. En votació 56 metges van dir que no acceptaven la reforma dels estatuts, 43 acceptaven aquesta reforma i 1 va votar en blanc.

En la sessió del 7 de juliol de 1917 celebrada a l'amfiteatre de la Facultat de Medicina, Leandre Cervera, Miquel Fargas i Raymat i Josep Maria Girona i Cuyàs van demanar que s'adoptessin les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, però Joan Freixas va dir que "calia ser respectuosos amb tothom". A partir d'aleshores el president de l'Associació seria el president del congrés de metges de llengua catalana. La Junta de l'Associació seria l'organitzadora i executiva dels congressos.

El 14 de juny de 1933 es va acordar un canvi de nom. Ara seria "Associació General de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana". Al mateix temps es va proposar que la segona vice-presidència i dos vocalies fossin per a membres no residents al Principat. A més a més el segon vocal seria per un no metge.

Pere Babot i Boixeda va demanar que a part dels Congressos l'Associació havia d'organitzar jornades, curssets o qualsevol altra forma d'actuació continuada en diversos hospitals de la nostra geografia. I es van establir les bases per tal de fer-ho. El setembre de 1933 es comptava amb 440 socis. A poc a poc però amb fermesa l'Associació anava assolint nous reptes i objectius. Estava plenament consolidada.

L'Associació havia estat el ferment d'una plataforma que projectava la nostra medicina a cotes de nivell mundial. Els seus membres també pertanyien a altres de les nostres entitats, i a totes les hi va transmetre el seu esperi d'inquietud, d'estímul a la recerca i d'un sentit de la dignitat patriòtica. Fins i tot el sector més reaccionari format per un grup de catedràtics de la facultat se sentia empès i estimulat a treballar per la ciència i la societat.

Cap a una història de la medicina catalana

Davant dels atacs que un grup de catedràtics de medicina va dirigir contra la Universitat Autònoma (45), Pere Domingo Sanjuan i Josep Girona Soler, de la promoció 1912-1919 van proposar crear l'Associació d'Amics de la Universitat per tal d'ajudar moralment i materialment la Universitat Autònoma, cosa que es va aprovar.

El 30 de juny de 1934 un grup de metges van manifestar la seva satisfacció pel bon resultat d'un homenatge tributat a Antoni Gimbernat (46). Van felicitar-se per l'èxit del concurs entorn d'aquesta figura històrica de la nostra medicina i de l'exposició annexa de llibres de cirurgia catalana (47). Aleshores amb el desig de continuar les investigacions històriques referents a la medicina catalana en tots els seus aspectes van proposar que la Junta Directiva de l'Associació de Metges i Biòlegs de Llengua catalana acordés:

Primer.- La creació d'un comitè de recerques i investigacions històriques referents a la història i bibliografia mèdica catalana, la missió de la qual seria doble

a/ Crear uns premis que estimulessin la investigació històrica sobre la ciència mèdica catalana.

b/ Recollir dades bibliogràfiques i preparar una exposició de llibres de medicina catalana.

Segon.- Sol·licitar per aquest Comitè el triple Patronat de l'Associació de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, l'Institut d'Estudis Catalans i la Facultat de medicina de Barcelona.

El comitè va quedar format per Jaume Peyrí i Rocamora, Daniel Girona i Llagostera i Pere Gabarró i Garcia.

Al mateix temps Lluís Sayé Sempere, Jacint Vilardell Permanyer i Lluís Bosch Avilés proposaren que l'Associació recollís, arxivés i resumís totes les publicacions fetes en català. Lluís Trias de Bes proposà que un comissió accepti o rebutgi aquells projectes que no tinguin un mínim de decòrum estètic en les exposicions annexes als congressos.

El 28 de novembre de 1934 es va parlar de crear una Oficina de Cultura Mèdica Catalana. Josep Calicó Maleras va proposar que amb aquesta finalitat hi hagués la col·laboració de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques, de l'Institut Mèdico-Farmacèutic i de la pròpia Associació.

El 16 de gener de 1935 van ser nomenats responsables d'aquesta junta Ermengol Puig i Sais, Josep Alsina Bofill, Agustí Amell Sans, Josep Calicó Maleras, Leandre Cervera Astor i Pere Domingo Sanjuan. Tot seguit Leandre Cervera va demanar de fer un diccionari de metges catalans il·lustres.

Però les qüestions econòmiques van frenar la creació d'aquesta Oficina (48). Per tal de donar-li viabilitat Salvador Vives proposà de demanar ajut a la Generalitat "per un servei de tanta importància per a la nostra cultura mèdica".

El comitè de recerques i investigacions històriques solia reunir-se a casa de Jaume Peyrí. Gràcies a aquest comitè i molt especialment a Pere Gabarró Garcia es va aconseguir que els Laboratoris del Nord d'Espanya S.A. es fessin càrrec de la publicació dels treballs de caràcter històric presentats en ocasió de l'homenatge a Gimbernat (49). Pere Gabarró que va lliurar els originals als susdits laboratoris, va dir que estava previst que tots els metges catalans rebessin un exemplar del llibre.

El 27 de maig de 1935 hi hagué canvis en el comitè permanent de recerques i investigacions històriques (50).

Després l'Associació va entrar en una febril activitat per preparar el IXè Congrés que es va celebrar a Perpinyà del 24 al 28 de juny de 1936.

Entre els últims acords de l'Associació recordem la seva adhesió a l'homenatge a Domènec Martí i Julià amb motiu de la inauguració del seu monument a Barcelona (51). Després hi hauria l'elecció d'un nou president havent estat elegit Manuel Corachan Garcia (52). I una mica més tard vingué la Nit. Una nit llarga i fosca on els ideals d'aquells sanitaris van ser escarnits, traïts i substituïts pels egoïsmes i les conveniències personals. Que els somnis d'aquella Associació siguin els nostres i que siguem capaços d'emular el seu amor a la ciència i a la pàtria (53).

NOTES

- 1.- Lluís Comenge, "Carta Geográfica Histórica de la Medicina en Cataluña".
- 2.- "La Renaixensa", del 16 de setembre de 1888, p. 5.614.
- 3.- Josep Brunet Bellet, "La peste bubónica a Barcelona en los siglos XV y XVI". V. "Gaceta Médica Catalana", 1898, núm. 503, pp 321-327, núm. 504, pp 359-366 i núm. 505, pp 389-395.
- 4.- Dirigida per Jaume Queraltó i Ros.
- 5.- "Revista Científica y Profesional" i "Cataluña Médica".

- 6.- El Centre Escolar Catalanista comptava amb les seccions de medicina i la de ciències i farmàcia.
- 7.- Josep Maria Ollé Romeu, "Homes del catalanisme. Bases de Manresa. Diccionari biogràfic", Barcelona, Rafael Dalmau editor, Col·lecció Camí Ral, núm. 6, 1995.
- 8.- Alexandre Galí, "Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya. 1900-1936", Barcelona, Fundació A. Galí, 1983, Llibre IX, p. 57.
- 9.- Del 27 al 30 de juny de 1906. El Congrés el va presidir Felip Proubasta i Masferrer.
- 10.- J. M. Calbet Camarasa, "Una polèmica sobre la llengua arran del Congrés de la Tuberculosi de l'any 1910". V. Gimbernat, 1985, Vol. IV, pàg. 69-74.
- 11.- "Annals de Medicina", 1916, setembre, cobertes.
- 12.- "El Poble Català", del 7 d'abril de 1910.
- 13.- "El Poble Català", del 9 d'abril de 1910.
- 14.- E. Navarro, "Historia crítica de los hombres del Republicanismo Catalán, en la última década (1905-1914)", (Barcelona, 1915), apèndix.
- 15.- De resultes d'aquest congrés on sembla que hi va assistir al marge d'altres metges catalans (Xalabarder, Fuster, Soley, Presta i Segalà) va publicar uns comentaris crítics al "Diario de Barcelona" en quatre articles sota l'enunciat "El Congreso Internacional de la Tuberculosis" els dies 31 d'octubre de 1905, pàg. 11.849-11.851; 7 de novembre de 1905, pàg. 12.129-12.131; 15 de novembre de 1905, pàg. 12.497-12.499, i 22 de novembre de 1905, pàg. 12.791-12.793. Aquest últim sobre els sanatoris per a pobres que defensava.
- 16.- Curiosament per la mateixa època Jaume Queraltó Ros va ingressar a la Societat Econòmica d'Amics del país, quan aquesta entitat era presidida pel polític nacionalista Narcís Verdaguer i Callís. V. "Diario de Barcelona", del 21 de maig de 1910, pàg. 6.910.
- 17.- "El Poble Català", del 10 d'abril de 1910.
- 18.- Id. de l'11 d'abril de 1910.
- 19.- Id. del 12 d'abril de 1910.
- 20.- Id. del 13 d'abril de 1910.
- 21.- "La Veu de Catalunya", del 12 d'abril de 1910.
- 22.- "La Veu de Catalunya", del 23 d'abril de 1910.
- 23.- "El Poble Català", del 15 d'abril de 1910.
- 24.- Id. del 16 d'abril de 1910.
- 25.- Id. del 18 d'abril de 1910.
- 26.- "La Veu de Catalunya", del 19 d'abril de 1910.
- 27.- El Patronat va ser creat el 1904 per l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya. Va fer una tasca de divulgació de la prevenció de la tuberculosi especialment entre les entitats obreres, va editar 5.000 exemplars d'una Cartilla Popular Antituberculosa, va crear dos dispensaris, i el 1911 va adquirir uns terrenys a Terrassa per a edificar un sanatori. Segons el no gens sospitós de catalanisme Baldomer

Comulada va fer una "tasca pràctica i positiva, útil immediatament pels necessitats. (Baldomer Comulada, "Patronato Antituberculoso en Cataluña" a Diario de Barcelona del 26 de juliol de 1911, pàg. 10.192-10.195).

28.- Jaume Queraltó, "La farsa del Patronato. Qui ment? Tots menten", V. "El Poble Català", del 19 d'abril de 1910.

29.- Jaume Aiguader Miró, "El doctor Jaume Queraltó", V. "La Humanitat", del 23 de maig de 1932. Jaume Aiguader Miró havia estat ajudant de Jaume Queraltó en la seva Clínica Ginecològica.

30.- "La Tribuna", del 12 d'abril de 1910.

31.- J. Cebeira Rey, "Puntualicemos", V. "La Tribuna" del 19 d'abril de 1910. Joaquim Cebeira d'origen gallegc s'havia integrat bé a Catalunya i el 1880 va participar en el primer Congrés Catalanista. Fou amic i col·laborador de Rafael Rodríguez Méndez.

32.- "Dr. Farga", "La piel del anarquista" a "La Tribuna" del 25 d'abril de 1910. El "Dr. Farga" no ha estat identificat.

33.- "Conferencia del Sr. Bavi" a "La Tribuna" del 26 d'abril de 1910.

34.- Jaume Queraltó, "La farsa del Patronato contra la Tuberculosis", a "La Tribuna", del 27 d'abril de 1910.

35.- V. "La Tribuna" dels dies 25, 26 i 27 de maig de 1910.

36.- El laude del Col·legi de Metges pot llegir-se a la revista "El Criterio Católico en las Ciencias Médicas", 1910, setembre, p. 284-288.

37.- Cèlia Cañellas; Rosa Toran, "Ideologies i actituds professionals. Les interpretacions socials de les malalties: l'anarquista destatuat", V. "L'Avenç", 1997, març, núm. 212, pàg. 6-11.

38.- V. "La Vanguardia" del 29 de maig de 1913, pàg. 1.

39.- V. "Diario de Barcelona" del 31 de maig de 1916, pàg. 7.032.

40.- Transcripció literal de la Primera Lletra de Convit: Lletra de Convit, adreçada als metges, farmacéutics i veterinaris de Catalunya i demés pobles de llengua catalana, ab motiu de la primera "Reunió" que's celebrarà a Barcelona a mitjans del juny de 1913.

L'Academia y Laboratori de Ciències mèdiques de Catalunya, s'ha emprés l'iniciativa d'executar aquesta "Reunió" de metges de llengua catalana, y ens ha fet a nosaltres la comanda, com a comissió organitzadora, de fervosho sapiguer. No cal dir el goig ab que ho fem. Dispersats ens tuobém tots els que som individus de la gran familia mèdica dels païssos de llengua catalana, sense que s'ens presenti mai ocasió solemne pera tractantse y coneixens d'aprop, ab lo que l'afecte nostre creixeria en allau. Els condeixebles després d'haver conviscut en els anys escolars, en que tantes afeccions mutues d'amistat, simpatia y fidelitat se'ns ha desenrotllat; després d'haver tingut les mateixes alegríes que per aixó s'han exaltat en intensitat, y idéntics sufriments ab lo que ha minvat la intensitat llur, ens hem vist precisats a excindintse, anantse pels paratges més oposats de les comarques nostres sense haver tingut mai més ocasió propicia pera renovar el caliu de l'estimació qu'en altre temps fou la base de nostre plaer vital; sense haventse comunicat les noves de la nostra vida qual coneixement ens interessa per un igual, perquè en bon munt de cassos el company escolar s'ha identificat tant ab la propia persona que s'es convertit en un alter ego, en una irradiació de nosaltres mateixos, interessantse sa fortuna y adversitat com si's tractés del nostre plaer o dolor.

Y si dolorosa es la punyida qu'experimentém per l'ausencia dels companys estimats, no ho es menys la que sentim per la separació dels nostres mestres, als qui'ls hi estém obligats com a uns segons pares per haver cisellat la nostra ànima, esculpinhi'ls coneixements que son la base de nostra vida actual y futura,

perque ells han sigut els aglutinants de nostra comunitat, y ¿per qué no dirho? perque en cada un de nosaltres hi ha una fusió armònica dels múltiples coneixements intel·lectuals que han brotat de llurs cervells fets intel·ligibles per son verb persuasiu, clar y convincent.

Condeixebles y mestres hem format unitats docents que sols exigencies circunstancials y contingents de temps y de lloc han esmicolat; doncs bé, ara procurém que'ls mateixos factors qu'acompanyen a tots els fenòmens naturals sien els determinants de la nostra concreció y acoplament; aont l'amic veurà a l'altre y la corona de la joventut lluirà en sa front novament y refarà sa vida pretèrita aont hi té compresa la part mes felis de sa existencia.

Y'l deixeble veurà al mestre, ab lo que renovarà la gratitud que tant plau al qui ha entregat energia de son cervell pera formar intel·ligencies, y ab sa presència'ns confortarà empenyentse ab més braó cap a una acció futura, dignificadora de nostra vida primer y per irradiació de la terra estimada que'ns nutreix. Qui davant d'un mestre no's sentirà estremir per tots els paratges de son cos, recordant la tendresa y suavitat ab qu'era sollicitat al estudi, quan ho descuidava; l'encoratjament que d'ell rebia quan s'aplicava, y l'estímul y emulació qu'experimentava quant reconeixia la superior valúe de sos companys?

Y tots aquests afectes ¿no son recordats y volguts com quelcom que'ns interessa intensament y com si fossin trossos de nostra persona, impossibles de desglosar?

Y'ls mestres per sa part en l'edat madura sentirán florir y rebrotar l'energia qu'era'l patrimoni llur en aquells anys passats y anyorats, y abundantament florirà en el cor d'ells l'entusiasme y vida juvenívols, perquè'ls donarém una fresca ilusió de terra pretèrita y anyorada com si la Naturalesa hagués claudicat en ses lleis inexorables.

Y tota aquesta convivència que produirà una fusió sentimental, ¿no vos entusiasma a tots, mestres y deixebles? ¿que borrarà accidentalment les diferencies docents, nivellantnos a tots sota'l comú denominador d'amics y companys?

Cal que'ns fem càrrec de lo que representarà aital festa. No serán aquests dies el motiu de conèixer a individus de regions distants del mon ab els qui ens hi lliguen vincles de veneració intel·lectual per les obres científiques portades a cap; serà una festa més íntima, més de familia, més de la llar en que'ls membres composants están dispersos y qu'en un día senyalat se congrien obeint a la veu y sollicitud del cap de casa pera celebrar sa festa major. Ara hem dit la paraula. Cal que aquestes festes sien la festa major de la Medecina dels paissos de llengua catalana. Y'l cap de casa es l'Academia y Laboratori.

Peró fins ara hem parla ab el cor mogut per l'anyoransa de ressucitar dies venturosos que per disort passaren, y procurant posarhi tot el foc de nostre entusiasme pera encomanarlo a vosaltres, companys nostres caríssims. Mes per tot arreu se fan afirmacions científiques atenent a consideracions ètniques que vinculen y solidarisen als individus que hi son compresos pera empenyels a una acció comuna de consagració científica; y es per aixó que atenent a requeriments del mes pur y sa patriotisme; d'aquell que neix del treball individual y colectiu, patrimoni dels pobles que tenen grans destins a cumplir; qu'ab llur acció perseverant pugnen y vencen y s'imposen per fi. Tanta més necessitat en tenim de fer aquestes reunions quant més considerém que la ciencia, cúpula del progrés en tots els pobles com en el nostre país, ha atravesat les fases de : 1ª, siguer tributaria de l'extrangera; 2ª, de trencar el cordó qu'ab ella l'unia, y creiéu haver arribat a la 3ª, a la de que som grans pera nutrir en part als altres, que'l caudal mèdic d'aquí ve tant ben aforat qu'es prou potent pera desenrotillar tota mena d'energies. Mes aquestes per disort nostre se troven disperses y ab les reunions que l'Academia ha acordat creiéu que's canalitzaràn pera que no's perdin estérilment en l'aïllament en que viu qui les produeix. Per aixó nosaltres que creiéu en la virtualitat de la rassa pels bells exemplars que n'ha donat de desde'ls temps de l'Arnau de Vilanova fins als actuals, estém plenament convensuts de que ab les reunions referides el tresor mèdic dels pobles de llengua catalana esdevindrà ubèrrim, y aixís retornerém al mon, poc de lo molt que n'hem rebut.

Creiéu que l'atmosfera mèdica del nostre país está saturada de grans desitjos per la reunió, perque era una necessitat de llarc temps sentida, y que l'Academia y Laboratori de Ciències mèdiques de Catalunya, ab sa iniciativa ha sigut la punta metàlica qu'ha atret al llamp pera fulminar l'isolament individual que fa viurer en tenebres a la colectivitat.

Y per últim, per acabar: invitém a la "Primera reunió dels metges de llengua catalana" a tots els metges, farmacèutics y veterinaris residents en els païssos ont la nostra llengua s'es parlada pera que aportin tota mena d'adicions y esmenas al tema que la ponencia desenrotllará, y que presentin tota sort de comunicacions als temes consignats en el Reglament adjunt. Cumplim tots y cada un ab el nostre deurer, y afirmarem la unió de la familia métrica catalana y afiansarem una vegada més l'unió, fentla ben perseverant; assegurarem nostre prestigi nacional, y farem naixer el prestigi mundial, y al últim tindrem la benhauransa de veurer que'l nostre sacerdoci informará els actes públics y privats del individu, porque'ls metges som els sers més ingents de la Terra. (Signaven): Miquel A. Fargas, Josep Tarruella, Jaume Guerra y Estapé, Adolf Pujol i Brull i Bonaventura Clotet. V. "Annals de Medicina", 1912, juliol, pág. 443-445; V.t. "Archivos de Rinología, Laringología y Otología", 1912, setembre-desembre, núm. 178 i 179, p. 406-410.

41.- Els altres membres de la junta foren Jaume Guerra Estapé, Francesc Fàbregas Blanqué, Adolf Pujol i Brull, Bonaventura Clotet Massià, Josep Pascual i Prats (de Girona) i Josep Mestres i Miquel (de Tarragona).

42.- La carta redactada en castellà deia així: "*Numerosos compañeros de la Corporación de su digna presidencia me han instado que retire la baja de socio numerario y la renuncia a socio de mérito que tenía presentadas, en vista de que en las proposiciones últimamente adoptadas nada hay que pueda ofenderme ni siquiera molestarme aunque disienta del criterio en que se inspiran. Con gusto accedo al deseo de mis amigos si la Academia entiende que las razones que motivaron la exclusión de mi nombre de los ANALES (en los que figuraba como los demás expresidentes como director honorario) no me incapacitan para seguir formando parte de la misma. Dignese pues Sr. Presidente, consultarlo con la Academia y, como su juicio me sea favorable, estimaré como un honor continuar contribuyendo a su gloriosa labor, como lo vengo haciendo en la pobrísima medida de mis fuerzas desde tantos años. Barcelona 12 de Abril de 1915. R. Turró*".

43.- V. "Diario de Barcelona" del 29 de setembre de 1915, pág. 12.284-12.286.

44.- Donem tot seguit la transcripció literal d'aquesta segona lletra de convit. **LLETRA DE CONVIT** adreçada als Metges, Farmacèutics, Veterinaris i Biòlegs en general dels païssos de Llengua Catalana, amb motiu del Segón Congrés que's farà a Barcelona del 24 al 28 de Juny d'enguany organitzat i executat per la Junta, que suscriu, de l'Associació general de Metges de Llengua Catalana.

Per segona vegada se vos crida a estrenyer els llaços fraternals de la familia dels biòlegs catalans; a exercir tasca educativa e instructiva; a donar coneixement al món ara que está en fallida, quan tantes coses s'enfonzen i tan poques se'n salven -de que aquí se serva un nucli vital amb fé en la Ciencia i de gran confiança en sos futurs destins; de que hi ha afany de treball per a laborar incessantment fins a obtindre el centre de gravitat en l'òrbita del progrés mundial, procurant que'l nostre poble passi del zénith de la civilització, empunyant altra volta el ceptre del progrés que's deixá caure en el sigle XV.

I an aixó, caríssims companys, tots hi tenim el nostre paper concret i precís: els ponents amb llurs temes, els discutidors amb les esmenes, i els demés amb les comunicacions lliures sobre assumptes de Biologia que'ls interessin, o aportant llur concurs, inscribint-se com a socis numeraris, protectors o adjunts.

Sentint aquesta alta idealitat pregonarem devant del món el fet culminant de que'l nostre poble fa via en son afany de progrés, posant a tot lo que ha bastit fins ara, de Literatura, Economia, Dret, Moral, Política i Arts, la cúpula integrada per les Ciències positives, Matemàtiques, Física, Química, i Biologia, que son sòls, fins ara, el patrimoni de quatre o cinc pobles privilegiats, porque són el compendi i origen de les demés virtuts, i premises obligades de les quals depén l'evolució futura de tota la Sociologia. Juntant els nostres esforços i canalitzant-los degudament, la vena métrica vindrá tan aforada que desenrotllará tota mena d'energies, i el volum contentiu dels treballs que's publicarà apareixerá ubèrrim, pregonant pel món la plaça que sentém entre'ls laboradors de la Ciencia.

L'Associació general de Metges de Llengua Catalana, compendi i vértex de totes les existents en els nostres païssos, de la qual les firmes suscrites ne son rectores, té, com deiem en un manifest no fa gaire, grans problemes a resoldre -científics, socials i d'amor métric amb aplicació concreta a les necessitats

vitals de la nostre terra.- que, amb el temps i la voluntat de la gent nostra se solucionarán, i es per aixó que, entenent sos destins, avença seguida de l'admiració respectuosa de tots, envolcallada amb un nimbe de gloria, i sense una taca en sa actuació, ni una sombra en sa dignitat.

El problema immediat que té a resoldre és el de l'organització i execució del Segon Congrés de Metges de Llengua Catalana, inspirat en els auspicis del Primer, celebrat l'any 1913; certamen mèdic, que, a l'ensemps que científic, tindrà la novitat d'esser industrial, instalant-s'hi una Exposició de produccions catalanes anexas a la Medicina, que, a jutjar per lo que's porta fet, promet tindre gran importancia.

I nosaltres, que sentim pel nostre poble una inestroncable sed de gloria, tenim empenyat el nostre honor per assegurar l'èxit del Congrés, ja que'ns representa l'amor de la nostra imaginació somniadora en la lluita ardenta de la vida, i és per aquest motiu, que, amb gran vehemencia i moguts pel goig ubriagador que dóna l'acció i la creació, els supliquém la inscripció, com a socis, de l'adjunt butlletí, cumplint aixís amb la Ciència i la Patria, de lo que aquests confreres ne quedarán, de tot cor, agraits". Signen: Joan Freixas, E. Puig i Sais, Alvar Presta, Adolf Pujol i Brull, Josep Pascual (de Girona), Josep Mestres (de Tarragona), Humbert Torres (de Lleida), i Bonaventura Clotet. (V. "El Criterio Católico en las Ciencias Médicas", 1917, juliol, p. 213-214).

45.- Foren A. Pedro Pons, Pere Nubiola, Salvador Gil-Vernet, A. Ferrer Cajigal, Jaume Peyrí Rocamora, M. Taure Gómez, Mariano Soria Escudero, A. Salvat Navarro i G. Vidal Jordana.

46.- L'homenatge va tenir lloc aquells mateixos dies durant la celebració del Vuitè Congrés del 26 de juny a l'1 de juliol de 1934.

47.- Aquest grup estava format per Pere Gabarró Garcia, Manuel Corachan Garcia, Ismael Girard (de Tolosa), Tomàs Fornells Sunyer, Leandre Cervera Astor, Daniel Girona Llagostera i Joan Puig-Sureda.

48.- Sessió de la junta directiva del 15 d'abril de 1935.

49.- El cost de l'edició s'havia avaluat en quatre mil pessetes.

50.- Ara quedaria format per Antoni Cardoner Planas, Pere Gabarró Garcia, Daniel Girona Llagostera, Jaume Peyrí Rocamora, Jaume Pi-Sunyer Bayo i Miquel Torelló Cendra.

51.- Es va inaugurar el 21 de juny de 1936.

52.- La nova junta prengué possessió el 14 de juliol de 1936. A més a més de Corachan com a president van ser elegits Emili Darder Cànaves (de les illes Balears), Alfons Trias Maxenchs, Ramon Torres Casanoves, Josep Moll Ginferrer, Llorenç Rubio Huerta (conseller municipal de València, que va demanar per la ciutat de València ser la seu del proper congrés. Petició que per suggerència d'August Pi i Sunyer va ser acceptada per aclamació), Antoni Artal i Valls (de Tarragona), Agustí Riera i Pau (de Girona), Antoni Pujades i Fabregat (de Lleida), Angel Sánchez Gozalbo (de Castelló de la Plana), Ismael Girard (de Tolosa de Llenguadoc), G. Baillat (de Perpinyà), Benet Oliver i Rodés, i com a secretari general Salvador Vives Casajuana.

53.- El secretari de l'Associació Salvador Vives va preveure l'odi dels vencedors de la guerra. Per preservar el llibre d'Actes de l'Associació de la seva destrucció el va donar a Manuel Criado Antona, administratiu de la Mutual Mèdica de Catalunya i Balears. I aquest el va lliurar el 16 de juny de 1975 al president de l'Acadèmia Josep Alsina Bofill. V. Joaquim Ramis, "Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana: gairebé un segle" (Barcelona, Fundació Uriach, 1996, pàg. 13).

ANNEX

Circular de l'Associació dirigida a tots els metges invitant-los a receptar productes farmacèutics de la nostra terra: "*Distingit company. Complimentant un acord pres*

amb ocasió del nostre darrer Congrés, l'Associació General de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana emprèn una campanya a favor de les especialitats farmacèutiques de la nostra terra.

L'Exposició annexa al VIIIè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana palesà prou bé a quin grau de perfecció s'ha arribat a casa nostra en la preparació i elaboració de molts d'aquells productes que són presents diàriament en l'exercici de la nostra professió.

Tenim laboratoris ben utilitats i tècnicament perfectes; tenim homes de reconeguda solvència científica i professional que s'esmercen en aquests laboratoris; tenim organismes de control que garanteixen l'eficàcia dels productes.

Què ens falta doncs? Ens falta només valoritzar degudament aquests productes.

Raons de tota mena i raons òbvies, aconsellen de cridar l'atenció dels companys sobre aquest fet. El deure que tenim tots de vetllar per l'economia de la col·lectivitat de què formem part; la interdependència que hi ha entre les activitats tant espirituals com materials d'un país; el legítim afany de possibilitar nous perfeccionaments i noves realitzacions en el camp de la terapèutica, són altres tants factors que el metge i home social per excel·lència, no pot pas de deixar de tenir en compte.

Ultra això, hi ha la consideració capital per nosaltres, metges i biòlegs de Llengua Catalana, que valoritzant els productes farmacèutics de la nostra terra obrim camí a la investigació i al progrés terapèutics, la qual cosa ens permet d'albirar que un dia sentirem aquell confort espiritual que dóna a una col·lectivitat el saber-se amb aptesa per a certes delicades realitzacions, que, com algunes realitzacions terapèutiques, són producte alhora d'un prodigi de tècnica i d'una gran finor d'esperit, és a dir, són una flor de civilització refinada i exigent.

Heus ací, car company, els mòbils i les aspiracions que guien l'Associació General de Metges i Biòlegs de llengua Catalana en demanar la vostra cooperació i el vostre concurs a favor de totes aquelles especialitats farmacèutiques, químiques, opoteràpiques i biològiques de la nostra terra que siguin dignes de confiança.

La Junta directiva de l'Associació espera que escoltareu el seu prec i confia en la vostra col·laboració a aquest pur i desinteressat a favor d'un dels més legítims i més alts interessos de la nostra terra.

En nom propi i de la Junta Directiva us saluden corament vostres afectíssims companys. J. Puig-Sureda, president. Salvador Vives, secretari".

=====

Circular escrita per Salvador Vives Casajuana i enviada a tots els professionals sanitaris catalans per tal de fer-los socis, a suggerència d'Agustí Riera i Pau:

"Associació General de metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Casal del Metge. Via Laietana 31. Barcelona.

Constituida legalment aquesta Associació en 1915, és ella qui ha organitzat els Congressos de Metges i Biòlegs de llengua Catalana i les Exposicions annexes als Congressos de productes farmacèutics i biològics. Els Congressos fins ara celebrats són vuit. El IXè Congrés tindrà lloc en 1936.

L'Associació està integrada per metges i biòlegs (farmacèutics, veterinaris, odontòlegs, naturalistes) residents en els països on es parla la nostra llengua i és governada per una junta en la qual hi ha representació de Catalunya, València, Balears, Rosselló, Alger de Sardenya, i Països Occitans.

Els objectius primordials de l'Associació són:

a/ El foment de les ciències mèdiques i biològiques i de l'ús de la llengua catalana en l'ensenyança, publicacions i pràctiques mèdiques.

b/ L'enaltiment de la memòria dels metges i biòlegs catalans i de les obres llurs en el temps passat, així com el foment de les relacions científiques entre els associats residents en el domini lingüístic català i els metges i biòlegs de llengua catalana residents fore d'ell.

c/ La resolució fins on sigui possible dels problemes sanitaris que afectin els habitants de terres de llengua catalana.

d/ El foment dels interessos patris relacionats amb la medicina, la biologia i la higiene.

e/ El foment i protecció i defensa de la investigació biològica.

I els mitjans de què es valdrà l'Associació per aconseguir la seva finalitat són els següents.

1/ La celebració d'un Congrés científic cada dos anys.

2/ L'organització d'exposicions de productes de la nostra terra o d'altres països que tinguin relació amb la medicina, la higiene o la biologia en general.

3/ L'organització d'excursions a balnearis catalans i a altres establiments relacionats amb els fins de l'Associació.

4/ La formació de l'Index bibliogràfic i diccionari mèdic catalans.

5/ L'estudi dels problemes sanitaris i professionals que es considerin convenients.

Els objectius i mitjans palesen prou bé que l'obra que es proposa l'Associació és d'un abast i una envergadura considerables tant en l'aspecte científic i cultural com en el social i patriòtic.

Tots els metges i biòlegs residents en els països de llengua catalana poden i deuen aportar llur valuosa cooperació a la finalitat noblement ambiciosa que té l'Associació. Amb l'esforç de tots l'Associació esdevindrà el poderós alçaprem mitjantçant el qual la col·lectivitat dels metges i biòlegs de llengua catalana prendran consciència de la seva unitat esperitual i assolirà plena i vigorosa personalitat dins el concert harmònic de les cultures.

El nombre actual de socis és de 650. cal que la immensa majoria, per no dir la totalitat de metges i biòlegs de llengua catalana figurin dintre els rengles de l'Associació. La quota anual de soci numerari és de 15 pessetes. El soci numerari és congressista per dret propi i rep gratuïtament les publicacions de l'associació (llibres de ponències, llibres de comunicacions, actes del congrés)".

La circular va ser aprovada per la junta i enviada a tots els nostres sanitaris.

L'ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES DURANT LA GUERRA CIVIL (*)

En aquesta nota intentem perfilar l'activitat de l'Acadèmia durant la guerra civil 1936-1939. D'entrada cal dir que els treballs que fan referència a aquesta entitat durant aquell període esmentat són molt pocs. I també recordar que en aquell moment la majoria de les publicacions periòdiques mèdiques de Catalunya van desaparèixer. El mateix portaveu de l'Acadèmia "Annals de Medicina" d'aparició mensual des del 1907, només es va publicar els primers tres mesos de l'any 1936 (1). Per tant qualsevol tipus d'informació sobre l'activitat acadèmica cal cercar-la la premsa política. L'única font d'alguna utilitat ha estat la lectura de les actes de les sessions de la Junta de Govern.

Una guerra civil com la nostra en la que es van desbordar tantes passions i odis visceralers tingué conseqüències catastròfiques. A més de ser un conflicte ideològic d'abast mundial va acarnissar-se amb la cultura catalana. I per tant una de les víctimes va ser aquesta Acadèmia que sempre s'havia significat en la defensa de la personalitat catalana.

La qüestió econòmica

Quan una entitat depèn de les quotes dels seus membres el nombre de socis és determinant.

Uns mesos abans de començar la guerra -el novembre de 1935- l'Acadèmia tenia 450 socis numeraris que pagaven una quota anual de 120 pessetes i 52 de fora de Barcelona que en pagaven 60. Disposava a més a més de 200 socis agregats i 114 de forans que satisfien 15 pessetes. El juliol de 1936 els socis numeraris eren 475 i els agregats 225. A aquests cal afegir-hi 45 socis numeraris de 60 pessetes i 120 de forans. Les quotes eren les mateixes del 1935.

Quan va esclatar la guerra l'Acadèmia va patir una dispersió dels seus membres que Manuel Piera i Flo (2) va descriure de la manera següent:

- A/ Socis que van demanar la baixa per escrit estant al corrent del pagament. Altres que van fer el mateix però sense estar-ho.
- B/ Socis que devien diversos mesos però que van satisfer algun rebut amb data posterior.
- C/ Els que van demanar la baixa verbalment.
- D/ Socis desplaçats al front (3).

E/ Socis desapareguts. Alguns foren afusellats com el membre de la Junta de Govern Miquel Torelló i Cendra que havia estat tradicionalista destacat. Altres es van passar a la zona del govern de Burgos.

F/ Socis morosos.

Aquesta sagnia de socis va tenir un significat molt negatiu per l'economia de l'entitat. I el març de 1937 es va transmetre una carta a tots aquells que s'havien donat de baixa amb la intenció de sensibilitzar-los i reincorporar-los a les tasques de l'Acadèmia (4). Però la qüestió econòmica empitjorà fins el final.

En començar el 1937 es va estructurar la condició de socis **numeraris forans** de la següent manera:

- Socis del cinturó de Barcelona: Sant Adrià, Badalona, Santa Coloma, Sant Just, Esplugues i l'Hospitalet que pagarien 60 pessetes.
- Socis de rodalies que en pagarien 30.
- Socis d'altres pobles que en pagarien 15.
- La quota dels agregats seria de 36 pts a l'any.

Caldrà recordar que hi havia alguna societat adherida que no havia pagat res a l'Acadèmia. La Societat de Tisiologia no tenia cap deute i llurs socis eren membres de l'Acadèmia. En canvi les societats de Pediatria, Cirurgia, Urologia i Radiologia no havien pagat res a l'Acadèmia els anys 1936 i 1937.

El dèficit econòmic es va anar acumulant. Entre els mesos de juliol a octubre de 1936 s'havien cobrat 17.184 pessetes per quotes. És a dir 4.296 per mes. Però hi havia pressupostades 5.800 al mes. La diferència negativa era doncs considerable. I això va ser així perquè l'Acadèmia hagué d'afrontar una sèrie de despeses no previstes i totalment atípiques. Per exemple un sou que cobraven uns milicians per guardar l'Acadèmia.

A les darreries de 1936 el Comitè Obrer de Control del Sindicat de Metges de Catalunya va comunicar que havia estat dissolta la cèl·lula d'incautació del Casal del Metge. Per tant les despeses de manutenció dels milicians quedaven reduïdes a la dels tres que quedaven per fer guàrdia al Casal. Despeses que calia distribuir a parts iguals entre el Sindicat de Metges, el Col·legi i l'Acadèmia. Tot i així l'Acadèmia havia de pagar unes 300 pessetes cada quinze dies (5).

Tampoc funcionaven massa bé les ajudes oficials. Per exemple en començar la guerra la secció de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona es va comprometre a donar a l'Acadèmia 2.500 pessetes. Però aquesta donació no es faria efectiva "fins que la situació estigués normalitzada" (6). És a dir l'Acadèmia no va veure ni un cèntim de l'Ajuntament. Sembla que només la Conselleria de Cultura va fer arribar a l'Acadèmia una subvenció semestral de 500 pessetes (7). L'asfíxia econòmica va arribar a l'extrem de que no es podien pagar les subscripcions a les revistes. Tampoc

podien exportar-se divises. L'única solució va ser demanar a les cases editores que "continuessin concedint un crèdit a l'entitat" (8). Si l'Acadèmia va poder salvar-se en aquelles condicions i subsistir va ser gràcies al generós esforç que van fer alguns acadèmics i especialment el d'alguns membres de la Junta de Govern. Que tot cal dir-ho, aquest esforç econòmic individual ja tenia antecedents en altres èpoques no tan compromeses.

Canvis en la Junta de Govern

Des del 1934 Boi Guilera Molas era el president de l'entitat. I entre els membres de la Junta hi havia Agustí Amell Sans, Pere Babot Boixeda, Carles Carceller Blay, Modest Casanovas Viadé, Jaume Elias Jornet, Enric Fernández Pellicer, Jaume Guerra Estapé, Ricard Moragas Gràcia, Josep M. Ramentol Rifà, Josep M. Roca de Vinyals, Alfred Rocha Carlotta, Lluís Sayé Sempere, Lluís Suñé Medan, Miquel Taverna Torm, i Miquel Torelló Cendra.

En Junta de Govern extraordinària del 7 d'octubre de 1936 es van renovar parcialment alguns càrrecs i entre aquests cal esmentar el de president Antoni Trias Pujol, vicepresident Antoni Esteve Subirana, vicesecretari Miquel Taverna Torm, secretari d'actes Manuel Miserachs Rigalt, tresorer Manuel Piera Flo, conservador de museus Antoni Oriol Anguera, bibliotecari Modest Casanovas Viadé i al vocal segon Xavier Vilanova Montiu. Aquests nous càrrecs i els renovats van prendre possessió el 21 d'octubre següent i en aquell acte Boi Guilera va parlar de "la tasca un xic feixuga que representa en els moments actuals per l'Acadèmia i la seva junta més que res d'ordre econòmic" però va expressar la seva confiança en l'èxit de la nova junta i felicità a Antoni Trias. A aquestes paraules Trias va respondre que agràia la felicitació i acceptà "com un gran honor la tasca que li pugui reportar el càrrec".

El 14 de juliol de 1937 hi hagué una altre renovació parcial de càrrecs a la junta i així hi van entrar Josep A. Armengol de Llano, Anton Cid Pla, Ferran Faixat Pla, Albert Folch Pi, Ignasi Orsola Martí, Pere Pujol Casals, Francesc X. Queraltó Guàrdia, Jaume Sabater Vallès (de Reus) i Conrad Xalabarder i Puig.

I encara una altra renovació el 19 d'octubre de 1938 en la que va ser elegit nou president de l'Acadèmia Joan Soler Julià. Altres membres de la nova junta foren Armengol, Pau Cartañà Castella, Deulofeu, i Adolf Ley Gracia com a secretari d'actes (9). El 3 de novembre J. Soler Julià va acceptar la seva candidatura i va ocupar el càrrec el 28 de novembre de 1938 quan el signe del desenllaç de la guerra ja era evident per a tothom. Hi hagué una proposició exposada per E. Puig i Sais que deia que ateses les bones gestions portades a cap per la Junta de Govern que presidia Trias Pujol i les circumstàncies extraordinàries del moment, havien de continuar els mateixos membres de la junta i va demanar que així s'acordés per aclamació. Però Trias ho rebutjà i volgué que es fes el canvi reglamentari i que no volia assumir cap actuació que pogués semblar irregular. El secretari va dir que l'únic membre de la junta que havia de continuar era A. Oriol Anguera ja que per

resoldre els problemes greus que tenia l'Acadèmia calia comptar amb un soci que conegués les gestions realitzades (10). Joan Soler va justificar la seva acceptació "pel seu amor de sempre a l'Acadèmia" (11). Deulofeu en nom dels entrants va prometre els sacrificis necessaris per a que en tot moment l'Acadèmia conservés la seva tradicional vàlua científica. Àdhuc va proposar fer un cursat monogràfic sobre pH, però Armengol de Llano li va dir que en aquelles circumstàncies tindria una migrada concurrència que no compensaria els seus sacrificis. Folch Pi per la seva part va oferir la col·lecció de revistes estrangeres de la biblioteca de Sanitat de Guerra. Amb elles podrien sortir-ne conferències. Cada soci podria posar al dia un determinat punt de la seva especialitat. I així es va acceptar.

Cicle de conferències i comunicacions científiques

En esclatar la guerra l'Acadèmia va organitzar una sèrie de conferències relacionades amb la patologia que va generar el conflicte bèl·lic. Van ser les següents:

- 25-XI-1936. Antoni Oriol Anguera: "La bioquímica en la guerra".
- 2-XII-1936. Lluís Gubern Salisachs: "Tractament de les ferides en general" (12).
- 9-XII-1936. Josep Trueta Raspall: "Fractures en temps de guerra" (13).
- 16-XII-1936. Pere Cartaña, Manuel Piera Flo, Jaume Sunyer Pi: "La profilàxia de les malalties infeccioses".
- 23-XII-1936. Ricard Moragas Gràcia: "Les tècniques de transfusió sanguínia en temps de guerra" i Manuel Miserachs Rigalt: "Organització dels serveis de transfusió en temps de guerra" (14).
- 30-XII-1936. Antoni Peyrí Rocamora: "El problema de la venerologia en la guerra".

I un cicle de traumatologia de guerra a càrrec dels següents quatre socis:

- 6-I-1937. Francesc Domènech Alsina: "Els traumatismes abdominals".
- 13-I-1937. Adolf Ley Gracia: "Els traumatismes cranioencefàlics".
- 20-I-1937. Antoni Trias Pujol: "Els traumatismes de tòrax".
- 27-I-1937. Josep M. Bartrina Thomàs: "Els traumatismes de l'aparell urinari".

3-II-1937. Conrad Xalabarder Puig: "Problemes que planteja la guerra en matèria de tuberculosi pulmonar".

10-II-1937. Joan Córdoba Rodríguez: "La protecció social de l'infant abandonat a la guerra".

17-II-1937. Albert Folch Pi: "Els problemes de la dietètica en temps de guerra".

24-II-1937. Ramon Sarró Burbano: "Les neurosis de guerra".

Conferències de divulgació

Per altra part hi hagué interès en donar unes conferències de divulgació sanitària relacionades amb la situació de guerra que es vivia. S'havia previst que serien de lliure concurrència i divulgades per ràdio.

Entre aquestes conferències caldria destacar les següents:

5-XII-1936. Pere Gabarró Garcia: "Primeres cures als ferits de guerra" (15).

26-XII-1936. Antoni Valls Conforto: "La profilaxia de les malalties infeccioses".

28-XII-1936. Antoni Oriol Anguera: "Els gasos tòxics en la guerra" (16).

I a més a més les comunicacions d'Antoni Peyrí, Joan Córdoba i A. Folch Pi que hem esmentat anteriorment.

Trias va posar de manifest l'interès doctrinal i científic que tenien aquests temes en relació amb la guerra. Volia que els socis hi fessin aclariments i aportacions. Amb tot això el conferenciant donaria unes conclusions finals que serien el nus del tema de divulgació "prèvia vènia de les autoritats". Però Pere Babot uns dies més tard va comunicar que hi havia hagut dificultats en l'execució lliure del programa de conferències de divulgació mèdica. Es va fer una Junta de Govern extraordinària el 7 de desembre de 1936. Allí es va dir que els treballs s'havien presentat a Sever Perramon, que era membre del Consell de Sanitat de Guerra a "l'objecte d'evitar tota falsa interpretació". Però aquest no ho va autoritzar (17).

Amb tot això s'havia publicat un full sobre la guerra aeroquímica. I es va pensar de reimprimir-lo gràcies als anuncis que hi posaria "Magatzems Alemanys". I naturalment l'Acadèmia es va inhibir. Però Oriol Anguera que actuava com element tècnic a la secció de Defensa Passiva prop del Consell de Sanitat de Guerra va dir que ja estava en curs de publicació un llibret-opuscle amb profusió de detalls i esquemes sobre el tema de la seva conferència "Els gasos tòxics en la guerra". Tenim notícia d'altres treballs presentats a l'Acadèmia durant aquest període encara que no tenen una relació directa amb la guerra (18).

La cremació de cadàvers

Una qüestió de certa importància va preocupar als membres de la Junta. Era sobre la cremació de cadàvers que havia estat proposada per Fèlix Martí Ibàñez, Director General de Sanitat i Assistència Social de la Generalitat de Catalunya, en una carta que va dirigir a l'Acadèmia (19).

Fèlix Martí Ibàñez argumentava en favor de la cremació els punts següents:

- La dificultat de reunió per a un determinat terreny de les condicions sanitari-geològiques exigides als cementiris.
- La cessació dels focus etiològics infecto-contagiosos que representa la descomposició i putrefacció d'un cadàver.
- L'acostament o englobament dels cementiris pels tentacles urbans d'una localitat en creixença.
- La utilització dels terrenys destinats a cementiris per a conreu, escoles, parcs o jardins.

- La desaparició de la necessitat d'ampliar els cementiris amb les seves conseqüències econòmiques.
- La supressió de les cerimònies funeràries i de les seves crescudes despeses.
- La supressió de les remocions sepulcral antiestèticament macabre.
- La igualtat de tots els ciutadans portada, fidels als actuals postulats d'humanitat, al final resultant de les seves restes.

La resposta en nom de l'Acadèmia la van donar Antoni Trias Pujol, Antoni Oriol i Anguera, Manuel Piera i Flo, Ricard Moragas i Miquel Taverna Torm. Els cinc van creure convenient la cremació des d'un punt de vista higiènic, sanitari, social, estètic i urbanístic.

Des del punt de vista econòmic Piera va dir que la resposta l'havien de donar els tècnics. Els quatre restants també van dir que si.

Des del punt de vista judicial Trias va dir que si però amb autòpsia judicial prèvia. Oriol volia retardar la cremació en tots els cadàvers amb mort sospitosa. Piera va dir que en principi no, i que àdhuc podria substituir-se la cremació per l'embalsament. Taverna i Moragas van dir simplement que no.

També els cinc es van manifestar com a partidaris d'una aplicació parcial i gradual de la cremació i que només fos obligatòria "quan ho exigeixin circumstàncies sanitàries". Finalment es van expressar unànimement en la necessitat de que la cremació s'iniciés en ciutats de més de 50.000 habitants.

El premi de la Generalitat

Al llarg de la seva història l'Acadèmia va oferir diversos premis. Des del 1877 l'Acadèmia ja va instituir premis més aviat de caràcter honorífic per a estimular la investigació. Però el suport econòmic d'altres premis procedia sempre d'algun soci. El primer important en convocar-se fou el que va oferir Manuel Menacho Peiron el 1895 (20). Oferia cinc mil pessetes al millor treball sobre la profilàxia de la febre groga a les Antilles espanyoles (21). També Bartomeu Robert va oferir una medalla de bronze pel segon classificat. Però la independència de les colònies americanes va impedir la concessió del premi.

Durant la guerra civil el premi de l'Acadèmia va fer un salt qualitatiu. No seria donat per un soci sinó per la Generalitat. En Junta de Govern del 10 de novembre de 1937 Antoni Oriol proposà de demanar als poders públics la institució d'un premi a un treball mèdic que donaria l'Acadèmia.

En la sessió del 23 del mateix mes Folch fent referència a la proposta anterior va dir que el premi el donaria la Generalitat, però l'organització de les bases i l'atorgació del mateix seria tasca de l'Acadèmia. Es donaria a la millor aportació científica en relació amb la guerra i que al mateix temps representés una temptativa de millorar els desastres que aquesta fa. El premi hauria de ser com a mínim de 5.000 pessetes.

Trias Pujol va dir que el conseller acceptava la convocatòria del premi, i que els originals haurien de ser enviats per triplicat abans del 15 de juny de 1938, per tal de poder fer l'adjudicació al mes següent (22).

El tribunal estaria constituït per un representant del Departament de Cultura, el president de l'Acadèmia, un membre de la Reial Acadèmia de Medicina, un membre de la Facultat, i un altre de l'Hospital General de Catalunya. El secretari general de l'Acadèmia també actuaria de secretari en el tribunal. En conseqüència el tribunal va ser format per Jesús M. Bellido Golferichs, Conrad Xalabarder (vicepresident de l'Acadèmia), Felip Cardenal, Josep M. Bartrina, Francesc d'A. Estapé, i Miquel Taverna Torm (23).

Al premi s'hi van presentar uns cinc treballs i van rebre el premi ex-aequo el de Duran Jordà "Organització del Servei de Transfusions de sang al front. Tasques d'investigació sobre sang citratada conservada", i el Joaquín d'Harcourt Gort, Albert Folch Pi, i Joan Bofill Deulofeu "Contribució a l'estudi de l'etiologia i patologia dels trastorns tròfics de les extremitats produïts pel fred" (24). Però Duran Jordà en conèixer aquesta resolució del tribunal qualificador va renunciar al premi en carta dirigida al "Company President". Tot el seu interès es va polaritzar en la fundació de l'Institut de Barcelona del Servei de Transfusió de Sang de l'Exèrcit de l'Est (25). Curiosament el qui anys més tard seria conegut com a prestigiós historiador de la medicina Francisco Guerra també hi va participar amb dos treballs "Pies helados" que el jurat va destacar i "Aportación a la farmacología del kala-azar".

Els "Annals de Medicina"

Ja hem dit abans que els Annals van publicar-se fins el març de 1936. En la Junta de Govern del 2 d'octubre del mateix any, Taverna Torm va informar que la Comissió de Control de Sanitat volia unificar les revistes mèdiques. Amb això els Annals perdien la seva independència. Per a la revista unificada es va proposar el nom de la revista de l'Acadèmia -Annals- per tractar-se de la revista que tenia un historial més llarg.

Per altra part Amell va recordar que el número extraordinari que havien preparat pel juliol de 1936 es va cremar juntament amb la impremta (26). També va dir que hi havia el propòsit de que el número extraordinari sortís a començament de 1938. Davant de tantes dificultats el mateix Amell informava a la Junta de Govern el 5 de febrer de 1937 que la revista unificada podria sortir amb el títol "Acta Mèdica de Catalunya" de la que en farien un tiratge a part en castellà "Archivos de Acta Mèdica de Catalunya" i en francès "Comptes Rendues de Acta Mèdica de Catalunya". El mateix Amell va fer una enquesta que va enviar a les redaccions de les revistes mèdiques de Barcelona per tal de procedir a la unificació.

Però encara vindria un altre entrebanc. Durant els fets luctuosos de la primera setmana de maig de 1937 l'Acadèmia lamentà la pèrdua d'una màquina d'escriure i

un volum de l'Enciclopèdia Espasa i resultà avariada la tauleta de Secretaria i l'armari dels Annals així com les portes d'entrada dels Annals, biblioteca i les de la pròpia Acadèmia (27). Amb aquestes condicions era molt difícil donar continuïtat a la revista.

La biblioteca

Malgrat aquestes adverses condicions sorgides per la contesa bèl·lica l'Acadèmia tingué una viva preocupació per mantenir i augmentar el que sempre havia estat la nineta del seus ulls: la biblioteca.

Així Moisès Broggi va demanar que s'augmentés la quantitat destinada a l'adquisició de llibres. Va dir que no n'hi havia prou amb 9.500 pessetes anuals. Joaquim Sellas i Garriga es va adherir a la proposta i va assenyalar la quantitat mínima de 1.000 pessetes mensuals (28). Però els fets eren en part tossudament negatius. Tot i la cura dels membres de la Junta de Govern no es va poder evitar que desapareguessin una certa quantitat de volums. Aleshores es va establir un armari tancat pels llibres de text com a mesura per a fer disminuir la desaparició de llibres. Cal recordar tanmateix que la desaparició de llibres fou un mal endèmic des de que es va crear la corporació.

S'havia acordat que les societats adherides havien d'aportar a la biblioteca llibres i revistes per un valor mínim anual corresponent a 20 pessetes per cada soci de l'adherida que no ho fos de l'Acadèmia. Però ni això es va aconseguir.

Un altre perill per l'Acadèmia foren els bombardejos a què era sotmesa Barcelona. La proximitat de l'entitat al Palau de la Generalitat i al quarter central de la policia - que eren el blanc preferit dels avions - podia fer témer la desaparició física de l'Acadèmia. És per això que es va pensar traslladar la biblioteca a un lloc més segur (29).

Tot i així van entrar a la biblioteca durant la guerra 4.300 llibres i opuscles procedents del Casino Militar i dels donatius de diversos metges Manuel Corachan Garcia, Manuel Cuyàs Carol, Pere Domingo Sanjuan, Angel Ferrer Cagigal, Germà Kellner, A. Mur Pallarès, Jesús Pérez Rosales, i Emili Roviralta Astoul (30).

Amb l'objectiu de salvar a la biblioteca es va acordar el seu trasllat a la facultat de medicina juntament amb la biblioteca de sanitat militar. Alguns membres van dir que n'hi hauria prou amb un trasllat selectiu dels llibres però Folch opinava que havia de salvar-se la totalitat de la biblioteca. Es va avaluar que el paquetatge de llibres costaria 800 pessetes i el trasllat 2.000 (31). Era un obstacle econòmic difícil d'assumir. És per això que Trias Pujol va obtenir el compromís de la Conselleria de Cultura de fer el trasllat (32). Però els esdeveniments es van precipitar i aquest trasllat no es va realitzar.

Una estranya represa

Ocupada Catalunya per l'exèrcit sublevat contra la República un gran nombre de metges de vàlua científica indiscutible van passar a l'exili i molts altres van quedar reclosos a un exili intern. Creiem que pot ser d'interès recordar les paraules que va escriure Antoni Peyrí Rocamora: "Victoriosa, en 1939, la rebel·lió de les dretes i la sublevació militar, als vençuts no ens tocava cap més remei que escollir entre la submissió o la fugida. La submissió, era quedar-se a Catalunya, conviure amb els dominadors i presenciar la destrucció dels valors de la catalanitat i de justícia que els catalans havien forjat a còpia d'anys i més anys" (33).

Amb la derrota i la implantació del totalitarisme no és estrany que després de la guerra aparegués la desolació, la corrupció i l'individualisme. Hi hagué un augment de la quantitat però se'n va ressentir -i molt- la qualitat. Oriol Casassas que ha estat president d'aquesta entitat també ens diu: "Després vingué la guerra i amb la guerra els truncaments i -després de la guerra- l'anul·lació d'institucions, d'homes i d'empreses. Els homes de dignitat es van veure contrets a renunciar a moltes coses..." (però hi van haver) "els que no van renunciar mai a les seves profundes arrels d'homes pertanyents a un poble concret" (34).

Però també hi van haver homes que no van tenir aquesta dignitat cívica, intel·lectual i patriòtica. El juny de 1939 un petit comitè format per Agustín Pedro Pons, Diego Ferrer Fernández de la Riva (35), José María Simarro Puig i Luis Rosal Catarineu van intentar endegar de nou l'activitat de l'entitat amb un altra ideologia i sota el ferotge control del poder políticomilitar imperant. Ara seria simplement "Academia de Ciencias Médicas" (36). Quedava totalment prohibit esmentar el nom de Catalunya acompanyant al de la nova corporació. El 27 de febrer de 1940 es van reunir el comitè i una junta consultiva i allí ja actuava de president Pedro Pons. A iniciativa d'ell es va prendre la decisió de crear "Asociaciones de Especialistas" que havien de substituir les velles societats mèdiques adherides a l'Acadèmia. Tampoc cap d'aquestes associacions faria referència a la seva procedència catalana. I Luis Torres Martí (37) va proposar que aquestes associacions fossin seccions de las "Asociaciones Españolas de Ciencias Médicas" respectives amb residència a Madrid. Pedro Pons va encoratjar a organitzar "las Asociaciones pues urge dar la sensación de la verdadera normalidad en la vida de nuestra ciudad y de España" (38). I per a fer-ho va donar un termini d'una setmana. Però a proposta d'Arruga Liró i de Soler Julià va quedar en que el termini seria de quinze dies. I Pedro Pons va acabar el seu discurs dient: "Su preciosa colaboración abrirá nuevos cauces a la actividad de la entidad que la conduzcan a días de verdadera gloria y honor para la Patria". La seva presidència va durar gairebé vint anys.

NOTES

- 1.- El gener de 1938 es va publicar un número extraordinari que va pagar Laboratoris Andròmaco. S'hi van publicar diversos treballs però no aporta cap informació o notícia sobre l'activitat acadèmica.
- 2.- Sessió de la Junta de Govern del 20 d'octubre de 1937.
- 3.- En la sessió de la J. de G. del 25 de setembre de 1936 es va acordar que els socis que anessin al front no haurien de pagar les quotes.
- 4.- Aquesta carta deia el següent: "A conseqüència de les crítiques circumstàncies per les que atravesava el nostre país, que repercuteixen en la part econòmica de la nostra corporació, puix que ha vist augmentades les seves despeses i disminuïts els seus ingressos, en la sessió del dia 5 de l'actual, la Junta de Govern acordà demanar-vos que continueu fent ús dels drets de soci i recomanar-vos la vostra aportació mensual i així contribuir a la mida de les vostres possibilitats a l'esforç que realitza l'Acadèmia per tal de poder sobrepassar les dificultats del moment".
- 5.- Concretament 292'50 pessetes del 16 al 30 de novembre segon es va dir a la J. de G. del 2 de desembre de 1936.
- 6.- J. de G. extraordinària del 15 d'agost de 1936. També el D.O.G. del 22 de setembre de 1936, p. 1566 fa referència a aquesta subvenció que havia de recollir Boi Guilera en nom de l'entitat.
- 7.- J. de G. del 19 de març de 1937.
- 8.- J. de G. del 28 de novembre de 1938.
- 9.- Ley va manifestar la impossibilitat en que estava per assumir el càrrec de secretari d'actes. Es va acceptar la seva renúncia i aleshores es va proposar a Pere Piulachs per a substituir-lo.
- 10.- J. de G. del 14 de novembre de 1938.
- 11.- Joan Soler Julià havia nascut a Barcelona l'1 de març de 1883. Era fill del metge Joan Soler Buscallà. Llicenciat el 1905 amb un expedient brillant, havia ingressat a l'Acadèmia el 1904. Féu treballs sobre cirurgia i anestèsia. A l'Acadèmia fou bibliotecari (1911-1913) i secretari general (1917-1919). El 1936 era vicepresident del Barça. En ser assassinat el president del club Josep Sunyol fou membre del consell directiu provisional. Per Soler els màxims honors li van arribar en la immediata postguerra. El 22 d'abril de 1939 presidí la comissió gestora del Barça, fins que el març de 1940 era nomenat president del club el Marqués de la Mesa de Asta amb la consigna de baixar el Barça a segona divisió. Joan Soler va ser membre electe de la Reial Acadèmia juntament amb el falangista i corrupte Manuel Taure Gómez. També fou nomenat vicepresident d'aquesta acadèmia. Morí el 20 d'abril de 1944.
- 12.- La Vanguardia del 2 de desembre de 1936, pàg. 3.
- 13.- La Vanguardia del 9 de desembre de 1936, pàg. 2.
- 14.- La Vanguardia del 23 de desembre de 1936, pàg. 2.
- 15.- Pere Gabarró fou membre del Consell de Sanitat de Guerra.
- 16.- V. La Vanguardia del 27 de novembre de 1936, p. 3. També va parlar sobre "Els gasos asfixiants i les seves conseqüències" (La Vanguardia de l'1 de desembre de 1936 amb diverses il·lustracions), i "Els gasos de guerra, com prevenir-se contra els mateixos" (V. La Vanguardia del 10 de desembre de 1936, p. 2).

17.- L'Acadèmia va rebre aquesta carta: "Generalitat de Catalunya. Consell de Sanitat de Guerra. Secció d'Informació i Propaganda. Barcelona 1 de desembre de 1936. Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya. Ciutat. Al camarada president. L'objecte de la present es pregar-li, que a fi de realitzar una acció conjunta, sempre que aquesta Acadèmia organitzi conferències o editi opuscles relatius a activitats sanitàries (ja es tracti de defensa contra gasos, higiene col·lectiva, etc) es serveixi posar-se en relació amb aquesta oficina d'Informació i Propaganda. El saluda afectuosament, quedant vostre i de la causa antifeixista. Javier Serrano". En una altra carta J. Capò secretari del Consell de Sanitat de Guerra signada el 4 de desembre de 1936 diu que les conferències van ser desautoritzades en sessió del Consell el 28 de novembre "amb l'únic objectiu d'evitar confusions i equívocs entre la gran massa de públic profà en matèries de ciència mèdica o química, puix que en els moments actuals transcendents que viu el nostre país s'imposa una unitat de directives i una coordinació d'instruccions i normes que, en els aspectes al·ludits, cauen de ple dintre la competència exclusiva del Consell de Sanitat de Guerra".

18.- Agustí Amell Sans i Frederic Roqueta Miñana: "La fórmula leucocitària en clínica"; A. Oriol Anguera: "Físicoquímica dels òrgans perifèrics"; Enric Juncadella i Ferrer: "Nefrosi per sublimat. Aportació de dotze casos" que fou premiat per l'Acadèmia i que l'autor no va recollir per estar internat malalt al sanatori de Puig d'Olena; Miquel Amat i Barqués: "Anàlisi de les radiacions biològiques invisibles. Aplicacions"; Ricard Moragas Gràcia: "Preparació i titulació de les vacunes bacterianes en general. Noves orientacions tècniques"; Jesús Maria Bellido Golferichs: "Fisiologia de l'alimentació i del treball muscular" (V. La Vanguardia del 15 de novembre de 1936, p. 4); Emili Mira: "La prevenció de las enfermedades hídricas en la guerra" (V. La Vanguardia del 15 de novembre de 1936, p. 4); Antoni Caralps Massó: "Quistes hidatídics del pulmó" (V. La Vanguardia del 21 de novembre de 1936, p. 3); Antoni Salvat Navarro: "Psicología y psicotécnica aplicadas a la guerra" (V. La Vanguardia del 15 de novembre de 1936, p. 4, i Rafael Masclans: "El farmacèutic factor indispensable en els treballs de defensa positiva de la ciutat contra el perill aeroquímic" (V. La Vanguardia del 25 de desembre de 1936, p. 2 i del 29 de desembre de 1936, p. 1).

19.- La carta deia: "Ciudadà. Les circumstàncies del moment revolucionari que vivim imposen i exigeixen, a tots els organismes del regim públic i responsable de Catalunya, aquelles reformes que, fins ara, la força secular de la inèrcia rutinària impedia i ofegava i que han de millorar el nivell cultural, econòmic, sanitari i de justícia, assistència i benestar social al qual el nostre poble té un dret innegable i inajornable. No cal dir que les reformes sanitàries i d'higiene pública juguen, en aquest sentit un paper i tenen una importància vital. I per això aquesta Direcció General de Sanitat creu i treballa en la solució d'innombrables problemes entre els quals descolla pel seu doble aspecte sanitari i social el definitiu tractament dels cadàvers humans, com homenatge pòstum a una vida que fou i com a defensa profilàctica de les vides que encara són. No hem volgut però, arribar, com a col·fò del nostre treball a les planes del Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, sense sentir les veus autoritzades de la professió mèdica, de la justícia popular, del reformador social, de l'artista urbanista i de tots els representants d'aquells estaments que ens poden aplanar i millorar el camí amb les seves valuoses suggestions. Per això hem organitzat aquesta enquesta i hem pensat en la vostra intervenció en una qüestió íntimament delicada però científicament saludable. La cremació dels cadàvers consisteix, essencialment en la reducció a 800-1.000 graus de temperatura i per mitjà de diferents sistemes tècnics de forns a cendres d'un cos humà, les quals cendres poden després guardar-se en una urna funerària, no més gran d'uns vint centímetres cúbics. /.../ No ens interessa però, a l'enunciar aquesta enquesta i defensa de la cremació, coaccionar en el més mínim la lliure emissió de la vostra opinió. En aquest cas, els resultats d'aquesta enquesta serien enganyosos i estèrils".

20.- En sessió de la J. de G. del 13 de juliol de 1895.

21.- Sembla que Manuel Menacho Peiron va tenir interessos econòmics relacionats amb les Amèriques pel fet de ser gendre de Francesc Prats Ferriol gerent d'una companyia de vapors (V. Diario de Barcelona del 24 de desembre de 1900, p. 14.834). El 1911 va anar a l'Argentina amb una "missió especial que li va demanar el govern d'Espanya" (V. Diario de Barcelona del 4 de novembre de 1911, p. 15.675).

22.- J. de G. del 30 de novembre de 1937. La convocatòria oficial es va fer a través del D.O.G. de 23 de desembre de 1937, p. 1.211 La carta del conseller acceptant la convocatòria del premi deia així. "Atès que la guerra, al marge de la seva tragèdia brinda un excel·lent material d'investigació que permet

estudiar solucions a molts dels problemes mèdics que flagellen la humanitat, aquesta Conselleria s'ha cregut responsabilitzada a estimular els nostres homes de ciència per tal d'aprofitar aquesta dolorosa circumstància i posar-la, en el possible, al servei de la investigació i del progrés.

Desaprofitar aquesta pedrera significaria o una manca d'estímul per part dels dirigents o una manca de neguit per part dels nostres professionals i per evitar una i altra cosa ha cregut oportú obrir un premi que desvetlli o exalti les inquietuds d'aquells metges, que pel seu comès es troben cada dia amb els problemes difícils i dolorosos a què condemna la lluita.

En fer-ho, la Conselleria de Cultura, reclama l'assistència de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya, no tan sols perquè així valora la seva història de seixanta anys de tasca meritíssima al servei de la medicina i de Catalunya, ans encara perquè durant tot aquest temps d'angúnia ha sabut fer ressò a la majestat dels moments que vivim, posant tota la seva contribució al servei de la guerra adès en forma de comunicacions científiques adès en forma de divulgacions que han fet palesa la seva presència a l'obra humanitària que es ve realitzant a casa nostra".

23.- V. La Vanguardia del 20 de juliol de 1938.

24.- L'adjudicació del premi consta al D.O.G. del 21 de juliol de 1938, p. 218.

25.- J. de G. del 2 de març de 1938.

26.- J. de G. del 14 de desembre de 1937.

27.- J. de G. del 27 d'octubre de 1937.

28.- J. de G. del 2 de gener de 1937.

29.- El bombardeig del 19 d'agost ja havia fet malbé diversos llibres (V. J. de G. del 30 de setembre de 1938).

30.- J. de G. extraordinària del 30 de setembre de 1937.

31.- J. de G. del 3 de novembre de 1938.

32.- J. de G. del 28 de novembre de 1938.

33.- Antoni Peyrí Rocamora: "Els metges catalans emigrats", Ciutat de Mèxic, 1963, pàg. 6.

34.- V. J. Ramis: "Els Congressos de Metges i Biòlegs de llengua catalana: gairebé un segle", Barcelona, Fundació Uriach, 1996, pàg. 275.

35.- Durant la guerra havia estat assassinat el seu germà Joan Antoni que també era metge.

36.- Algú va proposar el nom "Academia y Biblioteca de Ciencias Médicas" que venia a evocar el del seus orígens.

37.- Aquest metge es feia dir Luis Torres Marty.

38.- Acta de la Junta Consultiva del 27 de febrer de 1940.

* Publicat a Gimbernat, 1997 (*), 27, pp. 193-204.

NOTES ESPARSES

En aquest capítol hi hem recollit una sèrie de notes que conserven un cert interès en relació a la trajectòria vital de l'Acadèmia. Tenim l'esperança, si més no, que algun dia puguin ser de certa utilitat, com a punt de partida, per a tots aquells que vulguin endinsar-se en el coneixement de l'evolució en el temps d'aquesta corporació.

A.1.- Breu record de Salvador Cardenal

L'Acadèmia va ser un producte de l'esforç i la il·lusió col·lectiva de l'estament mèdic. En un primer moment van ser els metges barcelonins els que van donar el primer cop de mà. Però després s'hi van adherir la major part dels metges del país. I la seva vitalitat va venir donada per la selecció natural dels treballs dels seus membres i el seu empeltament amb la cultura catalana. Mai es va negar la tribuna a cap metge i en tot cas va ser l'autocensura la que va limitar la participació d'alguns. I això ho definia ben bé Josep Pagès i Puig quan el 1891 deia orgullós que ja no és aquell *magister dixit* el que regnava en la corporació. I afegia "aquí cadascú exposa el que la seva pràctica li ha ensenyat i el que el seu propi criteri li dicta".

Cal dir que a l'Acadèmia sempre hi va haver membres que gràcies a la seva actuació van empènyer i van salvar la continuïtat de l'entitat, ja fos amb el seu esforç econòmic personal o amb la seva contribució científica. I en aquest cas n'hi va haver més d'un. Pensem no obstant en una figura: Salvador Cardenal Fernández (1852-1928) que si ja va contribuir a la creació de la Societat Mèdica el Laboratori també va tenir una decisiva actuació en l'endegament de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques. El seu exemple d'humil i infatigable treballador va esperar a tots.

Fou gràcies a Cardenal que Letamendi hagués regalat a l'Acadèmia el març de 1879 un quadre que representava en grans dimensions el cor i els vasos que d'ell procedien "com una mostra de l'estima en que té aquesta societat". Més tard, l'abril de 1894 Cardenal va regalar a l'entitat un microscopi Zeiss expressament encarregat i una col·lecció de preparacions microgràfiques del seu propi laboratori. Aquesta aportació econòmica de Cardenal tenia com a finalitat estimular l'interès per la investigació científica. En agraïment a la donació B. Comulada va proposar nomenar a Cardenal soci de mèrit, cosa que es va concedir. Per M.A. Fargas el regal tenia un valor material i moral. Segons ell les preparacions histològiques eren fruit del treball de Cardenal, que havia estat dels primers en tot l'Estat de cultivar els estudis microscòpics.

Però el microscopi també va suscitar un petit debat. I fou Friginals el primer en preguntar com havia de ser utilitzat. Per Duran Ventosa calia fer un reglament. En aquest punt Cardenal va dir que hi havia d'haver un criteri liberal, però sí que calia un reglament. Pere Esquerdo opinà que calia elegir per sorteig el soci que se n'havia

d'ocupar. Aleshores Font va dir que per treballar en el laboratori calia primer tenir-lo i després organitzar-lo. Reblant aquest criteri Pere Esquerdo va oferir fins a 250 pessetes per a disposar d'una taula i una estanteria. Finalment es va constituir una comissió per a decidir com utilitzar el microscopi. Aquesta comissió va ser integrada per Fragnals, Duran Ventosa, P. Esquerdo, Biada i el mateix Cardenal. D'aquesta manera fou com es va estimular de nou l'interès de l'Acadèmia per disposar de laboratori propi on els seus membres poguessin investigar tal com s'havia fet a la Societat Mèdica el Laboratori.

A.2.- La introducció de l'antisèpsia

El dia 31 d'octubre de 1878 hi hagué una reunió on Salvador Cardenal va fer una exposició de la seva experiència sobre el mètode antisèptic. Fent un apretat resum del que consta en l'acta d'aquell dia i de les referències directes de l'aportació de Cardenal en fem aquest extracte:

"Movido por la extraordinaria boga que habían alcanzado en todos los países del extranjero los modernos procedimientos de la cura quirúrgica que lleva el nombre de Lister, y siendo poco conocida su técnica en España, había encargado directamente a Inglaterra y Alemania una colección de muestras de aquellas piezas de apósito y las que tenía el honor de presentar a la docta asamblea, haciéndolas circular por todos los socios. Explicó detalladamente las partes de que se compone el método de Lister, haciendo notar que se practica la operación en medio de una atmósfera fenicada producida por el aparato de Richard o el modificador de Lister.

Presentó luego el Dr. Cardenal varias otras muestras procedentes de Alemania de boata y gute saliciladas, teniendo la ventaja éste último de ser mucho menor su precio.

Presentó también una nueva clase de tela antiséptica preparada según sus indicaciones (amb fórmules ja conegudes) por el Sr. Genové (es tracta del farmacèutic Pere Genové i Colomer).

Concluyó manifestando que el principio del método antiséptico consiste en suprimir en lo posible el agua de los apósitos y no emplear en ellos más que materiales previamente desinfectados y que contienen entre sus mallas un tanto por ciento de agente antiséptico capaz de destruir la actividad dañina de los gérmenes orgánicos que pudieran llegar en contacto con los humores de la herida, y que sean procedentes del exterior como del interior del organismo. En este concepto dijo que los ensayos que hasta ahora se habían hecho en éste país, no podían considerarse concluyentes porque no había los materiales indispensables y las pruebas han sido casos de apósito húmedo, mientras en de Lister es seco". La sessió va quedar tancada després d'unes paraules de Lluís Sufé i Molist però continuaria un altre dia.

Va continuar el 16 de novembre de 1878 i en aquesta sessió Rafael Rodríguez Méndez diria: "Las curas antisépticas no eran nuevas y que a su parecer las curas de algodón servían para filtrar el aire. Consideró las capas de ácido fénico como

inútiles si sólo se emplea el agua fenicada al 1, 2 o 3% porque no producen efecto, y perjudiciales si son más concentradas porque a la vez que se adormecen las bacterias, que no llegan a matarse, afectamos, dijo, la superficie de la herida. Además como el ácido fénico es un cuerpo volátil no se puede admitir que toque por igual en todas las partes quedando en estas las bacterias y viniendo a deducir que sólo es una filtración más fina, no siendo posible la completa impermeabilidad.

Rectificó el Dr. Cardenal no aceptando de ningún modo las capas de algodón, que pidiendo la venia para usar ésta frase, calificó de porquería quirúrgica. Rectificó a su vez brevemente el Dr. Méndez.

A continuació intervingué Francesc de Sojo i Batlle el qual diria: "Hoy no se podía aceptar que los protoorganismos sean la causa de la infección quirúrgica, sino un principio virulento que llevan consigo y a los productos químicos resultantes de la putrefacción. Hizo una excursión histórica sobre la existencia de los protoorganismos, reseñando las discusiones que en 1875 sostuvieron en la Academia de Medicina de París, Pasteur por una parte y Fremy por otra. Citó varios experimentos de Pann, Roben y otros autores, sacando por conclusión que los protoorganismos no producen las infecciones aunque no se pueda determinar hasta la fecha la verdadera causa de ésta".

El tema que havia encetat Salvador Cardenal seria continuat el 21 de novembre de 1878 i en aquell dia Jaume Pi i Sunyer diria: "Que en su concepto la descomposición local de las heridas se debe a la presencia de bacterias y que la putridéz de la sangre o septicemia se debe a otros elementos de líquidos pútridos que no son bacterias, apoyando sus asertos en varios experimentos hechos por Pasteur, y en diferentes casos clínicos".

De nou intervingué Sojo dient: "Que no debian encontrarse contradicciones en lo que sobre ésta cuestión llevaba expuesto, sino que caso de haberlos, serían en los experimentos de varios autores que ya anteriormente había citado, repitiendo que la septicemia quirúrgica no se debe a la presencia de los protoorganismos sino a un agente virulento que se encuentra en la atmósfera de los hospitales".

Seguidament Mateu Valls i Esteve va intervenir: "Fué de la opinión de los que creen que las bacterias son la causa de la putrefacción, pero que se necesitan además otras circunstancias debidas al organismo de cada individuo". Encara van participar en el col·loqui Pi i Sunyer i de nou Cardenal tot defensant les seves idees. Això ens permet entreveure els entrebancs que trobaria la doctrina microbiana a casa nostra.

Cardenal va ser home clau en molts altres moments de la vida de l'Acadèmia. Fou un exemple de treball constant al servei de la medicina assistencial i també de la investigació així com d'entusiasme per les tasques acadèmiques. Per tal d'estimular la producció científica va proposar el 19 de novembre de 1894 que el soci que espontàniament no fes un treball en dos anys o que s'excusi dels encàrrecs que l'Acadèmia els hi faci haurien de ser donats de baixa. La proposició després d'haver-se discutit no va ser acceptada però ens dóna el perfil del nostre metge. El

seu deixeble i metge militar Abili Saldaña Larrainzar va proposar el 31 de maig de 1922 tributar un homenatge a Cardenal amb motiu del seu setantè aniversari. L'Acadèmia ho acceptà i es va fer una comissió presidida per Enric Ribas Ribas, on el secretari seria Saldaña i entre els seus membres hi trobem Corachan J. Trias Pujol, Morales i Adolf Pujol. A l'homenatge s'hi van adherir sense fissures tots els metges més representatius de la nostra medicina.

*

B.- La introducció de la llengua catalana

Quan parlàvem de l'Associació General de Metges de llengua Catalana ja ens hem referit a una polèmica sobre el idioma. Aquí ens volem referir a una discussió interna menys coneguda. Des de la fundació de la Societat Mèdica el Laboratori la reivindicació per a utilitzar la llengua catalana dintre la corporació acadèmica va ser constant. Sempre hi hagué un grup de socis molt actiu que va vetllar per fer present la nostra llengua en totes les sessions ja fossin de caràcter privat o públic. Aconseguir-ho no va ser fàcil perquè hi havia una inèrcia de segles durant els quals el català no era considerada una llengua de cultura.

Com ja hem apuntat abans la primera acta escrita en català és del 29 de novembre de 1901 quan l'entitat era presidida per Victor Azcarreta i el secretari general era Josep Tarruella. Se'ns diu que el primer en presentar una comunicació en català fou Josep Maria Roca Heras. Aquesta iniciativa no va caure bé en certs esperits misèrrims. Això va motivar una reunió privada de membres de la junta el 5 d'abril de 1898 en la que van debatre la qüestió. La posició de cadascun d'ells la podem resumir així:

Baldomer Comulada va preguntar si Josep Maria Roca no havia de demanar autorització prèvia per a llegir la comunicació en català que va presentar en sessió pública.

Josep Maria Roca recordà que el reglament no deia en quin idioma s'havia de parlar a l'Acadèmia i que havia volgut reivindicar pel català iguals drets que té el castellà.

Domènec Martí opinà que si hi havia controvèrsia l'Acadèmia hauria de prendre un acord.

M. A. Fargas no vaig veure -digué- cap inconvenient en què Roca fes una comunicació en català però si crec lícit que es parli a l'Acadèmia en aquesta llengua, penso també que no ha de generalitzar-se, doncs els objectius de l'Acadèmia són científics i la ciència és expansiva i la seva propagació serà tant més extensa quan més reconeguda sigui la llengua en què s'expressi. A més a més cal recordar que els treballs de l'Acadèmia es publiquen en les "ACTAS" que sense cap dubte seran més llegits si s'escriuen en castellà.

Domènec Martí va proposar que l'Acadèmia manifestés que ha vist amb gust l'acte realitzat pel doctor Roca.

M. A. Fargas va pregar a Domènec Martí que retirés la seva proposició. I així es va fer.

La discussió no va acabar aquí doncs al cap d'una setmana, el 12 d'octubre de 1898 es va insistir en el tema.

Josep Maria Roca afirmà "si vaig creure que no havia de constar en acta la discussió de la setmana anterior va ser per evitar que els futurs socis de l'Acadèmia formessin un concepte equivocat dels actuals".

B. Comulada contestà "repeteixo que crec perjudicial per a l'Acadèmia el que es parlin dues llengües".

Però al mes següent i concretament el 30 de novembre de 1898 Domènec Martí va suggerir adherir-se a la petició que havien fet altres societats de demanar a la reina "reformes de caràcter autonòmic per a les regions d'Espanya". La dinàmica ja estava creada i les circumstàncies polítiques i socials d'aquell moment van afavorir que les comunicacions presentades en català a la corporació fossin cada vegada més nombroses. Això fou així gràcies a personatges com Josep Maria Roca i Domènec Martí als que hi podríem afegir Antoni Raventós Avinyó i Josep Tarruella Albareda. D'aquesta manera es van ampliar les adhesions a la dignificació de la llengua catalana com a vehicle de comunicació científica.

Més tard el 2 d'octubre de 1901 Josep Maria Roca va referir-se al al projectat Congrés Internacional de Medicina que havia de celebrar-se a Madrid l'abril de 1903. Va dir que l'article 21 del reglament del congrés assenyalava l'espanyol i el francès com a llengües oficials, però no el català. I ell creia que hauria de ser-ho. En aquest sentit va proposar a l'Acadèmia que demanés al comitè directiu del congrés que la llengua catalana estigués al costat de les altres.

Lluís Sufé va recolzar la petició de Josep Maria Roca ja que al cap i al fi l'Acadèmia representava a Catalunya. I va recordar que a Brussel·les en un congrés anterior un metge va parlar en hongarès i el president va traduir la comunicació al francès.

Felip Margarit Coll supedità la dignitat a la quantitat. Opinà que tot depenia del nombre dels catalans que anessin al congrés. Si fossin pocs no caldria demanar la modificació del reglament.

Jaume Queraltó Ros que anys més tard va simpatitzar amb el lerroixisme, com ja hem vist anteriorment, va defensar la posició i la demanda de Josep Maria Roca.

Josep Maria Roca intervingué de nou per a dir que no calia discutir-ho en aquell moment. S'hauria d'esperar a què vinguessin més socis i el que es resolgui serà la manera de pensar de l'Acadèmia.

Antoni Raventós va demanar que es posés la qüestió en un altre ordre de dia i el president acceptà que fos discutit en una sessió extraordinària.

El 12 d'octubre de 1901 tingué lloc la sessió extraordinària. Allí Josep Maria Roca exposà la seva opinió sobre les llengües que podien usar-se al congrés internacional. Es va demanar l'oficialitat del català. Però la petició com era previsible va ser denegada pel comitè directiu.

Amb tot això l'Acadèmia demostrava en fets la seva predilecció pel català. Conferenciants i oients s'anaven avesant a utilitzar el català i la llengua va fer-se forat en el món mèdic de casa nostra.

El 1907 s'iniciava la publicació en català dels Annals de l'Acadèmia i així s'anava adobant un camp més benigne per la llengua catalana. Però el gran revulsiu vindria amb l'organització del Congrés Internacional de la Tuberculosi del 1910 a Barcelona. Ja ens hem ocupat en altres notes anteriors a aquell moment històric que va propiciar l'organització dels Congressos de Metges de Llengua Catalana i l'Associació de Metges de Llengua Catalana.

Després vindria la gran ensulsiada de 1939. L'Acadèmia no solament va canviar de nom sinó de l'esperit que l'havia animat des de la seva creació. Els seus nous presidents Agustí Pedro Pons i Joan Gibert Queraltó van canalitzar el designi espanyolista de castellanitzar l'Acadèmia. Fins i tot Joan Gibert rebutjava la utilització del català en reunions privades de la junta directiva.

Però la lluita no va defallir. Un nou aire fresc el va fer entrar Jaume Pi i Figueras i per altra part amb el discurs inaugural de curs 1968-1969 de Josep Cornudella i Capdevila es recuperava la llengua en la sessió més solemne. I així es va arribar al gener de 1976 en que el nou president Josep Alsina Bofill va enviar en nom de l'Acadèmia un telegrama al rei sol·licitant l'amnistia i el restabliment de la cooficialitat de l'idioma català. Fou a partir del 9 de gener de 1976 en que essent secretari general Joaquim Ramis es redactaven de nou en català les actes de l'Acadèmia, es van reformar els estatuts. Cal recordar també que ja s'havia recuperat el nom d'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears. Aquesta denominació vingué donada per l'absorció-fusió de l'Asociación Médico-Quirúrgica de Balears organitzada a Palma de Mallorca com a Associació de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i que va radicar a la Universitat Lul·liana (V. Boletín de Información de la Academia de C. Médicas, 1963, maig, núm. 72).

*

C.- El premi Menacho

Des de bon començament l'Acadèmia va establir uns premis que havien de servir per a estimular la producció científica dels seus associats. Hi havia premis en les vessants mèdica, quirúrgica i farmacèutica, i eren convocats anualment. Però aquí volem recordar solament el "Premi Menacho", que es va convocar en sessió extraordinària presidida per Bartomeu Robert el 13 de juliol de 1895. Aquell dia

Manuel Menacho Peirón va oferir un premi de 5.000 pessetes per a l'estudi de la profilaxi de la febre groga. Aquestes pessetes quedaven dipositades en un banc i els rèdits serien per Menacho. El premi-concurs quedaria obert per un termini de deu anys i en cas de no ser adjudicat aquelles pessetes tornarien a Menacho. Hi podien presentar-se metges de qualsevol nació a excepció dels socis de la pròpia Acadèmia. Menacho pretenia que els concursants fossin assessorats per entitats científiques residents a Cuba ja que l'eficàcia de la profilaxi havia de ser comprovada en les Antilles espanyoles. Per raons familiars Menacho tenia forts interessos econòmics a Amèrica. A Robert li va semblar bé la convocatòria i va sumar-se a la idea de Menacho oferint també una medalla de bronze que s'uniria al premi per tal de commemorar d'una manera digna tan humanitari descobriment. En cas de no adjudicar-se l'import de la medalla seria per l'Acadèmia. A alguns acadèmics els hi va semblar millor set anys i no deu com a termini i també haurien proposat crear premis secundaris (accèssits) amb els interessos d'aquell capital. Posteriorment el 23 d'octubre de 1895 ens diuen que ja s'havien fet experiments a Cuba, Mèxic i Brasil sense resultats positius. Finalment es va acceptar que el termini seria el 31 de desembre de 1900 i les memòries que optessin al premi podien ser escrites en castellà, francès, italià, portuguès, anglès o alemany. Rectificant sobre la marxa Menacho va dir també que si el premi quedava desert 2500 pessetes serien lliurades a l'hospital de Castro Urdiales i les altres 2500 es destinarien a l'assistència dels malalts afectats per la febre groga.

Però vingué la pèrdua de les colònies espanyoles de les Antilles el 1898 i el premi no es pogué atorgar. El 13 de març de 1901 el mateix Menacho va proposar un nou tema pel premi i ara seria un estudi sobre la histologia de la retina, que més tard seria concretat sobre histologia comparada de la fovea centralis (1) "pues habiendo perdido ya las colonias no nos es tan interesante todo lo que se relaciona con ellas". El donador del premi insistia que en cas de no lliurar-se la meitat de l'import seria per l'hospital de Castro Urdiales, però l'altra meitat les dividirien de la manera següent: 500 per un accèssit, 1000 pel laboratori de l'Acadèmia i les altres 1000 per a dos estudiants pobres. Un any més tard es va establir la condició que fossin dos estudiants pobres de la nostra facultat de medicina amb millors notes durant la carrera però que no haguessin fet la llicenciatura (2). Van ser premiats Bonaventura Clotet i Cèsar Trallero (3). Segons l'acta de la junta de govern de l'Acadèmia del 7 de gener de 1903 el tribunal del premi estaria format per un catedràtic (Antoni Gonzàlez Prats), un membre de la Reial Acadèmia de Medicina (Ramon Turró) i tres socis de l'Acadèmia: Josep Antoni Barraquer, J.M. Biada i Lluís Verderau.

Sembla que només es va rebre una memòria i no hem vist enlloc que li haguessin donat el premi.

1.- V. Diario de Barcelona, 4 de novembre de 1901, pàg. 13.351.

2.- V. Diario de Barcelona, 26 de gener de 1904, pàg. 1.136.

3.- Junta de Govern de l'Acadèmia del 19 d'abril de 1904.

D.- La inauguració de l'Hospital Clínic i la nova Facultat de Medicina

Després de la Revolució de 1868 es va veure clar que la reforma dels estudis de la medicina havien d'anar acompanyats de la construcció d'una nova facultat de medicina a Barcelona. El capdavanter en aquest projecte va ser Joan Giné Partagàs que junt amb altres professors va elaborar un dictamen per erigir aquest nou edifici. Es podria escriure una epopeia amb els entrebancs que calgué vèncer. Només la constància i la voluntat de ferro de Giné ho van aconseguir. I ell va morir abans de veure en funcionament el nou edifici i així altres persones van assumir l'honor dels actes inaugurals i per tant d'un millor record. En la nova facultat i hospital clínic no hi hagut mai cap signe o símbol que recordi l'esforç de Giné. I tampoc se li va dedicar com mereixia la placeta que dibuixa el carrer Casanova davant de l'edifici. Aquesta plaça ha estat dedicada a un catedràtic gris que ningú no sap quin mèrit hi podia tenir, al marge d'haver inaugurat el bar de la facultat. Però deixant aquesta qüestió direm per començar que hi hagué discussions per l'emplaçament de la nova facultat ja que per exemple Bartomeu Robert va defensar la necessitat de situar-la a Sant Martí de Provençals. Si bé l'Acadèmia de Ciències Mèdiques no va intervenir com a entitat en les discussions de la construcció de la nova facultat si que ho va fer en el de la seva inauguració.

De fet si hi hagués hagut el material que requeria el nou centre ja s'hauria pogut inaugurar el 1901 ja que aquell any després de donar-hi moltes voltes, el ministeri d'instrucció va demanar el pressupost per aquest material (1). I el rei Alfons XII va ser-hi rebut en recepció oficial el 16 d'abril de 1904 (2). Però la dotació econòmica no arribava.

El 4 d'agost de 1905 l'Acadèmia va intervenir directament en la qüestió. Es va fer una comissió per tal d'accelerar la inauguració de l'edifici. Abans però es va suscitar una discussió sobre si calia o no intervenir en la qüestió. Tres acadèmics Pagès, J.M. Roca i D. Martí Julià que van ser recolzats per Pla Armengol, Duran Ventosa i Guilera van considerar que era convenient i oportuna la intervenció de l'Acadèmia. En canvi Nubiola, Turró i Ferrer Piera van dir que no perquè es tractava d'una qüestió merament econòmica. Però es votà a favor de la conveniència ja que l'Acadèmia tenia el dret i el deure d'intervenir en tot el que era d'interès pel poble català. El resultat va ser de 40 vots a favor de la intervenció i 5 en contra. I les conclusions a què es va arribar foren les següents:

- 1.- La Diputació té el deure de participar en el sosteniment de l'Hospital Clínic.
- 2.- La manca d'hospitals a Barcelona fa que cada any es morin "molts infeliços" pel carrer mancats d'assistència.
- 3.- L'administració de l'Hospital anirà a càrrec de la Diputació i l'Estat podrà utilitzar-lo per a l'ensenyament.
- 4.- L'Acadèmia en el seu afany d'interessar-se per tot el que es relacioni amb el progrés de la medicina i d'una manera especial en la seva ensenyança, no podia

passar per alt la pretensió de l'Estat de que la Diputació atengui al sosteniment de l'Hospital Clínic.

5.- L'Acadèmia es dol per la misèria de material amb que es fa la docència a la nostra facultat i aplaudeix els esforços encaminats per sortir d'aquesta precària situació i activar en el possible la inauguració de l'Hospital Clínic i fins veuria amb goig que si l'Estat no pogués atendre al seu sosteniment ho fes la Diputació sempre que acte semblant fos demostració d'impotència de l'Estat i traspassés a ella l'ensenyament clínic d'una manera completament lliure com es fa en diverses universitats estrangeres. Més si pel contrari l'Estat vol imposar a la Diputació semblant carga reservant-se per a ell la direcció i administració de l'hospital, fet que justificaria una vegada més la tradicional política del nostre país que deixa sense la deguda compensació els sacrificis que a n'aquest s'imposen, entén l'Acadèmia que la Diputació ha de rebutjar aquesta imposició. Creiem que el sacrifici de la Diputació seria eixorc davant els defectes d'organització del nostre ensenyament oficial. En tot cas el sacrifici de la Diputació ha d'anar encaminat a fundar noves càtedres d'especialitats o laboratoris. D'aquesta manera el sacrifici seria útil perquè satisfaria una necessitat llargament sentida pels metges que han d'anar a l'estranger, si tenen medis, per adquirir els coneixements que aquí se'ls hi podria proporcionar. Signaven per l'Acadèmia E. Puig i Sais i Felip Proubasta.

Amb tota probabilitat la intervenció de l'Acadèmia va ser un desvetllador de consciència i va accelerar la inauguració de la nova facultat i hospital clínic. Aquesta vessant de l'Acadèmia de patrocinar, vetllar o participar en la docència va ser una aspiració fortament sentida al llarg de tots els temps. La manifestació més patent d'aquesta aspiració seria el manteniment de laboratoris i els cursets que s'hi van dictar. No hi ha cap dubte de que l'Acadèmia va afaiçonar a molts dels nostres professionals de les ciències mèdiques. Tenim alguna dada sobre el desenvolupament dels laboratoris de l'Acadèmia i dels cursets que va patrocinar i potser en una altra ocasió ens hi referirem.

Cal recordar que no solament la docència sinó l'assistència mèdica la volien que fos de responsabilitat directament i únicament dels metges catalans. El palamosí Josep Maria Teixidor Cabruja suggerí a l'Acadèmia el 15 de gener de 1919 de demanar que la sanitat catalana depengués del poder autonòmic i no de l'Estat. I l'11 de febrer següent l'Acadèmia es va adherir als catedràtics que van demanar l'autonomia universitària. Fins i tot en situacions extremes l'Acadèmia va aixoplugar la docència que no es podia donar a la facultat. Així el febrer de 1931 i a conseqüència del tancament de la Universitat va obrir la seva seu a diversos catedràtics on podien donar les classes i van tenir una gran concurrència d'estudiants (3).

1.- V. Diari de Barcelona, 25 de setembre de 1901, pàg. 31.569.

2.- V. La Vanguardia del 17 d'abril de 1904,

3.- Els catedràtics foren Manuel Taure d'Anatomia II, Joaquim Trias Pujol d'Anatomia Topogràfica, August Pi i Sunyer de Fisiologia i Josep Maria Bartrina de Patologia Quirúrgica. Totes les classes es van donar en català.

*

E.- L'Institut de Cardiologia. La Universitat Autònoma

Durant molts anys l'Institut de Fisiologia havia format els nostres cardiòlegs, modernitzà els estudis i difongué la tècnica i la doctrina cardiològica. El 1932 la Generalitat va crear l'Institut de Cardiologia. I el 23 de maig de 1933 l'Acadèmia es congratulava per haver-lo convertit en servei adjunt de l'Institut de Fisiologia. Això facilitava el treball d'investigació i s'evitava la duplictat d'utilatge. A més amb aquesta fusió quedava implicada la Clínica de Terapèutica que funcionava amb connexió amb l'Institut de Fisiologia.

Per altra part la creació de la Universitat autònoma tingué una repercussió sobre l'Acadèmia. Tres acadèmics Enric Fernández Pellicer, Marian Pañella Casas i Jaume Pi Figueres en nom de la corporació van fer un document en el que es lamentaven pel fet de que l'Acadèmia no hagués estat consultada, amb altres entitats mèdiques, per a estructurar la nova Universitat. En la prèvia discussió interna Jesús M. Bellido va dir que el Claustre havia tingut en compte l'esperit però no la lletra d'aquella extraordinària assemblea que tingué lloc el 1931 a l'aula magna de la facultat. Fernández Pellicer va expressar l'opinió que per fer el pla d'estudis la facultat autònoma havia d'escoltar els presidents de les entitats mèdiques i dels cossos facultatius. Però Bellido va dir que la facultat no podia cridar persones que reglamentàriament no hi tenien entrada. I que els mateixos estudiants havien intervingut en la discussió dels plans, excepte en la qüestió dels exàmens. Bellido creia que la facultat tenia competència suficient per resoldre l'assumpte. Per 20 vots a favor, 3 en blanc i 3 en contra es va decidir elevar un document al degà de la facultat. El document signat el 18 d'octubre de 1933 comença recordant que l'any 1931 hi hagué a la facultat una reunió amb representants de totes les entitats mèdiques de Catalunya que van fer propostes sobre la reforma de la docència. I aquest document hauria d'haver estat com a mínim com una base per a la reflexió.

També Sayé va recordar que el Patronat treballava des del juliol i que no hi havia hagut cap improvisació en l'organització del nou règim acadèmic. Es demanava que el Patronat de la U.A. abans d'aprovar la nova estructura de la facultat de medicina escoltés les corporacions científiques i professionals mèdiques catalanes. I en segon lloc volien un reglament concret de provisió de places de personal docent. A proposta de Corachan es va fer un editorial als Annals que reflectia l'impacte de la instauració de la U.A. dins de l'Acadèmia. Amell va presentar un article que resumia l'estat d'opinió dominant entre els socis de la corporació. Tot i que Babot i Panyella van llegir també unes ratlles es va acceptar l'escrit d'Amell. Amb tot això queda clar que l'Acadèmia se sentia forta i amb autoritat per intervenir en la docència de la medicina.

*

F.- Les seus de l'Acadèmia

Ja hem parlat en pàgines anteriors de les seus de la Societat Mèdica el Laboratori i de la pròpia Acadèmia. Aquí ens limitarem a donar unes pinzellades sobre la qüestió.

La junta de govern de l'Acadèmia el 2 de juny de 1877 va manifestar el seu desig de disposar d'un pis on poder instal·lar la secretaria, la biblioteca, el museu i el laboratori. Poc després en sessió del 25 de juny de 1877 s'acorda llogar el pis del carrer Mercaders, 12, 2-2ª per 37 duros trimestrals. Les conferències públiques es farien a la Llotja. Però uns mesos més tard -l'agost de 1877- es va acordar llogar amb caràcter definitiu el pis de c/ Duc de la Victòria, 3, 1er per 19 duros mensuals i deixar el del carrer Mercaders. El primer contratemps vingué quan es van adonar que calia fer obres al pis per a eixamplar el saló de sessions. L'amo del pis va exigir 150 duros després de consultar al mestre d'obres. Però la corporació no podia avançar aquests cèntims. I aquest va ser el motiu de renunciar a fer obres i buscar un altre pis. Sembla que per pocs dies van trobar un local a la plaça de la Constitució que no hem pogut identificar. En reunió del 15 de desembre de 1877 la majoria d'acadèmics van acordar llogar a partir del proper primer de gener de 1878 el primer pis del c/ Paradís, 10 per 33 duros o sigui 165 pessetes mensuals. Com a curiositat direm que el tapisser Pere Francesch hi va posar els cortinatges, vànoves, cinc dotzenes de cadires de caoba i tres butaques per 243 duros a cobrar en terminis (50 duros el primer i després 12 mensuals amb un 8% d'interès). I fou en aquest local on després de la fusió amb la Societat Mèdica el Laboratori es va hostatjar la nova entitat.

El 15 de novembre de 1892 ja es va demanar una nova seu per l'Acadèmia. I el 14 de desembre següent es feia una sessió en un nou local que van llogar al c/ Portaferrissa, 6 pral¹. Calgué fer gairebé immediatament obres d'ampliació del saló. Per tal de fer-ho Cardenal va proposar fer uns bons reintegrables pel valor total de 800 pts. mentre que Freixas volia una aportació voluntària sense reintegrament. En canvi Moya i Pagès van proposar un emprèstit. De nou intervingué Cardenal per dir que si bé l'economia de l'entitat estava sanejada calien recursos per fer obres, per fer títols, per imprimir les sessions inaugurals i pel catàleg de la biblioteca. Com sempre l'Acadèmia va tirar endavant per l'esforç econòmic i altruista dels seus membres.

Però a Portaferrissa no hi havia espai quan l'Acadèmia va ampliar les seves activitats. El 13 de març de 1908 es va manifestar la necessitat de canviar de seu o d'adquirir un local propi. Amb aquesta finalitat van ser consultats els antics presidents i altres socis. Lleó Morera va ser del parer de comprar una casa o xalet d'uns 15.000 duros aproximadament. Es donaria de moment la quantitat que es reunís per subscripció i l'altra part s'obtindria amb un préstam bancari amb la garantia de la mateixa finca. Però les coses no eren fàcils. Per això el 24 de desembre de 1910 es va parlar amb el Col·legi de Metges per a veure si entre les dues entitats podien adquirir un local on s'hostatjarien les dues entitats tot conservant la seva independència. Però ni així no es va trobar la solució definitiva. El 29 de novembre de 1911 es van apujar les quotes per tal de fer factible el canvi de local. Qui més interès hi va posar va ser Josep Maria Bartrina però si hem de creure les seves pròpies paraules va ser la Primera Guerra Europea la que va esguerrar el projecte de comprar o llogar un nou local.

¹ Diario de Barcelona, 1892, pàg. 13.372 i 14.624.

El 5 de maig de 1920 Alvar Presta va dir que hi havia una casa en venda al C/ Duc de la Victòria per 200.000 pts. La compra es podria fer pagant la meitat mitjançant accions de 250 pts. El Banc Hipotecari proporcionaria el restant. Tot i que es va facultar a Presta per a prendre decisions el canvi no es va fer. De nou el 12 de desembre de 1921 i essent president Lluís Celis es va fer una consulta per a veure si hi havia base per la compra d'un immoble. El 22 de novembre de 1922 Enric Ribas tot parlant del nou local va dir que s'havien d'ajuntar totes les corporacions mèdiques de Barcelona i així poder crear el "Casal Mèdic Català".

El 6 de febrer de 1923 parlà de nou sobre la qüestió Enric Ribas i Ribas. Segons ell cada cop era més difícil de tenir local propi i valia més la pena anar de lloguer. Corachan i Puig i Sais van ser del mateix parer. El 20 de febrer es va autoritzar al president per llogar un pis al c/ Roger de Llúria. Deu dies més tard es va obrir una subscripció per tal de fer possible el canvi. Els membres de la junta de govern hi van posar 2.500 pts. fins que a l'1 d'abril de 1923 es va decidir fer el trasllat tan llargament desitjat i es va passar al c/ Roger de Llúria, 7 pral. que sembla que van ocupar el primer d'agost del mateix any. Amb tot no veien aquesta nova instal·lació com a definitiva sinó com un pas endavant vers la casa pròpia.

Mentrestant s'havia creat el "Sindicat de Metges de Catalunya" que va ser una entitat amb molta empena i que va saber il·lusionar en una obra col·lectiva a la majoria de metges de Catalunya. Un sindicat que no solament defensava els interessos dels seus associats sinó que va saber coordinar aquesta defensa en un projecte de reconstrucció nacional. Idea del sindicat va ser la de bastir el Casal del Metge on hi anirien les institucions mèdiques capdaverteres de Catalunya. També a través del Sindicat es va crear la Mutual Mèdica gràcies a l'experiència que Higiní Sicart i Soler havia adquirit en la Mutual Salus. Tota la dinàmica del sindicat hauria pogut fruitar més aviat de no haver estat per l'adveniment de la Dictadura de Primo de Rivera. En proclamar-se la Dictadura Xavier Areny de Plandolit, metge aficionat a la màgia blanca organitzà la "Federació Sanitària de Catalunya" que no tenia més de quaranta associats i la majoria no metges. Va acusar als dirigents sindicalistes de falses irregularitats que van propiciar per part de les autoritats polítiques la clausura del sindicat.

El 30 d'abril de 1930 es va discutir el trasllat de l'Acadèmia al Casal del Metge en projecte. L'Acadèmia va demanar biblioteca espaiosa, sala de sessions pròpia, laboratoris amb cambra fosca per a microfotografia, saló de juntes, saló pels Annals i habitacions independents per a estudi o per a donar hi curssets amb pocs alumnes. Sembla que tot deuria ser assumit pel Sindicat ja que el 7 de maig de 1930 es va acceptar per aclamació passar al Casal del Metge on la part científica seria representada per l'Acadèmia. Fins i tot es va preveure una futura fusió entre el Sindicat i l'Acadèmia. Les reunions amb els arquitectes Florensa i Catà van ser diverses per tal de coordinar les aspiracions de l'Acadèmia amb les possibilitats d'espai del nou local. Es va decidir que l'Acadèmia aniria al primer pis. L'1 de juny de 1932 es va obrir una nova subscripció entre els socis per cobrir les despeses del trasllat al Casal del Metge. Cal recordar que encara que en quantitats irrisòries tant

l'ajuntament com la diputació de Barcelona van subvencionar l'Acadèmia però durant la Dictadura s'havia perdut aquesta subvenció i el calaix de l'Acadèmia estava pràcticament buit. Direm una vegada més que en les situacions econòmiques difícils sempre van ser els propis acadèmics els que van fer sortir airosa a l'entitat.

El 5 d'octubre de 1932 és quan es va fer la primera sessió científica de l'Acadèmia a la nova seu de la Via Laietana. Els Annals ho celebraven dient "allò que a molts metges de la generació vella havia aparegut com a somni utòpic irrealitzable, la nostra generació ho veu plasmat en aquest meravellós edifici del Casal, rusc admirable al qual, com les abelles feinejants, tots nosaltres estem obligats a portar-hi la millor mel, fruit de les nostres activitats. El Casal ve doncs, a consagrar de fet la unitat material de la vida mèdica catalana"².

Però vet aquí que vers l'any 1956 el Casal del Metge es va fer petit ja que l'Acadèmia havia crescut en nombre de socis. S'imposava un nou trasllat. Per això van parlar amb l'empresa Zurich que feia obres en el solar del costat. Però no va ser fins el 1965 en que es va projectar construir un nou edifici pel Col·legi de Metges. La junta directiva del Col·legi va oferir a l'Acadèmia una planta de 600 metres quadrats al nou edifici per deu milions de pessetes. L'oferta va provocar un cert recel entre alguns socis de l'Acadèmia. La primera oposició indirecta al trasllat la va fer Joan Nolla ja que segons ell l'Acadèmia ocupava 693 m.2 ampliables a 784 i el lloguer era de 4.563 pessetes al mes. Per tant no convindria el canvi. Amb tot el 20 de desembre de 1965 l'Acadèmia va dir al Col·legi que necessitava una planta de 800 m.2 i a més a més uns 300 m.2 de soterrani per dipòsit de llibres i que fossin fàcilment comunicables³.

La resposta concreta del Col·legi es donaria el 4 de juliol de 1966. Ara oferia a l'Acadèmia 1.200 metres quadrats al mateix preu de cost de l'any anterior, és a dir a 215 pessetes el pam. El preu de construcció s'havia calculat en 5.000 pessetes el metre quadrat, més despeses de mobiliari i decoració. El mateix Col·legi digué que sis milions de pessetes tindrien un crèdit de 20 anys al 5'5% de Previsió Sanitària Nacional. Tot es podria resoldre augmentant en 25 pessetes la quota dels socis. I poc després l'oferta encara es va millorar. En reunió de 24 d'octubre de 1966 els membres directius de l'Acadèmia van dir que es guanyava un 50% d'espai amb el canvi. I que l'Acadèmia tindria les plantes segona i tercera del nou edifici (760 m.2 i 322 m.2 de soterrani).

Així les coses el 15 de març de 1967 es va convocar la junta consultiva pel 6 d'abril per parlar del canvi de local. En aquesta reunió Alfons Gregorich Servat es va manifestar en contra del canvi de local. Considerava que no era necessari i que el capital a invertir es podria dedicar a millorar el Casal del Metge, entre altres

² Annals, 1932, XI, p. 663.

³ Miguel Martín: "La futura casa del médico estará situada en la Bonanova" a La Vanguardia del 2 de juny de 1965, pàg. 22. Fa referència al projecte de construcció del nou edifici col·legial al Passeig de la Bonanova per l'arquitecte Robert Terrades amb un cost de 60 milions de pessetes. Dies més tard, es col·locava la primera pedra (V. La Vanguardia, 8-VI-1965, p. 15).

raonaments, alguns de tipus sentimental per l'afecte que hi havia pel Casal. Jaume Pi Figueras va fer l'observació que no era el mateix ser propietari que llogater i que les condicions econòmiques ofertes pel Col·legi eren molt avantatjoses. En aquella junta consultiva hi havia 42 assistents i per 20 vots a favor, 15 en contra i l'abstenció dels membres de la junta es va ajornar la decisió per l'assemblea general que es convocaria el 15 d'abril.

L'assemblea del 15 d'abril de 1967 va ser presidida per Jaume Pi Figueras i allí es van prendre dues decisions importants pel futur de l'entitat. En primer lloc i tal com s'havia projectat el 8 de febrer de 1967 es va decidir per votació restituir el nom de l'Acadèmia. Es va abandonar el nom "Academia de Ciencias Médicas" imposat pels vencedors de la guerra civil sota la presidència d'Agustí Pedro Pons i va adoptar-se de nou la tradicional denominació "Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears". Dels 252 membres presents 234 van votar a favor de restituir el nom, 12 van votar en contra i 6 en blanc.

L'altra decisió important va ser acceptar el trasllat del local per 175 vots a favor, 73 en contra i 1 en blanc. Aquest punt va suscitar una animada controvèrsia. Josep Cornudella Capdevila es pronuncià pel trasllat així com Santiago Dexeus, Francesc Pons Catchot i Josep Vilar Bonet. En contra s'hi van manifestar A. Oriol Anguera, Pere Barceló i Pere Gabarró. Va intervenir Mas Oliver lamentant les discussions ja que per ell era molt important el trasllat i el fet que l'Acadèmia fos propietària. Vilar Bonet va assenyalar que el crèdit de Previsió Sanitària era pel trasllat però no per millorar el local de Via Laietana. Encara Gregorich va insistir en els inconvenients de la copropietat tot dient que no es disposava encara de prou informació. També Josep Espriu es manifestà contra el trasllat i féu una sèrie de consideracions de tipus econòmic. Per ell s'havia de buscar una financiació més barata. En aquest punt Sala Planell va dir que el trasllat era bó des d'un punt de vista econòmic i que la majoria d'institucions ho acceptarien. Consta en el llibre d'actes una carta escrita en català per Pere Gabarró. En aquesta carta fa unes consideracions sobre la representivitat de l'entitat venedora o sigui el Col·legi. Si bé ofería un local per sota de la seva vàlua real, ho feia sense el consentiment que no ha demanat als seus associats, que estan representats pels seus compromissaris i podria ser que demà calgués canviar les condicions de venda o que en canviar les persones que dirigeixen l'entitat col·legial es fes una reconsideració de la venda. El Col·legi, deia, no ha fet cap votació per decidir la construcció. I per més inri, ara exigeix una votació a l'Acadèmia per resoldre la seva participació en la construcció. Una persona tan empeltada per criteris democràtics com Pere Gabarró ho considerava absurd. Per això acabava dient que per anar per bon camí calia que l'entitat col·legial modificqués el seu procedir consultant als seus associats i aconseguir d'ells el "placet" necessari que pugui presentar davant de l'Acadèmia. Eren uns criteris molt atinats que van incidir en certa manera en la proposta col·legial. Finalment el 28 de novembre de 1967 l'Acadèmia acceptava el canvi de local en base als tres punts següents: a/ Pagament del terreny en cinc anys sense cap recàrrec, b/ Pagament de la construcció amb un crèdit a vint anys i al 5'5& anual, i c/ Les despeses del trasllat es van calcular en

4.000.000 de pessetes que pagarien amb 1.500.000 pel fons acumulat per l'augment de quotes, i 2.500.000 amb un crèdit de la Mutual Mèdica en cinc anys al 5'5% anual⁴

El 21 de febrer de 1969 es van presentar els plànols del nou local social i diversos laboratoris Igoda, Uriach, Merck, i Andreu van col·laborar en la seva decoració. També Leti-Uquifa va donar 100.000 pessetes pel nou local. L'abril de 1970 es va proposar celebrar una sessió a l'Acadèmia en coincidència amb el Primer Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana que tant va impactar en aquell moment i que va obrir una sèrie congressual que ha estat el motor de la història de la medicina en el nostre país. La sessió inaugural del nou local tingué lloc el 12 de novembre de 1970.

Però el creixement de l'Acadèmia no va parar d'augmentar. Només cal veure l'esquema següent:

<u>Anys</u>	<u>Socis</u>	<u>Societats</u>	<u>Filials</u>
1970	3.300	34	7
1980	4.350	45	12
1990	14.000	62	21
1995	16.000	72	21

Sense comptar l'augment del dipòsit de llibres de la biblioteca es feia patent la necessitat de cercar nous espais. Per això es va demanar una derrama de 500 pessetes mensuals a cada soci per tal d'adquirir al costat de la seu de l'Acadèmia, passeig de la Bonanova 51-53 uns 500 metres quadrats dividits en dues plantes de 330 i 170 metres. L'adquisició d'aquestes dues plantes la va decidir la Junta Consultiva el 13 de juliol de 1995. Actualment formen part de l'Acadèmia setanta-cinc societats mèdiques i més de divuit mil cinc-cents socis.

*

G.- La biblioteca

Sense cap dubte ja ho hem dit i ho tornem a repetir, la biblioteca ha estat la nineta dels ulls de l'Acadèmia. Si més no dels socis més sensibles pels aspectes culturals i científics. El projecte inicial era el de fer un lloc de consulta important a la disposició de metges i estudiants. Amb els anys el dipòsit cultural hauria pogut ser de més envergadura del que ara és. Ens consten donacions de llibres, revistes i opuscles a la biblioteca d'autors concrets que ara no estan catalogats i que tampoc es troben en cap de les filials. I és que la biblioteca no solament ha estat víctima de furtus com en moltes altres sinó d'una certa laxitud en determinats moments d'alguns dels seus responsables. Una de les primeres donacions importants la va fer Emerencià Roig i Bofill que va donar el 22 de març de 1899 4.000 pessetes per a la compra de llibres. La primera ensopegada vingué de la Diputació que en lloc de les

⁴ "Nuevas instalaciones de la Academia de Ciencias Médicas" a Boletín de Información de la A.C.M., 1969, novembre, núm. 129, pàg. 25-28.

1.000 pessetes promeses inicialment va passar a donar-ne 500. El 1877 es va adquirir a bon preu la biblioteca d'un estudiant de medicina que va morir poc abans de graduar-se. I el primer de juny del mateix any l'Acadèmia va decidir llogar un pis per a biblioteca i laboratori.

Cap el 1886 estava oberta des de les 10 del matí a les 10 de la nit. Tot i no disposar de prous mitjans econòmics una de les primeres adquisicions importants va ser el Diccionari de Medicina i Cirurgia, de Jaccoud. Vuit anys més tard es disposa d'una relació de llibres donats pel Rectorat universitari i també d'algun exemplar lliurat per Lluís Barraquer, amb noms concrets d'autors i de títols. Poc després Alfons Arteaga Pereira també feia una bona donació. El 1894 el bibliotecari Cristòfol Fragnals Massana féu una llista d'obres que calia adquirir i B. Comulada s'oferí per pagar la impressió d'aquesta llista. Per altra part Fargas va fer una crida als companys metges per a que donessin els seus llibres repetits i Cardenal va estimular a que els socis comprassin llibres per a la biblioteca com ell mateix havia fet. El 28 de febrer de 1894 B. Robert va apel·lar al patriotisme per a que aquells que tinguessin bonus de crèdits els donessin en benefici de la biblioteca. I molts socis van fer aquest sacrifici econòmic. Amb tot això volem posar en relleu l'entusiasme col·lectiu que hi hagué per a formar la tan desitjada biblioteca.

Vers el 1916 ja tenia 5.000 volums, que es podien consultar de 10 a 13; de 15'30 a 20, i de 22 a 24 hores. El 14 de març del mateix any es va acordar posar llum elèctric a la biblioteca. El 13 de desembre de 1916 F. Margarit va regalar uns llibres a l'Acadèmia i al mateix temps digué que en unes golfes d'una casa de Rubí va trobar la biblioteca del cirurgià Anton de Borja. El 18 de gener de 1928 Mercè Fontcuberta vídua de Ricard Botey va fer una important donació de llibres a l'Acadèmia i d'instruments quirúrgics pel Museu.

El 6 de maig de 1931 es digué que calia extremar la vigilància per a evitar la desaparició de llibres i així es va acordar tancar els armaris i fer un talonari per consultar els llibres, que no serien inutilitzats fins el seu retorn. El 4 de maig de 1932 Fernández Pellicer va demanar d'unificar les biblioteques mèdiques de Barcelona per a evitar la compra repetida de llibres i revistes i així possibilitar la compra dels més importants. Jesús M. Bellido va creure que la proposta era poc viable ja que les quotes eren diferents en les diverses entitats barcelonines.

En plena guerra civil i en sessió celebrada el 2 de gener de 1937 Joaquim Sellas i Garriga va proposar de destinar 1.000 pessetes mensuals per adquirir llibres. Al mateix temps es va establir un Servei de Biblioteca circulant per a benefici de metges forans. La desaparició de llibres principalment els de text consultats pels estudiants, fou un mal endèmic. Per això el gener de 1937 es va fer un nou armari tancat per aquesta mena de llibres. Recordem que com ja hem dit en un altre punt a les darreries d'aquell mateix any van entrar uns 4.300 llibres i opuscles procedents del Casino Militar i dels metges Manuel Corachan, Pere Domingo, A. Ferrer Cajigal, G. Kellner, Angel Mur Estaña, J. Pérez Rosales, i Emili Roviralta. És possible que alguns d'aquests lots de llibres haguessin estat confiscats pels moments luctuosos d'aquella època. Però en el fons també podríem admetre que van ser salvats.

Durant la guerra hi hagué temença pels perills que representaven per la biblioteca els bombardejos. El fet de que el Casal del Metge fos proper al nucli del centre polític de Catalunya -i que era objecte predilecte dels bombardejos- encara augmentava aquell temor. Per això la junta directiva va manifestar el 14 de novembre de 1938 que calia salvar la biblioteca i que no s'havia de tenir en compte el problema econòmic "perquè el deure de la junta és el de salvar la biblioteca per importants que siguin els esforços que s'hagin de fer". Es considerava que si els llibres passaven al soterrani era exposar-los a la seva pèrdua total en cas de bombardejos intensos. Per això Armengol de Llano i Pere Babot volien com a mínim un trasllat parcial. Es va proposar passar a la biblioteca de la Facultat de Medicina. Però els fets es van precipitar. Un grup de llibres van quedar destruïts per una bomba. El trasllat no es va arribar a fer. I malgrat la guerra el nombre de llibres va augmentar. Si el juliol de 1936 n'hi havia comptabilitzats 13.025 el desembre de 1939 ja estaven a la ratlla dels 15.000.

Després de la caiguda de Barcelona el 26 de gener de 1939 la biblioteca restà tancada fins el 6 de desembre del mateix any i durant aquest temps la biblioteca fou sotmesa a una ferotge expurgació. Ara els criteris que regien per a la biblioteca van ser d'un pragmatisme exacerbat. Només interessaven els llibres, opuscles i revistes que tinguessin una utilitat clínica immediata. Amb l'excusa "raonable" de que no hi havia espai es van despendre de molts exemplars. El 8 de juny de 1943 el secretari general va parlar amb Soler Dopff, Martínez García i Palomar Collado, com a representants de l'antiga "Revista Médica de Barcelona" sobre el què calia fer amb el dipòsit existent en l'Acadèmia i que procedia de la redacció d'aquella revista. I deixant-nos d'eufemismes el "què calia fer" volia dir com despendre's d'aquell fons important. Deu anys més tard els "problemes" es van agreujar. El 17 de novembre de 1953 Gibert Queraltó va afirmar amb rotunditat que a la biblioteca no hi havia espai. Aleshores Pedro Pons va proposar traslladar-la a l'Hospital de Sant Pau. No ens consta en quines condicions es faria la cessió perquè ni el president ho va dir ni cap dels assistents ho va demanar. Això sí "todos los reunidos encuentran muy acertadas las palabras del Sr. Presidente". Era una manifestació de la "unidad inquebrantable" pròpia de l'època. Tot i així encara es van adquirir 464 volums procedents de la biblioteca del metge i bibliòfil Emili Saborit Oliver, i el gener de 1958 hi havia gairebé 26.000 llibres. També es va rellogar un petit departament al segon pis del Casal del Metge per a posar-hi els llibres menys consultats.

Cap el gener de 1956 es va proposar de fer un carnet per a entrar a la biblioteca. I com a curiositat direm que des del 20 de maig de 1960 la biblioteca restava oberta dues nits a la setmana, però el 16 de gener de 1961 es va suprimir l'apertura nocturna per manca de concurrència.

El 20 de maig de 1963 Josep Vilar Bonet va informar sobre el "problema" del dipòsit de llibres i va expressar que n'hi havia des de feia anys de distintes procedències que ocupaven un espai i "molts no són utilitzables". I va afegir que en opinió seva els llibres i revistes que no "tenen interès" s'han de vendre doncs ocupaven un espai que era molt necessari. Encara el 17 de juny del mateix any el "bibliotecari" Vilar Bonet notifica que havia escrit als donants dels dipòsits de

llibres existents a la biblioteca fent-los-hi saber que en el termini de deu dies els retiressin, tot dient-los-hi que si no ho feien es consideraria que els abandonaven. Encara s'arrossegava el cas del dipòsit de llibres de la "Revista Médica de Barcelona" i el lletrat Martí Fusté va dir que com ja havien passat 20 anys des de que es va fer el dipòsit es podia entendre que havien prescrit les accions per reclamar-lo i per això la junta podia acordar disposar lliurement d'aquell dipòsit.

El 26 de setembre de 1963 Vilar Bonet va informar sobre la venda de llibres "repetits i vells i que no tenien cap valor" i que la seva acumulació a l'Acadèmia creava problemes d'espai. Poc temps després l'Acadèmia pagava 5.000 pessetes al conferenciant i escriptor espanyol Pedro Laín Entralgo per fer una xerrada.

Encara el 17 de febrer de 1964 es va acordar distribuir -amb l'objecte de guanyar espai- tots els llibres que "no interessin a l'Acadèmia" a diverses filials. El pas següent seria deixar-se de romanços i portar-los al drapaire.

Malgrat tot el creixement de la biblioteca era imparabile ja que la major part dels llibres venien per donacions i no pas per la compra. I no s'atrevien a rebutjar-los. Així el 1967 ja hi havia 44.000 volums. Les solucions racionals van ser inspirades per Jaume Pi i Figueras a través de la compra de "compactus". Fins i tot el bibliotecari va moderar els seus impulsos⁵.

Quan es va fer el trasllat a la Bonanova es van comprar uns compactes i a les darreries de 1969 es va acordar fer el trasllat dels llibres. Tot i que es guanyava espai Vilar Bonet deia el 4 de febrer de 1970 que era "imposible aceptar los donativos de libros que se ofrecen a la Academia por no disponer de sitio para colocarlos y por otra parte, estas obras, pasados unos años, dejarán de tener interés".

El 1970 ja s'havia arribat a tenir 50.000 llibres i quatre anys més tard ja eren 60.000. Amb els nous compactes es guanyà una capacitat per 20.000 volums. El 1979 ja tenien 70.000 llibres i el 1982 es va superar la xifra de 75.000.

En aquest breu record de la biblioteca de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques és just evocar la figura de la primera bibliotecària "de facto" Lluïsa Ribas i la de Maria Concepció Catarineu que ho va ser entre els anys 1930 i 1960. La seva abnegada sensibilitat queda al marge de l'espòli que es va fer a la biblioteca. Sortosament l'esperit que regeix avui a la biblioteca és tot un altre i és digne hereter dels qui la van crear. Felicitem-nos-en.

⁵ Editorial per J. Vilar Bonet a "Boletín de Información de la Academia de C.M.", 1967, abril, núm. 107, pàg. 2-5.

L'EPIDÈMIA TÍFICA DE 1914 A BARCELONA

A la tardor de 1914 va esclatar una epidèmia tífica a Barcelona. Quan semblava que els grans estralls demogràfics medievals ja estaven superats el fet d'afectar a una ciutat ben entrat el segle XX i que estava en plena creixença econòmica i demogràfica, va commocionar a totes les capes socials i entitats cíviques de la capital catalana. La premsa política i les revistes mèdiques -i no solament de Barcelona- se'n van fer un ampli ressò. En aquesta nota ens limitarem a perfilar algunes de les repercussions que va tenir l'epidèmia en el sí de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya.

Resum de l'epidèmia

Les febres tifoides eren endèmiques a Barcelona. Enric Octavi Raduà considerava que eren la causa de mort d'uns quatre-cents barcelonins cada any. Però hi havia altres morts no ben filiades que podien relacionar-s'hi. I si durant el quinquenni 1910-1914 la febre tifoide va ser la causa del 4'99% de morts (inclosa l'epidèmia), durant el decenni 1880-1890 va ser el 5'55% (1). I en altres períodes va ser: del 1861 al 1870 del 4'40%; del 1871 al 1880 del 4'98%; del 1890 al 1897, del 4'24, i del 1898 al 1902 del 3'69%. Era el que en deien una endèmia tolerable. Si considerem estrictament la mortalitat l'epidèmia de 1914 no va ser doncs molt significativa. Un dels primers en rebel·lar-se contra la existència d'aquesta endèmia seria Guillem López Ventura (2) que el 1908 demanava a l'alcalde impulsar els corrents d'higienització urbana, aigua abundant i que el clavegueram no filtrés al subsòl(3).

El setembre de 1914 els metges del barri de Sant Andreu van donar el senyal d'alarma. Hi havia molts casos de tifoidea i una mortalitat per damunt del normal. Aquesta mortalitat augmentà a tots els districtes i especialment al tercer (8'01%); segon (6'61%); cinquè (4'69%); quart (4'49%); sisè (2'67%), i primer (2'39%) (4). Cal recordar però que de totes les malalties infeccioses no se'n denunciava ni el 20% (5). I segons Xalabarder hi havia a Barcelona cinc-cents malalts constantment afectats pel bacil d'Eberth. Però ni les autoritats polítiques ni les sanitàries li donaven cap valor (6). Per això Lluís Comenge va considerar que l'epidèmia havia estat un conflicte sanitari desacostumat (7). Segons ell hi hagué 30.000 malalts i 2043 òbits. La conclusió que feia era que Barcelona tenia moltes deficiències higièniques i que les vivendes eren excessivament cares.

Altres autors van donar unes xifres de mort molt semblants distribuïdes així: per l'octubre, 158, el novembre 1.239 i el desembre 553. Total 1.950 (8). Tot i que la mort, qualsevol mort és sempre dolorosa aquesta epidèmia no va destacar especialment ni per la morbiditat ni per la mortalitat. La seva transcendència radica en la seva capacitat de sensibilitzar l'opinió pública per un afer sanitari i que va posar a les autoritats polítiques i municipals contra les cordes.

L'aigua de Barcelona

A començament del segle XX el subministrament d'aigua a les cases barcelonines era caòtic. Per un costat encara n'hi havia moltes que no disposaven d'aigua corrent i havien d'adquirir-la en càntrics de deu litres o anar a la font pública. Un altre grup important de cases tenien pou particular. Però era una aigua fluixa i pesada, que dissolia malament el sabó i s'escalfava molt lentament dificultant la seva utilització culinària (9). I per últim el subministrament públic depenia de companyies diferents. D'aquestes les més importants eren la Companyia General Anònima d'Aigües de Barcelona, constituïda el 1881 i la Companyia d'Aigües de Dos Rius que a partir de 1886 disposava d'una concessió. El cabal d'aigües procedia de Riera Argenton-Dos Rius (8.000 metres cúbics); Ripoll-Besós-Vallès (7.000 m. c.), Besós (26.000 m.c.); Llobregat (40.000 m.c.) i Montcada (6.000 m.c.).

Com és natural hi havia interessos econòmics entorn de les aigües de Barcelona. L'ajuntament volia comprar les de Dos Rius, Besós, Vallès i Llobregat, però el Col·legi de Metges va assegurar que totes aquelles aigües eren no potables. Hi havia doncs una oposició al projecte de municipalitzar aquelles aigües per Barcelona. Per això la Junta de Sanitat va dir que faltava base per tal de decidir-se (10).

Acusacions de responsabilitat

Davant d'aquella epidèmia si no hagués estat la premsa política i mèdica que es va preocupar pel tema les autoritats no haurien fet res i en tot cas la culpa l'haurien tingut els dipòsits domèstics. Però amb aquell rebombori periodístic es va dir que si les anàlisis de control de l'aigua s'haguessin fet diàriament com manaven les disposicions no hi hauria hagut l'epidèmia. I el dit acusador va assenyalar a Ramon Turró, director del Laboratori Municipal. Culpables serien doncs Turró que no compleix el reglament, el governador Andrades que no fa complir el R.D. del 10 de març de 1912, i l'alcalde Guillem Boladeres que defensava a Turró (11). Assenyaem aquesta concreta acusació per posar en escena l'home que va estar en el punt de mira de totes les passions polítiques i científiques: Turró

Ramon Turró i Darder (1854-1926) com a director del Laboratori Bacteriològic Municipal es va veure involucrat de ple en la polèmica que generà l'epidèmia. Havia estudiat a les Escoles Pies de Calella i després a l'Institut de Girona. A Barcelona faria quatre cursos de medicina (1871-1874) que continuaria el 1890, però no va acabar la llicenciatura. També va fer estudis de Filosofia i Lletres (1877-1880). I obtingué la llicenciatura de veterinària en un temps rècord a Santiago de Compostela. No ens consta que hagués presentat la tesi doctoral en cap disciplina i tot i així és freqüent referir-se a ell com a "Doctor Turró". Pot ser que pel contacte amb el professorat religiós li hagués aflorat un xarmpió juvenil anticlerical que el dugué a lluitar contra els carlins, amb un vernís de republicà federal. Aquesta etapa li serví per a convertir-se en amic i protegit dels Pi i Sunyer (12). Però tot i així fou de formació escolàstica, antikantià i en el terreny polític un reaccionari i defensor de l'ordre públic per damunt de tot. En la seva joventut tingué aspiracions literàries. Fou redactor del diari de Madrid "El Progreso" i publicà en castellà unes "Composiciones literarias" que es van editar gràcies a la generositat d'Angel

Guimerà. En general Ramon Turró ha tingut molt bona premsa (13). Durant la seva joventut Turró polemitzà amb Letamendi més per diferències generacionals que ideològiques, ja que entre els dos hi havia més similituds que dissemblances (14). Més endavant també va polemitzar endut per interessos personals amb Jaume Ferran i Clua i més tard amb Eugeni d'Ors.

Durant l'epidèmia de 1914 va mantenir en el seu inici una ambigüitat no ben compresa. O bé no volia aixecar l'alarma entre la població. Leandre Cervera ens recorda que a Barcelona esclatà una epidèmia de pesta a començament de segle que produí unes setanta defuncions. Turró negà l'existència de l'epidèmia per a evitar el pànic entre els estaments econòmics i portuaris. Però va prendre les mesures adients per acorralar la malaltia (15).

Cal recordar també que Turró tot hi haver estat membre i president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques (1908-1910) no sembla que hagués sintonitzat mai amb l'esperit de l'entitat. Turró elaborava uns productes que anunciava a diverses revistes mèdiques. I tot i que va ser pregat d'anunciar-los també als Annals de l'Acadèmia sempre s'hi va negar (16). En canvi altres acadèmics van contribuir i sense anunciar res a subvencionar la revista.

El Col·legi de Metges

Ja hem esmentat abans al Col·legi de Metges en relació a les aigües de Barcelona. El Col·legi amb la col·laboració de la Reial Acadèmia de Medicina el 23 de desembre de 1912 va afirmar que les aigües subministrades a Barcelona i que l'ajuntament volia adquirir no s'ajustaven al que disposava el R.D. del 22 de desembre de 1908. És a dir que no eren potables (17). El fet és que l'ajuntament havia preguntat al Col·legi què es podia fer per tal d'evitar les tifoïdes (18) i el Col·legi va demanar la portada d'aigües d'altres orígens en benefici de la salut pública. Malgrat tot l'ajuntament decidí adquirir les companyies d'aigua. Aleshores el Col·legi interposa el febrer de 1913 un recurs d'alçada contra aquesta decisió i va acusar al Laboratori de no actuar amb imparcialitat. Encara amb l'ajuda de Jaume Almera, Norbert Font i Sagué i Lluís Maria Vidal el Col·legi afirmava novament que l'aigua del Llobregat era imputable químicament i bacteriològicament (19). També el 31 de març de 1914 va emetre un nou dictamen però l'ajuntament no el va aplicar. En aquest dictamen es rebutjaven les aigües del Llobregat "constantment contaminades". En canvi quan va començar l'epidèmia i a la vista de les pressions de la premsa només es van considerar les aigües de Montcada com a contaminades. El president del col·legi Antoni Bartomeus demanava una total desqualificació i exigir responsabilitats per a tots els que defensaven les aigües del Llobregat. Bartomeus rebllà aquestes idees contra la potabilitat de la majoria d'aigües de Barcelona en el discurs inaugural de curs pronunciat al Col·legi de Metges (20). Curt i ras, el Col·legi estava contra totes les aigües de Barcelona i per tant en contra de Ramon Turró que només considerà contaminades les aigües de Montcada. Per això Bartomeus diria: "Cuando por el señor Turró se interpretan de una manera acomodaticia los conocimientos científicos, negando la veracidad a los trabajos de todos los experimentadores más afamados o pasándolos por alto; cuando todo esto se ve y se palpa, es inútil aducir más razones ni contender con quien adopta

semejantes procedimientos,..No podemos seguir al señor Turró en su manera de discutir tan suya, en sus gallardías ni en sus alardes de alta ciencia. El respeto que nos merece la salud del pueblo y el decoro profesional, en armonía siempre con nuestra conciencia, nos impide seguir por el tortuoso camino emprendido por el Laboratorio Municipal en el asunto de las aguas" (21).

Dates entorn de l'epidèmia

Dèiem abans que el setembre i fins i tot a l'agost de 1914 es va comprovar un augment del nombre de malalts tifòdics. I és probable que els metges haguessin estat preocupats pel tema en anterioritat a dits mesos. El mes de juny Salvi Llinàs escrivia sobre la vacunació contra la febre tifoidea (22).

La coneguda relació de l'epidèmia amb el subministrament d'aigua a la ciutat complicava les decisions de l'ajuntament. Semblava clar que no es podia deixar sense aigua a tota la ciutat. Els problemes venien de lluny perquè Barcelona havia estat una ciutat mal planificada. Però tot el pes del problema amb la participació de tots els estaments socials i sanitaris es projectà en aquell moment amb tota cruesa. Per un costat teníem l'estament mèdic en el que la majoria dels seus membres depenien econòmicament de llurs clients. Per l'altre els metges assalariats per l'ajuntament. Per tant Ramon Turró com a cap del Laboratori Microbiològic depenia de les directrius oficials municipals.

El **18 d'octubre de 1914** Turró va afirmar que les aigües de Montcada eren pures (23). Però els rumors de que aquesta afirmació era errònia ja eren tan intensos que van obligar a l'alcalde a nomenar delegat especial a Luis de Mena que tampoc va fer res.

El **24 d'octubre de 1914** quan ja el ressò de les causes de l'epidèmia eren de domini general, l'alcalde va fer la primera declaració pública de la seva preocupació.

El **26 d'octubre de 1914** amb l'informe del Laboratori Municipal es va tancar la font del carrer Aristòtil a Sant Andreu i es va recomanar no consumir aigua dels pous i tancar els pous negres. Encara el 29 d'octubre de 1914 Turró parlava d'una possible infecció pestosa i que per això estudiaven les rates que podien estar contaminades per lluitar contra la "suposada epidèmia tifoidea (24).

El **30 d'octubre de 1914** Turró va dir verbalment que les aigües de Montcada estaven contaminades (25).

El **2 de novembre de 1914** Turró va declarar que les aigües de Dos Rius eren pures; que les del Vallès estaven més infectades que les de Montcada i contenien el bacil d'Eberth o Salmonella thyphis.

El **3 de novembre de 1914** es van tancar les aigües del Vallès que depenien del riu Ripoll o es van abocar a les clavegueres (26). Segons Turró les aigües de Montcada s'havien infectat en la seva canalització però la resta eren pures (27). El mateix dia 3 de novembre la Cambra Oficial de la Propietat i el Foment del Treball Nacional

van fer pública la seva preocupació per l'epidèmia i van iniciar la constitució junt amb el Col·legi de Metges, l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya una comissió sanitària popular Pro-Barcelona a la que s'hi van adherir més de tres-centes associacions no polítiques. Hi hagué un clamor contra les aigües de la Societat General d'Aigües i en contra el projecte de la seva municipalització (28).

El Col·legi de Metges va dir que les anàlisis practicades per la Comissió Sanitària d'Entitats Barcelonines va trobar bacteries on el Laboratori Municipal creia que es tractaven d'aigües pures. Tot això va obligar a l'alcalde Guillem de Boladeres i Romà, membre del partit conservador, a formar una comissió presidida per ell mateix (29) que va decidir aconsellar simplement l'adopció de normes higièniques comunes i destinà deu mil tones de permanganat per les aigües de Montcada per tal fer-les desagradables a la vista.

El **10 de novembre de 1914** la Comissió Popular va convocar una manifestació a la plaça de Catalunya que tot hi tenir el permís governatiu va acabar amb trets per armes de foc i greus disturbis (30).

L'**11 de novembre de 1914** hi hagué una sessió a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques en la que ni Turró ni Miquel A. Fargas van dir res de tancar les aigües de Montcada tot i que hi havia constància de que estaven infectades (31).

El **21 de novembre de 1914** davant de la pressió popular es van tancar les aigües de Montcada i la mortalitat per tifoidea retornà a nivells considerats "tolerables". És totalment i absolutament falsa una anècdota repetida moltes vegades quan es parla d'aquesta epidèmia. És aquella de que hi hauria hagut un intent de defenestració per part de Turró d'una persona que s'oposava al tancament de dites aigües.

També l'Associació d'Enginyers Industrials va alçar la veu en contra de les autoritats i el Laboratori Municipal i en aquest sentit els hi van demanar responsabilitat. Aconsellaren la implantació de noves tuberies metàl·liques i no de ciment (32). Per altra part algú va proposar d'injectar a la xarxa de les tuberies de les aigües de Montcada les aigües procedents d'altres fonts, però l'ajuntament no disposava dels plànols de conducció i distribució de les aigües (33).

La bel·ligerància de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques

De totes les entitats que van participar en la polèmica de les aigües de Barcelona l'Acadèmia de Ciències Mèdiques va ser la que amb més decisió, continuïtat i autoritat científica hi va intervenir. Cal recordar que ja ho havia fet en les epidèmies colèriques de 1911 i 1912. Potser el fet de què haguessin mort dos membres de l'Acadèmia molt coneguts a conseqüència de l'epidèmia va sensibilitzar més als seus socis (34).

Quan va esclatar l'epidèmia Josep Maria Bartrina i Thomàs era el president de l'Acadèmia. Però en veure tot aquell enrenou va presentar la dimissió en la sessió del 26 de març de 1915. En acomiadar-se del càrrec va dir que ell havia tingut dos

ideals. El primer construir un casal nou per l'Acadèmia que la guerra europea havia fet impossible. El segon era la fusió de les societats mèdiques barcelonines que també havia fracassat (35). I al damunt hagué d'afrontar l'escandalosa qüestió de les aigües. "Jo no sóc un home de lluita -va dir Bartrina- i no em crec amb prou autoritat per a presidir l'Acadèmia. Cal un estudi serè i l'apagament de passions. No anem a la premsa fins a tenir anàlisis repetides, estudis complets i orientació ben fixada".

Però la dinàmica dels fets, la necessitat de disposar d'informació per part del poble i la generosa empenya dels metges joves anaven per un altre camí. Com a portaveu de l'Acadèmia va actuar Ramon Pla i Armengol que era redactor en cap dels "Annals". Resumim tot seguit la seva visió dels fets:

1.- Segons ell durant l'any 1912 el Laboratori Municipal declarà que algunes aigües de Barcelona eren impotables ja que contenien bacil "coli comunis" o Escherichia coli, i que eren impures les que contenien 1.322 bacteries saprofítics per cc.

2.- El maig de 1914 Turró va declarar sospitoses unes aigües de Reus que contenien bacil "coli comunis".

3.- L'octubre de 1914 en canvi va declarar potables les aigües del Llobregat que contenien dit bacil.

4.- L'Institut Alfons XIII de Madrid trobà bacil coli a les aigües de Dos Rius; el mateix bacil i 1.500 bacteries per cc en les del Besòs; i el mateix bacil i 3.000 bacteries per cc en unes altres que han estat utilitzades com a bones. Tot i aconsellar repetir les anàlisis les considerava potables.

Sempre es tractava del mateix germen i la normativa des del 1908 es que no n'hi havia d'haver. Es donava el cas que els funcionaris del Laboratori Municipal Josep Alomar Estadas i Pere González Juan havien manifestat el juny de 1914 que "convé mirar en prevenció l'aigua que estigui massa carregada (del b. coli), No solament el nombre sinó la persistència".

5.- Ramon Turró posava en dubte la necessitat de dir que no eren potables les aigües que duïen b. coli (36). Això si es recomanava que tots els barcelonins fessin bullir l'aigua abans de beure-se-la.

El criteri dels metges de Reus

En un article aparegut al Diario de Barcelona (37) es deia que si la bacteriologia diu que una aigua és dolenta cal considerar-la dolenta, però no es podia dir que fos bona si no s'hi han trobat gèrmens patògens. No n'hi hauria prou amb un examen o poc repetit. Calia que el personal tècnic vigilés d'una manera continuada no solament l'origen sinó la conducció. També Rafael Bianchi (38) creia que l'epidèmia era deguda a la desídia i la negligència. Recordava que ell mateix el 1911 (39) ja havia demanat esterilitzar i filtrar les aigües de consum humà.

El "Boletín de la Asociación de Médicos de Reus" (40) també va exposar la seva veu. Recordaven que al primer semestre de 1914 hi havia manca d'aigua a Reus. Un particular n'oferi del seu pou. L'inspector de sanitat reusenc Antoni Aluja Miquel va recollir les aigües que analitzaria Turró. Aquest informà que contenien 958 bacteries per cc. i la presència de b. coli comunis. I va dir que eren "aigües sospitoses" (41). En conseqüència l'alcalde de Reus les va considerar no potables.

Mesos després va esclatar la polèmica sobre el tifus a Barcelona. Aquí **convenia** que les aigües del Llobregat fossin declarades bones, quan infinitat de tècnics les consideraven impotables. I Turró digué dotzenes de vegades que malgrat contenir el b. coli comunis eren perfectament potables. I els metges es preguntaven: És que per ventura el coli comunis de Barcelona està més civilitzat que el de Reus? I no molesta als qui tenen la sort d'ingerir-lo? Com compagina Turró que el que a Reus és nociu, no ho sigui a Barcelona? (42).

Aquí cal recordar, un cop més, que Turró depenia del seu sou en el Laboratori Municipal i probablement li semblà que no podia enemistar-se amb els dirigents municipals. Però els membres de l'Acadèmia -amb independència econòmica ja que depenien només de llurs clients- no entraven en consideracions polítiques. Pels membres de l'Acadèmia la presència del coli volia dir contaminació i possibilitat de que hi hagués l'Eberth. Acusaven al Laboratori de dictaminar massa de pressa quan en aquell temps calien dies per diferenciar els microbis i evidenciar l'Eberth.

Per altra part l'acadèmic Alvar Presta va dir que per analitzar les aigües calia un mínim de 217 cc. i en Turró ho feia amb només 20 ó 30 cc. (43). I un altre acadèmic Ramon Pla i Armengol manifestà que Turró sostenia "unes teories funambulesques sobre la potabilitat de les aigües que mai ningú no havia somiat" (44). De fet l'ajuntament havia dispostat desinfectar les aigües de Dos Rius-Llobregat (45) amb hipoclorit de sosa "que no es veu" i les de Montcada amb permanganat "que es veu". Tot fa pensar que l'ajuntament es va alarmar per la dimensió que agafava la polèmica i va iniciar el procés de reforma total de la conducció d'aigua a la ciutat.

Les bases analítiques

L'Acadèmia de Ciències Mèdiques va dir l'11 de setembre de 1914 que calien aigües pures en son origen, ben conduïdes i religiosament vigilades (46). Els seus membres Alvar Presta i Torns, Francesc Gallart i Monés, Albert Lleó i Morera, Ricard Moragas i Gràcia i Josep Agell i Agell van identificar el b. d'Eberth en diferents fonts públiques però per ordre governativa es va negar "als nostres comissionats la recollida d'aigües en els pous mares" perquè haurien "pogut sortir lesionats alguns interessos particulars en benefici dels generals" (47). En canvi el dictamen dels organismes tècnics municipals trobaven potables la majoria d'aigües. Davant la divergència dels resultats es quan l'alcalde va demanar el criteri dels bacteriòlegs de Madrid. L'Acadèmia va protestar perquè "sabem el que se sap fer en qüestions de laboratori aquí i el que es fa i el que se sap fer allà" . "A Barcelona -deien- hi ha prou tècnics i prou honradesa i bona voluntat per resoldre els dubtes científics sobre la potabilitat de les aigües,...,l'alcalde ens ha ferit la nostra dignitat de metges catalans, que no ens avenim a sentir-nos provincians" (48). En canvi no

ens consta que haguessin protestat els homes del Laboratori Municipal. Fou aleshores quan l'Acadèmia va insistir en la seva creuada. Utilitzaria el Laboratori d'Estudis Superiors de Química de l'Escola Industrial de Barcelona i van explicar la tècnica utilitzada en tot detall. Va oferir-se a més a més a fer un control continuat però la Societat d'Aigües s'hi va negar (49). Fins hi tot estaven disposats a fer un examen de les aigües conjuntament amb el Laboratori cosa que va acceptar August Pi i Sunyer. Però Turró s'hi va negar. L'Acadèmia no va entendre aquesta negativa de Turró i considerava que calia dir la veritat perquè les malalties d'origen hídic permetien una profilaxi individual i "és monstruosos que s'ignorin els perills i no s'evitin les morts". Finalment però es va arribar a l'acord de que Pere González Juan representaria a Turró en les anàlisis fetes per l'Acadèmia. Amb tot les discrepàncies van seguir (50). Per això van invitar els tècnics de Madrid com deiem abans, cosa que també va sorprendre a la premsa política (51).

Reaccions entorn de l'epidèmia

Segons el R.D. del 22 de desembre de 1908 només s'admetien 20 mgr. de derivats sulfúrics per litre d'aigua, com a índex de contaminació, "quan no n'hi hagués de millors". Però després de l'epidèmia i per a "oficialitzar" les aigües de Barcelona va signar-se un altre decret el 9 de juliol de 1915 on s'acceptava fins a 200 mgr d'àcid sulfúric. En aquell moment els autors més benevolents no passaven d'acceptar 100 mgr/litre. És per això que el Col·legi de Metges i l'Acadèmia de Ciències Mèdiques demanaven nous cabals d'aigua i ser retirats els imposables. Però des de les esferes oficials deien que a Barcelona no li era possible disposar d'altres aigües que les de la companyia general perquè no hi havia prous diners per portar-ne de noves (52). Com no podia ser d'altra manera la polèmica havia d'incidir a l'interior de la mateixa Acadèmia. Així Emili Ardèvol i Miralles va proposar i així es va acordar en sessió privada suspendre l'estudi global de la potabilitat de les aigües de Barcelona (53), però encomanaria a la Junta Directiva que proposés els medis per fer-ho més endavant. Ramon Pla i Armengol va dimitir com a redactor en cap dels Annals i va ser substituït per Salvador Vives.

Una altra conseqüència va ser la renúncia de Ramon Turró a ser soci de mèrit de l'Acadèmia en una carta escrita en castellà i dirigida als seus companys acadèmics. August Pi i Sunyer va demanar la baixa de soci numerari i Miquel A. Fargas va sol·licitar per carta de ser exclòs de la portada dels Annals.

L'ofensiva de Ramon Turró

La dimensió de la protesta pública va obligar a Ramon Turró a defensar-se (54). I ho va fer amb un encapçalament de ressonància verdagueriana "En defensa propia", amb la possible secreta esperança de presentar-se com una víctima innocent (55). Allí atacaria al Col·legi de Metges que segons ell havia pres decisions contra la seva dignitat i el va acusar de donar opinions personals però no experimentals. Afirmava que només s'havia trobat b. d'Eberth a la conducció d'aigües de Montcada (propietat de l'ajuntament) i a l'aqüeducte del Vallès (propietat de la companyia d'Aigües).

Totes les demás eren potables. Deia també que les aigües del Llobregat tenien dues conduccions, una de vella i una altra de nova. I en la vella les aigües contenien colibacil en estat inofensiu o no virulent en quantitats molt petites i per tant aquestes aigües havien de considerar-se bacteriològicament potables, "encara que no pures". Tot i així advertia que "certs accidents" podien transformar el germen en perillós. Per altra part recordava Turró que a Oporto digueren uns metges "per satisfacció de la seva vanitat personal" que hi havia glànola i la ciutat fou declarada bruta i després de tants anys com han passat el seu port encara se'n ressent. Per això protestava contra "els timbalers de la higiene pública" i deia que calia treballar callant (56).

Reblant en la qüestió Turró va publicar un article a "La Veü de Catalunya" (57) on gairebé venia a negar l'existència de l'epidèmia i tot ho atribuïa a una endèmia inevitable.

L'opinió de l'estament mèdic

La resposta del Col·legi signada pel seu president Antoni Bartomeus no es faria esperar gaire i rebatia punt per punt la tesi de Turró (58). Segons el Col·legi totes les aigües de Barcelona estaven contaminades i per tant calia fer una reforma total de les instal·lacions. Afirmava el Col·legi que malgrat que les aigües de Montcada i del Vallès havien estat retirades la infecció continuava. Manifestava també la seva estranyesa que la Junta de Sanitat -de la que formava part Turró- aconsellés fer bullir l'aigua destinada al consum quan segons la Junta era potable. El Col·legi considerava que el fet de que les bactèries fossin saprofites no volia dir inofensives. Per últim recordava que si hi havia colibacils també hi havia la possibilitat d'haver-hi el b. d'Eberth.

També l'opinió de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques coincidia amb la del Col·legi. En nom de l'Acadèmia Francesc Gallart i Ricard Moragas així ho van manifestar (59). I es queixaven a més a més de la ingerència dels "savis forasters". Pocs mesos després l'Acadèmia publicava un **Manifest** al poble de Barcelona signat per Domènec Martí i Julià, Josep Maria Roca i Heras, Ermengol Puig i Sais, Josep Tarruella, Alvar Presta, Ramon Pla i Armengol, Albert Lleó i Morera, Baldomer Comulada i Narcís Serrallach (60) en el que deien que la causa de l'epidèmia havia estat "la mala qualitat de totes les aigües de Barcelona i a la seva pèssima conducció". Protestaven perquè la Companyia General d'Aigües i el director del Laboratori Municipal havien denunciat a persones i organismes que interessades generosament per l'estat sanitari dels ciutadans es van atrevir a assenyalar les causes d'aquella epidèmia. Per a contribuir a la defensa jurídica d'aquestes persones i organismes demanaven aportacions econòmiques als ciutadans (61). I protestaven pel fet de que seguïen venint a la ciutat aigües perilloses per a la salut col·lectiva.

Segons va dir l'Acadèmia, Turró feia afirmacions completament oposades als coneixements acceptats arreu del món científic. Insistien en assenyalar que calien bones clavegueres. El perill no és solament l'aigua sinó el subsòl. La infecció de l'aigua porta sempre una epidèmia i mai una endèmia. I acabaven dient: "Una ciutat

que no té ben defensada la captació, conducció i distribució de les seves aigües d'aliment, és víctima del tifus, còlera i demés malalties d'origen hídric. Ara que els lectors vegin qui tracta d'enganyar i ensopir al poble amb els seus cants de sirena" (62).

En aquestes altures no cal dir que el conflicte ja no era merament sanitari sinó també de caràcter econòmic ja que hi havia un irreductible antagonisme entre els que volien proporcionar aigua a la ciutat (63).

Punt i seguit

Diem punt i seguit perquè l'epidèmia i la polèmica que generà no tingué un final perceptible. De moment la famosa endèmia de la que parlava Turró seguia fent les seves víctimes. Per resumir aquest paper en el que s'hi van veure involucrats el Laboratori Municipal, el Col·legi de Metges i l'Acadèmia de Ciències Mèdiques podríem esmentar tres punts:

a/ Ramon Turró i el Laboratori van tenir el suport en tot moment de l'ajuntament i de les forces governatives. L'ajuntament i sobretot el govern estatal que no havien facilitat la modernització de la ciutat d'acord amb els criteris que exigia la higiene van posar una cortina de fum i tot el confusionisme possible. L'ajuntament en agraïment als serveis prestats per Turró li va brindar l'ocasió de fer una nova reflexió sobre l'epidèmia en la sessió inaugural de curs de l'Acadèmia del Cos Mèdic Municipal que depenia econòmicament del pressupost de la ciutat. Així Turró va pronunciar el discurs -naturalment en castellà- "Epidemias y endemias tíficas" (64). Allí deia que l'endèmia tífica des de temps molt llunyans venia flagel·lant a Barcelona. Que eren moltes i molt complexes les causes que mantenien i atiaven el caliu de l'endèmia tífica. Que l'endèmia tífica que patia Barcelona no era deguda a la infecció permanent de les seves aigües de consum, sinó a altres causes que calia estudiar. I per últim donava molta importància al malalt tifòdic com a causa de transmissió de la infecció. Per tota la tasca realitzada durant l'epidèmia se li féu un homenatge (65). Fins i tot la companyia Dos-Rius i Turró van demandar a la comissió Pro-Barcelona reclamant-los-hi centenars de milers de pessetes per haver estat "atacats en el seu honor" (66).

b/ L'Acadèmia de Ciències Mèdiques va tenir una actitud cívica i científica molt digna en tot moment. Es va erigir en el dit acusador i destacà en la defensa de la salut pública. Recordaven el que deia Rafael Rodríguez Méndez: "El proveïment d'aigües, fet sense directrius ni ordre higiènic tendeix més al mercantilisme que a les necessitats sanitàries" (67). I això es el que va denunciar l'Acadèmia. Fins i tot va ironitzar sobre l'informe que l'Inspector General de Sanitat va enviar a l'alcalde de Barcelona: "No se ha encontrado ningún microbio patógeno en las aguas analizadas, con lo que puede V.E. neutralizar esa alarma injustificada". Ramon Pla i Armengol recriminava a l'Inspector General que només havia practicat una analítica. I recordava que el R.D. del 22 de desembre de 1908 davant d'una aigua que s'havia trobat amb conclusions desfavorables se la considerava com a sospitosa "i les nostres aigües se n'han trobat de dolentes una pila de veces" (68).

Nou anys més tard des de la imparcialitat i la distància Francesc Ricart i Gualdo afirmava que si s'hagués actuat amb urgència i correctament durant l'epidèmia tifòdica de 1914 s'haurien evitat centenars de defuncions. I que en això no hi havia cap dubte (69). Amb criteris semblants Josep Fontbona Ventosa es va manifestar també en el discurs inaugural de curs 1918-1919 del Institut Mèdico-Farmacèutic "Judici crític de la viscuda epidèmia tífica a Barcelona, l'any 1914".

La crispació per la polèmica endegada per l'epidèmia va arribar a nivells personals. Ramon Pla i Armengol va ser agredit físicament per González, quan es van trobar a la Maison Dorée (cafè de la plaça de Catalunya). L'Acadèmia d'Higiene de Catalunya va protestar perquè la causa van ser els articles "sincers i ben documentats" de Ramon Pla i Armengol (70). També la premsa política es va fer ressò d'aquesta agressió (71).

c/ I es va fer el què s'havia d'haver fet abans de l'epidèmia. Les autoritats van afrontar la reforma de la xarxa de conducció i distribució de l'aigua potable a la ciutat. La base d'aquesta reforma va ser una monografia publicada per tres metges (72). En aquesta monografia es denunciava l'alta mortalitat a Barcelona per febres tifoïdes en comparació a la d'altres ciutats europees. Denunciaven la mala qualitat de l'aigua i que per tant calia injectar noves aigües i fer noves conduccions. Demanaven també fer controls seriatos d'aquestes aigües. Venien a considerar més pures les aigües de Montcada -encara que van ser contaminades- que les altres. I exigien la retirada de les aigües sospitoses o perilloses pel cos humà.

La resposta de l'ajuntament després del conflicte generat per l'epidèmia no es va fer esperar i les reformes adoptades les va exposar el regidor Guillem Busquets (73). I aquestes reformes també van influir en altres ciutats com Terrassa (74) i fins i tot a sanitat militar que des d'aquell moment va fer obligatòria la vacunació antitifoïdica (75).

Les reformes va començar per les aigües de Montcada que durant més de mil anys havien subministrat el líquid element a la ciutat de Barcelona. El Rec Comtal tenia 12 quilòmetres i des de la confluència dels rius Besós i Ripoll a Montcada portava l'aigua a Barcelona passant per Vallbona i seguia per Trinitat Vella, Sant Andreu, Sagrera, Clot i es distribuïa a partir de la cruïlla dels carrers Llàlria/Diputació. La resta d'aigua seguia a les basses de Sant Pere i carrer del Rec fins arribar al mar. Amb les reformes es van inutilitzar 30 quilòmetres de l'antiga xarxa i es van arranjar les clavagueres (76).

Seria ingenu negar els posicionaments polítics entorn de l'epidèmia. Però en el fons la polèmica sorgí com una de les primeres manifestacions d'exigència democràtica de les forces populars davant l'immobilisme i el caciquisme. Però també cal destacar que el sector mèdic més nacionalista amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques al davant va fer costat amb el poble en la seva lluita i al marge d'alguna patum més o menys desorientada. Sembla per altra part que les reclamacions judicials van acabar sense arribar la sang al riu.

NOTES

- 1.- E.O. Raduà.- "Nota demogràfica sobre la epidemia". V. "Gaceta Médica Catalana" del 15 de febrer de 1915, p. 108-113.
- 2.- G. López.- "El tifus en Barcelona", Barcelona, Llibreria Espanyola, 1908.
- 3.- G. López. Ob. cit., p. 55.
- 4.- V. "Gaceta Médica Catalana", del 15 de febrer de 1915.
- 5.- V. "Annals de Medicina", 1916, setembre, p. 283.
- 6.- V. "La Medicina Social", 1915, núm. 59.
- 7.- L. Comenge.- "¿Quosque tandem?", V. Gac. Méd. Cat. del 15 de febrer de 1915, p. 113-116.
- 8.- E.O. Raduà, ídem. També Manuel Ribé funcionari de l'ajuntament de Barcelona digué que des d'octubre a desembre de 1914 hi hagueren 9.278 contaminacions i les defuncions van ser 1.976 (V. La Vanguardia del 27 d'abril de 1963, pàg. 12).
- 9.- Jaume de Ramon i Vidal: "Subministrament d'aigua i tifus a Barcelona (1914-1915)", Barcelona, Rafael Dalmau, editor, Episodis de la Història, 1996, p. 21.
- 10.- Sessió de la Junta de Sanitat del 4 de febrer de 1913.
- 11.- V. "Las Noticias" del 6 de desembre de 1914.
- 12.- Els catedràtics de medicina Jaume Pi i Sunyer i el seu fill August foren els seus valedors en tot moment.
- 13.- Els seus grans panegeristes han estat Leandre Cervera: "La nostra gent. Ramon Turró" (Barcelona, Quaderns blaus, Imp. A. López Llausàs, 1926; Joaquim Sempere: "Ideari de Ramon Turró" (Barcelona, Edicions 62, Antologia catalana, 1965) i Pere Domingo Sanjuan: "Turró hombre de ciencia mediterráneo" (Barcelona, Ed. Pòrtic, 1970). Destaca en aquest últim autor una continuada animadversió vers Jaume Ferran i Clua. En canvi en el terreny filosòfic el va combatre un no identificat J.B.: "Crítica de un descubrimiento del Dr. Turró" (Sóller, Tip. Salvador Calatayud, 1919). En morir Turró el diari "La Veu de Catalunya" del 5 de juny de 1926 se'n va fer un ampli ressum.
- 14.- Una referència a aquesta polèmica pot trobar-se en Joan Riera: "Idealisme i positivisme en la medicina catalana del segle XIX", (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1973).
- 15.- Leandre Cervera, ob. cit., pàg. 31-32. Leandre Cervera sembla referir-se a l'epidèmia que va durar gairebé un any entre el 27 de juny de 1905 i el 20 d'abril de 1906. Cal recordar tanmateix que els que van posar sordina per a no almar a l'opinió pública no fou Turró sinó Jaume Macaya i Gibert, Frederic Viñas i Cusi i Rossend de Grau i Blanch (V. "Dictamen de la comisió de Governació" a "Gaceta Sanitaria de Barcelona", 1906, setembre, p. 127 i ss.).
- 16.- V. "Annals de Medicina", 1916, pàg. 221.
- 17.- V. "Annals de Medicina", 1915, pàg. 253.
- 18.- Antoni Bartomeus: "Un documento del Colegio de Médicos", v. "Diario de Barcelona" del 3 de novembre de 1914, pàg. 14.409-14.411).
- 19.- Roca i Rosell, Antoni.- "Història del Laboratori Municipal de Barcelona de Ferran a Turró", Barcelona, Col·lecció centenari, Ajuntament de Barcelona, 1988, pàg. 139.

- 20.- A. Bartomeus: "Actuación del Colegio de Médicos en el asunto del abastecimiento de aguas de Barcelona". V. un resum del discurs a "Diario de Barcelona", del 31 de gener de 1915, pàg. 1.111-1.113).
- 21.- V. "Diario de Barcelona", del 20 de desembre de 1914, pàg. 16.725-16.727.
- 22.- Salvi Llinàs: "La vacunación contra la tifoidea", v. "El Criterio Católico en las Ciencias Médicas", 1914, juny, on fa referència a les experiències de Jaume Ferran i d'Alexandre Planellas.
- 23.- V. "El Noticiero Universal", del 13 de novembre de 1914.
- 24.- Roca i Rosell, ob. cit., pàg. 145-146.
- 25.- V. "Diario de Barcelona", del 20 de desembre de 1914, pàg. 16.725.
- 26.- V. "Diario de Barcelona", del 3 de novembre de 1914, pàg. 14.387.
- 27.- V. "Diario de Barcelona", del 4 de novembre de 1914, pàg. 14.455.
- 28.- Pedro Voltés.- "Historia del abastecimiento de agua de Barcelona", Barcelona, Soc. Gen. d'Aig. de Barcelona, S.A., 1966, pàg. 186-189.
- 29.- Formaven part de la comissió els metges Hernández Luna, Rodríguez Méndez, Pere Esquerdo, V. Carulla, Josep Mena, Ramon Turró, López Brea, Trallero i Eusebi Grau. També hi era l'enginyer Pere Garcia Faria que va demanar que fos eliminada l'aigua sospitosa amb independència de la seva quantitat i procedència. Però la majoria s'inclinà per la "desinfecció" de les aigües.
- 30.- Els lesionats foren Francesc González Alonso, germà del delegat dels mauristes que va ser ferit per arma de foc a la regió occipital, Pere Alsina, Joaquim Elies, Jaume Torres i Llorenç Pahissa. V. "El Noticiero Universal", del 10 de novembre de 1914.
- 31.- V. "Annals de Medicina", 1916, pàg. 155.
- 32.- V. "Las aguas de Barcelona" al "Diario de Barcelona" del 24 de desembre de 1914, pàg. 16.942.
- 33.- V. "Diario de Barcelona", del 30 de desembre de 1914, pàg. 17.169.
- 34.- Els dos metges foren Lluís Verderau Solà que morí el 19 de novembre de 1914, vuit dies després de la mort de la seva mare Sofia Solà Casanova, i Lluís Suñé i Molist que morí el 5 de desembre de 1914.
- 35.- S'havia previst que l'entitat tindria diferents branques o especialitats. I els socis que continuessin pagant la mateixa quota ho serien d'una sola secció.
- 36.- V. "Annals de Medicina", 1914, juliol.
- 37.- F.T.B. "De higiene actual", a "Diario de Barcelona" del 3 de novembre de 1914, pàg. 14.402-14.403.
- 38.- R. Bianchi: "La cuestión sanitaria", a "El Noticiero Universal" del 6 de novembre de 1914.
- 39.- V. "Diario de Barcelona" del 14 de juliol de 1911.
- 40.- Desembre de 1914.
- 41.- L'informe va ser signat l'11 de maig de 1914.
- 42.- V. "Annals de Medicina", 1915, febrer, pàg. 33-35.
- 43.- Sessió privada del 31 de març de 1915.

- 44.- V. "Annals de Medicina", 1915, gener, pàg. 1-7.
- 45.- La companyia d'Aigües de Barcelona tenia el seu origen en una societat anònima belga que l'any 1872 havia posat 43 kilòmetres de tuberies a Gràcia, Sant Gervasi i Eixample. V. "Diario de Barcelona" del 17 de març de 1872, pàg. 2.753.
- 46.- Memòria del curs 1914-1915 llegida pel secretari general Narcís Serrallach. V. "Annals de Medicina", 1915, pàg. 475-484.
- 47.- Idem.
- 48.- V. "Annals de Medicina", 1915, març, pàg. 57-81.
- 49.- Les anàlisis les feien Alvar Presta, Albert Lleó i Morera, Ramon Pla i Armengol, Lluís Celis, Ricard Moragas, Francesc Gallart i Josep Agell. Josep Agell i Agell era el director del Laboratori Provincial d'Higiene creat a mitjans de l'any 1914. Analitzava la potabilitat de les aigües de Barcelona i d'altres 28 poblacions més importants de la província. D'aquí nasqué el Laboratori d'Estudis Superiors de Química (V. "Guia de les Institucions científiques i d'Ensenyança", Barcelona, Publicacions del Consell de Pedagogia, 1916, pàg. 34.)
- 50.- V. "Diario de Barcelona" del 4 de març de 1915, pàg. 2.849.
- 51.- V. Teodor Baró: "¿Hablemos de Higiene?" a "Diario de Barcelona" del 12 de març de 1915, pàg. 3.178-3.179.
- 52.- V. "Annals de Medicina", 1915, agost.
- 53.- Del 21 d'abril de 1915.
- 54.- "Habla el doctor Turró. En defensa propia", v. "El Noticiero Universal" del 27 de novembre de 1914, i "Diario de Barcelona" del 24 de novembre de 1914, pàg. 15.434-15.435, i 6 de desembre de 1914, pàg. 16.063.
- 55.- Es considera a Turró com l'autor del llibret escrit per "Un catalán: Verdaguier vindicado por un catalán" (Barcelona, Imp. La Campana i L'Esquella, Llibreria Espanyola, 1903, 132pp. i amb pròleg d'Eduardo Marquina.
- 56.- V. "Annals de Medicina", 1916, juliol, pàg. 209-217.
- 57.- R. Turró: "L'endèmia tífica" a "La Veu de Catalunya" del 13 d'abril de 1915.
- 58.- V. "El Colegio de Médicos a la conciencia pública" al diari "El Noticiero Universal" del 5 de desembre de 1914.
- 59.- V. "De las aguas" a "Diario de Barcelona" del 13 de març de 1915, pàg. 3.236-3.237.
- 60.- V. "Diario de Barcelona" de l'11 d'abril de 1916, pàg. 4.730.
- 61.- Les aportacions s'havien de fer en el domicili de Baldomer Comulada, plaça de Catalunya, núm 9.
- 62.- V. "Annals de Medicina", 1915, abril, pàg. 101-115.
- 63.- V. "Otra vez las aguas", a "Diario de Barcelona" del 23 de juliol de 1916, pàg. 9.406.
- 64.- Ramón Turró.- "Epidemias y endemias tíficas" (Barcelona, Imp. J. Horta, 1917).
- 65.- L'homenatge es convocà el 15 de juny de 1915 i els seus promotors foren l'advocat Pere Rahola Molinas i els metges Jesús M. Bellido, Pere Nubiola, Leandre Cervera i August Pi i Sunyer.
- 66.- El Noticiero Universal, de l'11 de maig de 1915.

- 67.- Rodríguez Méndez, Rafael.- "Estudio general y de aplicación" a "Gaceta Médica Catalana", del 15 de febrer de 1915, pàg. 206-218.
- 68.- V. "Annals de Medicina", 1915, abril, pàg. 119.
- 69.- Ricart i Gualdo, Francesc.- "Corrección bacteriológica del agua de bebida por medio de los hipocloritos alcalinos y por el cloro líquido" (Barcelona, Imp. López Robert, 1923) dins "Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes", tercera època, vol. XVII, núm. 23, pàg. 6 (490).
- 70.- V. "Diario de Barcelona" del 23 de desembre de 1915, pàg. 16.540.
- 71.- V. "La Vanguardia" del 4 de desembre de 1915; "El Diluvio" del 5 i el 7 de desembre de 1915; "La Tribuna" del 7 de desembre de 1915, i "La Nació" de l'11 de desembre de 1915.
- 72.-López, Guillem; Presta, Alvar; Pla i Armengol, Ramon.- "Las aguas de Barcelona desde el punto de vista higiénico" (Barcelona, Imp. Vidua Badia, 1915, 42 pp.).
- 73.- "Higienización de Barcelona", V. "El Noticiero Universal" del 22 d'abril de 1915.
- 74.- V. "El Noticiero Universal" del 22 i 23 d'abril de 1915.
- 75.- V. "El Noticiero Universal" del 12 d'abril de 1915.
- 76.- Ibáñez, Maria Eugènia; Huertas, Josep Maria.- "El Rec Comtal, la historia de Barcelona a través de las aguas", V. "El Periódico" del 17 de novembre de 1985, pàg. 28-29.

LES SESSIONS INAUGURALS

Des del primer any l'Acadèmia va adoptar el costum de fer una sessió inaugural de curs. En les actes d'aquestes sessions hi havia una memòria del secretari general on esmentava la vida i activitats de l'acadèmia en el curs passat, la convocatòria de premis i la llista dels membres de l'entitat. També naturalment hi consta el discurs protocol·lari que llegia un dels acadèmics. El discurs inaugural de curs acostumava a ser l'acte públic més solemne de l'Acadèmia. Servia a més per a establir un contacte amb els elements representatius de la nostra societat, fent palès un nexa amb la mateixa. Era un acte per renovar l'esperit de servei de l'Acadèmia. Heus aquí la llista dels que hem pogut trobar:

PRIMERA ETAPA

25 de març de 1877. Tomàs Lletget i Caylà: "La luz y el calórico en sus relaciones con el organismo y la vida" (Barcelona, Tip. N. Ramírez, 1877, 40 pp.). El nombre de pàgines fa referència al total de l'Acta inaugural.

Curs 1877-1878. 4 de novembre de 1877. Ramon Codina i Länglin: "Influencia de las aguas potables y del conocimiento químico de su composición en la salud y bienestar de los pueblos" (Resum a Revista de Ciencias Médicas, 1878, p. 39 i s).

Curs 1878-1879. 30 de novembre de 1878. Francesc Xavier Vilató i Bassols: "Autonomía de los elementos celulares en los organismos compuestos, división del trabajo fisiológico y unidad en el plan de la organización" (Barcelona, Tip. N. Ramírez, 1879, 48 pp.).

Curs 1879-1880. 15 de desembre de 1879. Salvador Cardenal i Fernández: "Progresos de la Cirujía (sic) en el presente siglo" (Barcelona, Tip. N. Ramírez, 1880, 26 pp.). També es va publicar al número 14 de la revista "Anales" de l'Acadèmia.

Curs 1880-1881. 24 de novembre de 1880. Lluís Carreras i Aragó: "La ceguera en España" (Barcelona, Tip. N. Ramírez, 1881, 76 pp.).

Curs 1881-1882. 18 de desembre de 1881. Josep Pagès i Puig: Elección de método en la Operación de la Piedra" (Barcelona, Tip. N. Ramírez, 1883, 36 pp.).

Curs 1882-1883. 25 de gener de 1883. Joan Bassols i Villà: "La Religión, la Moral y la Higiene bienchoras del hombre" (Barcelona, Tip. N. Ramírez, 1883, 34 pp.). Cal dir que aquest discurs no tenia un enunciat específic. Només consta com a discurs inaugural de curs. El títol l'hem posat nosaltres d'acord amb el seu contingut.

Curs 1883-1884. 19 de gener de 1884. Bartomeu Robert i Yarzàbal: "La moderna etiologia y la clínica" (Barcelona, Tip. La Académica de Evaristo Ullastres, 1884, 48 pp.).

Curs 1884-1885. 29 de gener de 1885. Constantí Martínez i Capdevila: "Crítica del Código Penal en sus relaciones con los actos criminosos cometidos en estado de embriaguez" (Barcelona, Tip. N. Ramírez, 1885, 52 pp.).

Curs 1885-1886. 14 de gener de 1886. Enric Gelabert i Caballeria: "De la prostitución en sus relaciones con la Higiene en el doble concepto de la reglamentación y de la profilaxis de la sífilis" (Barcelona. Tip N. Ramírez, 1886, 64 pp.).

Curs 1886-1887. 19 de febrer de 1887. Josep Mascaró i Capella: "La nodrizas en relación con la mortalidad en la primera infancia" (Barcelona, Tip. P. Ortega, 1887, 48 pp.).

9 de maig de 1888. Llorenç Puig i Balansó: "Hospicios marítimos para niños escrofulosos. Necesidad de fundarlos en nuestro país" (Barcelona, Tip Redondo y Xumetra, 1889, 62 pp.).

13 de febrer de 1889. Emerencià Roig i Bofill: "La duración del parto normal" (Barcelona, Imp P. Ortega, 1890, 50 pp.).

26 d'abril de 1890. Pere Esquerdo i Esquerdo: "Diagnóstico y Terapéutica de los aneurismas aórticos" (Barcelona, Imp. P. Ortega, 1892, 124 pp.).

Curs 1891-1892. Baldomer Comulada i Garriga: "Comentarios teórico-prácticos sobre localización de algunas funciones íntimas del cerebro" (Barcelona, Imp. P. Ortega, 1893, 38 pp.). Aquest any el secretari general Jaume Guerra i Estapé va perdre els papers de la seva memòria anual i tampoc consta el dia que va ser pronunciat el discurs.

9 d'abril de 1892. Joan Soler i Buscallà: "Trascendencia de la contaminación sifilítica del organismo del individuo al organismo social" (Barcelona, Imp. P. Ortega, 1892, 48 pp.). Tot fa pensar hi hagué dos sessions inaugurals.

Curs 1892-1893. 10 de desembre de 1892. Lluís Góngora i Joanicó: "Influencia de los ejércitos permanentes en la salud de los pueblos" (Barcelona, Imp. Henrich i Cia, 1894, 64 pp.).

Curs 1893-1894. 25 de novembre de 1893.- Mateu Valls i Esteve: "Ventajas de las prácticas tocológicas de hoy comparadas con las de ayer" (Barcelona, Imp Henrich i Cia, 1894, 56 pp.).

Curs 1894-1895. 12 de novembre de 1894.- Miquel Solsona i Sánchez-Aguirre: "Breves consideraciones acerca de la moderna cirugía de la vejiga (Bosquejo histórico-clínico)" (Barcelona, Imp. Henrich i Cia, 1895, 70 pp.).

Curs 1895-1896. 23 de novembre de 1895.- Lluís Dolsa i Ramon: "Concepto de la degeneración y responsabilidad legal de sus productos mentales" (Barcelona, Imp. Henrich i Cia, 1895, 68 pp).

Curs 1896-1897. 16 de novembre de 1896.- Florentino Jimeno i Egúrbide: "Consideraciones sobre la Materia Médica moderna en sus relaciones con la farmacología" (Barcelona. Imp. Henrich i Cia, 1896, 58 pp.).

Curs 1897-1898. 13 de novembre de 1897.- Joan Gelpí i Jofre: "Contribución al estudio de la visión subjetiva" (Barcelona, Imp i Lit. de Lluís Berini, 1897, 66 pp.).

Curs 1898-1899. 19 de novembre de 1898.- Lluís Suñé i Molist: "La Emoción" (Barcelona, Imp i Lit. Lluís Berini, 1899, 72 pp.).

Curs 1899-1900. 18 de novembre de 1899.- Josep Antoni Barraquer i Roviralta: "Manipulaciones de óptica fisiológica" (Barcelona, Tip La Publicidad de Tobella i Costa, 1900, 56 pp.).

Curs 1900-1901. 19 de novembre de 1900.- Joan Viura i Carreras: "El problema de la natalidad" (Barcelona, Tobella i Costa impressors, 1901, 54 pp.).

Curs 1901-1902. 9 de desembre de 1901.- Alvar Esquerdo i Esquerdo: "Principios generales que deben informar el tratamiento de las fracturas" (Barcelona, Tobella i Costa impressors, 1902, 94 pp.).

Curs 1902-1903. 22 de novembre de 1902.- Jaume Guerra i Estapé: "Manifestaciones cerebrales en las cardiopatías de la infancia" (Barcelona, Imp. F. Badia, 1903, 64 pp.). Aquest any la memòria del secretari general Josep Tarruella va ser escrita en català.

Curs 1903-1904. 28 de novembre de 1903.- Antoni Bartomeus i Casanovas: "Terapéutica quirúrgica de las malaltias internas" (Barcelona, Imp. F. Badia, 1904, 62 pp.). Va ser el primer discurs inaugural llegit en català.

Curs 1904-1905. 19 de novembre de 1904.- Felip Margarit i Coll: "Com s'han de tractar las osta-artritis tuberculosas" (Barcelona, Imp F. Badia, 1905, 64 pp.). Curiosament es va imprimir la separata amb el mateix títol del discurs que havia fet en l'any anterior Antoni Bartomeus. Tanmateix Margarit no fa cap referència al discurs de Bartomeus.

Curs 1905-1906. 2 de desembre de 1905.- Miquel Arcàngel Fargas i Roca: "Ginecología artística y ginecología científica" (Barcelona, Imp. F. Badia, 1906, 48 pp.). Aquest any Fargas va recuperar el castellà per a pronunciar el discurs inaugural.

Curs 1906-1907. 17 de novembre de 1906.- Albert Gelabert i Viana : "Desenvolvimiento ó desarrollo de las teorías modernas de la sexualidad"

(Barcelona, Imp. F. Badia, 1907, 64 pp.). L'autor va delegar a Felip Proubasta i Masferrer la lectura del discurs: Sembla que la causa va ser la mort pocs dies abans de Victorià Gelabert que era pare d'Albert i també soci numerari de l'Acadèmia.

Curs 1907-1908. 23 de novembre de 1907.- Francesc Fàbregas i Mas: "Consideraciones generales sobre el tratamiento de los cálculos urinarios en la vejiga" (Barcelona, Imp. F. Badia, 1908, 38 pp.).

Curs 1908-1909. 23 de novembre de 1908.- Jeroni Estrany i Lacerna: "Nou concepte del estat cinètic dels gasos" (Barcelona, Imp. 1909, 50 pp.). Jeroni Estrany que va ser un conegut militant del nacionalisme català torna a fer entrar la nostra llengua en els discursos inaugurals de l'acadèmia.

Curs 1909-1910. 1 de desembre de 1909.- Josep Jacas i Matheu: "Inspecció escolar. Problema Médich social" (Barcelona, Imp. F. Badia, 1911, 48 pp.). Sembla ser que el discurs va ser llegit en català, tanmateix en ser publicat al cap de dos anys el títol és en català però el text en castellà.

Curs 1910-1911. 30 de novembre de 1910.- Joan Freixas i Freixas: "Consideracions respecte a pronóstico.(El meu llibre de pronóstico)" (Barcelona, Imp. Badia, 1911, 78 pp.). També es va publicar a "Anals de Medecina", 1911, p. 93-104; 159-178 i 236-243.

Curs 1911-1912. 22 de novembre de 1911.- Josep Maria Roca i Heras: "Perquè Molière es befà dels metges". (V. "Anals de Medecina", 1911, p. 721-748).

Curs 1912-1913. 14 de desembre de 1912.- Ricard Botey i Ducoing: "La laringectomia en el cranc laringeu". (V. "Anals de l'Acadèmia y Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya", 1912, desembre, p. 705-727; V.t "Archivos de Rinología, Laringología y Otología", 1913, març-abril, núm. 181, p. 49 i ss).

Curs 1913-1914. 26 de novembre de 1913.- Francesc Carbó i Palau: "El part artificial post-mortem". (V. Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya", 1913, desembre, p. 729-741). Cal dir que com autor del discurs hi consta J. Carbó. Però pensem que es tracta de Francesc Carbó i Palau per tres raons: A/ En aquell moment no hi havia cap soci amb el nom de J. Carbó, B/ Si que hi consta Francesc Carbó en el lloc cronològic de socis a qui corresponia fer el discurs, i C/ El "Diario de Barcelona" del 26 de novembre de 1913, p. 15.799, diu que l'autor del discurs és Francesc Carbó.

Curs 1914-1915. 25 de novembre de 1914.- Andreu Brillas i Estella: "Modern concepte de les nefritis". (V. Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya", 1914, desembre, p. 529-546).

Curs 1915-1916. 24 de novembre de 1915.- Ermengol Puig i Sais: "El problema de la natalitat a Catalunya . Un perill gravíssim per la nostra pàtria". (V. "Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya", 1915, desembre, p. 377-474).

Curs 1916-1917. 29 de novembre de 1916.- Pere Borràs i Torres: "La música com a perfeccionadora de l'oït". (V. "Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya", 1916, desembre, p. 441-479).

Curs 1917-1918. 28 de novembre de 1917.- Felip Proubasta i Masferrer: "Parlem de casa nostra". (V. "Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques", 1917, desembre, p. 529-549).

Curs 1918-1919. 11 de desembre de 1918.- Josep Antoni Masip i Gumà: "Otopaties i sordàries sifilitiques". (V. "Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya", 1918, desembre, p. 591-622).

Curs 1919-1920. 4 de febrer de 1920.- Josep Tarruella i Albareda: "Angor abdominalis". (V. "Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques", 1920, febrer, p. 37-69).

Curs 1920-1921. 24 de novembre de 1920.- Pelai Vilanova i Massanet: "Higiene del sifilitic". (V. "Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques", 1920, p. 433-444).

Curs 1921-1922. 8 de gener de 1921.- Alvar Presta i Torns: "Tractament de la hipertrofia de les amígdals" (Barcelona, Imp. Badia, s.d., 14 pp. A la coberta diu: "Discurs de torn del Dr. Alvar Presta en la Sessió Inaugural del curs 1921-22 que celebrarà aquesta Acadèmia el dia 8 de Febrer" (sic). Es va publicar a "Anals de Ciències Mèdiques", 1922, gener, p. 5-17. No hem trobat la memòria de secretaria d'aquest any.

Curs 1922-1923. 24 de gener de 1923.- Felip Cardenal i Navarro: "La riquesa hidromineral a Catalunya. Causes del seu escàs desenrotllament". (V. "Anals de Ciències Mèdiques", 1923, gener, p. 5-22).

Curs 1923-1924. 26 de maig de 1924.- Enric Ribas i Ribas: "La lluita social contra el cranc". (V. "Anals de Ciències Mèdiques", 1924, p. 297-326).

Curs 1924-1925. 1 d'abril de 1925.- Adolf Pujol i Brull: "Hospitals de Barcelona". No hem trobat aquest discurs.

Curs 1925-1926. 28 d'abril de 1926.- Just Argullós i Sopena: "Comentaris sobre pràctica oto-rino-laringològica". (V. "Anals de Ciències Mèdiques", 1926, p. 193-213).

Curs 1926-1927. 16 de febrer de 1927.- Francesc Ferrando i Estapà: "Formes inicials de la tuberculosi laringia". (V. "Anals de Ciències Mèdiques", 1927, abril, p. 155-201).

Curs 1927-1928. 25 de gener de 1928.- Manuel Salvat i Espasa: "Acció social antituberculosa". (V. "Annals de Medicina", 1928, febrer, p. 59-76).

Curs 1928-1929. 21 de novembre de 1928.- Josep Agell i Agell: "La coloració artificial dels aliments i begudes en els seus aspectes toxicològic i mèdico-legal" (V. Annals de Medicina, 1929, gener, núm. 1, pp. 1-34).

Curs 1929-1930. 5 de febrer de 1930.- Francesc Terrades i Pla: "Vies quirúrgiques d'accés a l'aparell genital intern de la dona" (V. "Annals de Medicina, 1930, gener, p. 7-17).

Curs 1930-1931. 28 de gener de 1931.- Enric Seguí i Pou: "Consideracions sobre la ginecologia contemporània" (V. Annals de Medicina, 1931, gener, núm. 1, pp. 7-36).

Curs 1931-1932. Boi Guilera i Molas: "L'assistència a la maternitat en temps passats i el que convé que sigui en el present" (V. Annals de Medicina, 1931, desembre, núm. 12, pp. 767-798).

Curs 1932-1933. Narcís Serrallach i Mauri: "Les defenses naturals judicades des d'un pla urològic" (V. Annals de Medicina, 1932, desembre, núm. 12, p. 727-771).

Curs 1933-1934. 25 d'octubre de 1933. Lluís Suñé i Medan: "La lluita contra la sordària" (V. Annals de Medicina, 1933, desembre, p. 859-894. Hi ha una separata de 40 pp.).

Curs 1934-1935. Benet Oliver i Rodés: "La Química Biològica i la Microbiologia llaç d'unió entre les ciències mèdiques" (V. Annals de Medicina, 1934, p. 1.017-1.040).

Curs 1935-1936. Francesc Gallart i Monés: "Concepte de les ptosis viscerals" (V. Annals de Medicina, 1935, p. 1.333-1.340).

Curs 1936-1937. 14 d'octubre de 1936, Josep Moll i Ginferrer: "L'aportació de l'Acadèmia a l'obra social mèdica". No hem trobat aquest discurs.

Curs 1937-1938. Ramon Torres i Carreras: "El problema de la intercomprensió lingüística internacional en medicina resolt pel Dr. Zamenhof". No hem trobat aquest discurs. El discurs l'hauria d'haver fet Joan Puig i Sureda però aquest estava absent de Barcelona i no "coneixien la seva adreça".

Curs 1938-1939.- Per torn corresponia a Pere Nubiola i Espinós el discurs inaugural. Però Nubiola no va acceptar. Aleshores es va invitar a fer-lo a Eduard Perearnau i Cases, a Josep Maria Teixidor i Cabruja i a Cèsar Olivé i Gumà, però sembla que cap dels tres va pronunciar-lo, ateses les circumstàncies que vivia el nostre país.

SEGONA ETAPA

Curs 1940-1941. 21 de novembre de 1940. Joan Soler i Julià: "Dolor y anestesia. Necesidad de formar el anestesista especializado" (Barcelona, Imp. E. Duran Albanell, s.d.).

La sessió s'havia previst celebrar-la el 20 de novembre amb motiu del quart aniversari de la mort del fundador de la Falange Española José Antonio Primo de Rivera. Però per tal de no impedir l'assistència a altres actes de caràcter polític als membres de la junta es va ajornar pel dia 21 de novembre.

Amb aquesta sessió s'inaugurava el control de l'Acadèmia per part dels elements franquistes i anticatalanistes. Després dels morts que va deixar la bogeria col·lectiva que va significar la guerra civil quedarien encara doloroses ferides obertes. Per un costat era el moment en que la major part dels metges catalans foren sotmesos a un procés de depuració política i per l'altre l'exili de les millors figures mèdiques i l'ostracisme intern de moltes altres que va permetre ocupar càrrecs i responsabilitats a aquells que es van enfilars als carros dels vencedors. Per ordre de les noves autoritats polítiques van ser elegits els membres de la nova junta directiva de l'Acadèmia que va presidir Agustí Pedro Pons. Ara seria una "Academia de Ciencias Médicas" que actuaria, segons van dir ells mateixos amb "tranquilidad sin ajeteos ni sobresaltos de ninguna clase". La sessió inaugural es va convertir en acte altament polititzat i es va iniciar amb aquestes paraules:

"Dignísimas autoridades. Ilustre Señor Presidente. Señoras y Señores. Compañeros. Queridos Estudiantes. Al acto solemne que celebra hoy la Academia de Ciencias Médicas debemos darle un valor extraordinario, puesto que es la primera Sesión Inaugural de Curso que se celebra después del Glorioso Movimiento, y significa el retorno a la normalidad y al goce de la paz. Significa que con tranquilidad, sin ajeteos ni sobresaltos de ninguna clase, puede la Academia reemprender el ritmo científico perdido. Significa que la Academia, al igual que las otras Sociedades, Entidades y Organismos de España es tributaria de gratitud eterna para quien en días hazarosos (sic) de luchas y turbulencias enormes, supo imponer la razón, salvar nuestra patria y encauzarla por el camino que ha de conducirla al engrandecimiento deseado. Significa que supo cerrar para España el templo de Marte.

Sean, pues, nuestras primeras palabras de respetuoso saludo, profunda admiración y sincera adhesión a quien logró todo esto, a nuestro Caudillo, al Generalísimo Franco".

Curs 1941-1942. 15 de novembre de 1941.- Pere Nubiola i Espinós: "Diáspora de actividades médicas" (V. "Anales de Medicina", 1945, març, p. 139. V.t. La Vanguardia, del 15 de novembre de 1941, pàg. 4). Discurs no trobat.

Curs 1942-1943. 27 d'octubre de 1942.-Claudi Bassols Iglèsias: "Una reducción y una adicción a los métodos de Psicometría infantil" (V. La Vanguardia del 27 d'octubre de 1942, pàg. 6). No hem trobat aquest discurs.

Curs 1943-1944. 9 de novembre de 1943.- Ricard Moragas i Gràcia: "La transfusión con sangre conservada". (V. La Vanguardia del 9 de novembre de 1943). Discurs no trobat.

Curs 1944-1945. 14 de novembre de 1944.- Lluís Bosch i Avilés: "Traumatismos cerrados del páncreas" (V. Anales de Medicina, 1945, gener, p. 19-33).

Curs 1945-1946. 13 de novembre de 1945.- Josep A. Grífols i Roig: "Algunas normas para el buen funcionamiento de los llamados Bancos de o Depósitos de Sangre" (V. Anales de Medicina, 1946, gener, núm. 373, p. 20-32).

Curs 1946-1947. 12 de novembre de 1946.- Alfred Castellà i Via: "Limitaciones en el campo de la Cirugía" (V. Anales de Medicina, 1947, gener, núm. 385, p. 23-35).

Curs 1947-1948. 11 de novembre de 1947.- Boi Danés i Casabosch: "Particularidades de la patología endocrina" (V. Anales de Medicina, 1948, gener núm. 397, p. 27-29). Només es va publicar un petit extracte del discurs, ja que l'autor no el va poder enllestir per ser publicat, en caure víctima de la malaltia de la que va morir.

Curs 1948-1949. 9 de novembre de 1948.- Santiago Pagès i Maruny: "Las profesiones médica y farmacéutica ante el problema económico y social presente" (V. Anales de Medicina, 1949, gen-febr. núm. 409, p. 20-36).

Curs 1949-1950. 8 de novembre de 1949.- Joaquim Soler i Dopff: "La Clínica ideal" (V. Anales de Medicina, 1950, gener, núm. 415, p. 19-27).

Curs 1950-1951. 7 de novembre de 1950.- Francesc d'Assís Estapé i Pañellas: "La Cardiología en los últimos cincuenta años" (V. Anales de Medicina, 1951, gener, núm. 427, p. 5-20).

Curs 1951-1952. 30 d'octubre de 1951.- Victor Cònil i Montobbio: "De la Psicofísica al Psicoanálisis y a la Psicósomática. Letamendi, Kraepelin, Dubois, Freud, Weizsaecker. Ginecología psicósomática" (V. Anales de Medicina, 1952, gener, núm. 439, p. 7-20).

Curs 1952-1953. Joaquim Sellas i Garriga: "Los anteojos al servicio de la humanidad" (V. Anales de Medicina, 1953, gen-febr., núm. 447, p. 17-29).

Curs 1953-1954. 20 d'octubre de 1953.- Josep O. Prats i Marquet: "Evolución de algunos conceptos médico-quirúrgicos durante la vida de un académico" (V. La Vanguardia del 20 d'octubre de 1953, pàg. 14). Discurs no trobat.

Curs 1954-1955. 19 d'octubre de 1954.- Agustí M. Pérez-Bufill i Martínez: "La visión de los neo-videntes" (V. Anales de Medicina (Secció Medicina), 1955, gener, núm. 1, p. 7-11)

Curs 1955-1956. Francesc Carreras i Verdaguer: "Historia de la fiebre puerperal" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1956, gener, núm. 1, p. 3-15).

Curs 1956-1957. 23 d'octubre de 1956.- Pere Puig i Roig: "Nueve lustros de práctica obstétrica" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1957, gener, núm. 1, p. 3-23).

Curs 1957-1958. Agustí Brossa i Bosqué: "De la Inclusa al Instituto de Puericultura" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1958, gener, núm. 1, p. 3-15).

Curs 1958-1959. Antoni Carreras i Verdaguer: "Cincuenta años de Dermatología" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1959, gener, núm. 1, p. 3-31).

Curs 1959-1960. Angel Gamissans i Torrella: "Biogenética del cáncer" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1960, gener, núm. 1, p. 3-12).

Curs 1960-1961. Antoni Aguilar i Feliu: "Recuerdos del tiempo viejo. Un caso de enfermedad de Takayasu" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1961, gener, núm. 1, p. 3-17). En aquest discurs tot fent referència a l'Agrupament Escolar va llegir dues pàgines en català.

Curs 1961-1962. Tomàs Seix i Miralta: "Evolución de la tuberculosis en los últimos cuarenta años" (V. Anales de Medicina (Sección de Medicina), 1962, gener, núm. 1, p. 3-19).

Curs 1962-1963. 3 d'octubre de 1962.-Santiago Dexeus i Font: "Condiciones de efectividad de una maternidad moderna" (V. Diario de Barcelona del 4 d'octubre de 1962, pàg. 29). Discurs no trobat.

Curs 1963-1964. 11 d'octubre de 1963.- Lluís Trias de Bes: "Algunas consideraciones sobre patología deportiva" (Esmentat al "Boletín Informativo" de l'Acadèmia del mes d'octubre de 1963, p. 19, però no hem trobat el text del discurs).

Curs 1964-1965. 29 de setembre de 1964.- Pere Abelló i Vila: "Sordos y duros de oído". Discurs no trobat.

Curs 1965-1966. Enric Fernández i Pellicer: "Problemas actuales de la hemoterapia" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1966, gener, núm. 1, p. 3-12).

Curs 1966-1967. Pere Martínez i Garcia: "La biblioteca de la Academia. (Un capítulo de su pequeña historia)" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1967, abril, núm. 2, p. 165-178. El text ve acompanyat de cinc fotografies).

Curs 1967-1968. 4 d'octubre de 1967.- Bel·larmí Rodríguez Arias: "Sobre la contraindicación neurológica en la actividad deportiva" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1968, juliol, núm. 2, p. 387-398).

TERCERA ETAPA

En aquesta etapa hi veiem algunes característiques. Per un costat es torna a utilitzar la llengua catalana com a vehicle d'expressió del discurs. Al mateix temps es recuperen figures mèdiques que hagueren d'anar a l'exili o científics que han treballat a l'estranger i d'alguna manera es connecta amb l'esperit que animava a l'Acadèmia abans de la guerra. Però també amb un generós exercici de l'oblit l'Acadèmia ha invitat a fer un discurs inaugural de curs a una persona que al llarg dels anys quaranta i des dels rengles de Falange Española va participar en la dura repressió de la cultura catalana. També han ocupat la tribuna membres representatius de la nostra cultura i de la que la medicina només és una part i que han servit per a reblar la connexió entre l'Acadèmia i la societat. Lamentem que alguns discursos d'aquesta etapa no hagin estat editats. Moltes idees que s'hi han exposat no poden ser valorades ni pels lectors d'avui ni pels estudiosos de demà. Caldria corregir aquest defecte per no convertir l'acte inaugural de curs en una reunió merament folklòrica. És d'esperar que a la vista de la feminització de la professió mèdica aviat hi participarà una dona.

Curs 1968-1969. Josep Cornudella i Capdevila: "Orientació cultural del metge jove" (V. Anales de Medicina (Sección Medicina), 1969, gener, núm. 1, p. 3-14). Amb aquest discurs es recuperava la llengua catalana per a la sessió inaugural.

Curs 1969-1970. Es féu el gener de 1970.- Antoni Vila Coro: "Historia de la oftalmologia catalana" (Barcelona, 1971).

Curs 1970-1971. El 12 de novembre de 1970.- Jaume Pi i Figueras: "Present i futur de l'Acadèmia" (V. Bol. de Inform. de la Ac. de C. M., 1971, núm. 140, p. 6-17). La sessió inaugural coincidí amb la inauguració dels nous locals del Passeig de la Bonanova.

Curs 1971-1972. 27 d'octubre de 1971.-Antoni Oriol i Anguera: "La medicina catalana d'ara fa cent anys" (V. Anales de Medicina, número monogràfic extraordinari dedicat al centenari de l'Acadèmia, 1973, vol. LIX, núm. 2, p. 6-33).

Curs 1972-1973. Joan Oró i Florensa: "Noves recerques bioquímiques i biofísiques en el camp de l'oncologia molecular". Discurs no trobat.

Curs 1973-1974. 16 d'octubre de 1973.- David Cardús i Pascual: "Implicacions mèdiques d'una nova aproximació al concepte de salut" (V. Annals de Medicina, 1974, vol. 60, p. 507-537).

Curs 1974-1975. 14 de novembre de 1974.-Enric Ey: "El ritme de la història en les doctrines medicals i la medicina contemporània". Discurs mecanografiat amb un total de nou pàgines catalogat a la biblioteca de l'Acadèmia.

Curs 1975-1976. 6 de novembre de 1975.- Jordi Folch i Pi: "La formació d'un home de ciència" (V. Annals de Medicina, 1976, vol. 62, juny, núm. 6, p. 623-639).

Curs 1976-1977. Jaume Pi-Sunyer i Bayo: "Experiències de Farmacologia" (V. Annals de Medicina, 1976, vol. 62, desembre, núm. 10, p. 1.137-1.147).

Curs 1977-1978. 29 de setembre de 1977.- Roc Pifarré i Florejachs: "Evolució històrica i estat actual de la cirurgia de la insuficiència coronària" (V. Annals de Medicina, 1978, vol. 64, p. 1.515-1.522).

Curs 1978-1979. 5 de desembre de 1978.- Lluís Delclòs i Soler: "La interacció de la cirurgia i la irradiació en el tractament dels tumors malignes". Discurs no trobat.

Curs 1979-1980. 24 d'octubre de 1979.- Francesc de Borja Moll i Casanovas: "Sorpreses i problemes d'un filòleg davant la medicina medieval" (V. Textos i Estudis Medievals. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982, p. 319-334).

Curs 1980-1981. 14 d'octubre de 1980.-Joan Ainaud de Lasarte: "Els metges en l'art medieval català". Discurs no trobat.

Curs 1980-1981. 26 d'octubre de 1981.-Antoni Maria Badia i Margarit: "Divagacions sobre les toponímies hidrotermals als Països Catalans". Discurs no trobat.

Curs 1982-1983. 15 d'octubre de 1982.- Emili Balaguer i Perigüell: "La medicina i les ciències socials". Discurs no trobat.

Curs 1983-1984. 20 d'octubre de 1983.- Oriol Casassas i Simó: "Vagueries pels confins conceptuals de 'salut', amb aire de contrapàs" (V. Actes 12è Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua catalana, Barcelona Elite Gràfic, p. 3-20).

Curs 1984-1985. Oriol Martorell i Codina: "Malalties, remeis i metges en la cançó tradicional catalana". Discurs no trobat.

Curs 1985-1986. 15 d'octubre de 1985.- Josep Maria Espinàs i Massip: "El català com a eina flexible i moderna". Discurs no trobat.

Curs 1986-1987. Henri Goujon: "La medicina europea del demà: especialista o humanista?". Discurs no trobat.

Curs 1987-1988. Nadal Batle i Nicolau: "L'infinit i la ment". Discurs no trobat.

Curs 1988-1989. Josep Alsina i Bofill: "Precedents, realitzacions i tribulacions de la Universitat Autònoma del 1933". Discurs no trobat.

Curs 1889-1990. Ramon Pelegero i Sanchís (Raimon): "D'un temps, d'un país, vint-i-cinc anys després". Discurs no trobat.

Curs 1990-1991. 16 d'octubre de 1990.- Joan Oró i Florensa: "Evolució còsmica i l'origen de la vida". És l'únic científic que ha ocupat la tribuna en dues ocasions. Discurs no trobat.

Curs 1991-1992. Francesc Bujosa i Homar: "El savi i la soledat: una excursió a les deus del coneixement científic". Discurs no trobat.

Curs 1992-1993. Xavier Pi-Sunyer i Díaz: "Per el sobrepès: tractament o no?". Discurs no trobat.

Curs 1993-1994. Valentí Fuster i de Carulla: "Recerca mèdica o biològica: experiència personal i prediccions a tombant de segle". Discurs no trobat.

Curs 1994-1995. Carles Vallbona i Calvó: "Interrelació societat-medicina. Un segle de retrospectiva. Una dècada de prospectiva". Discurs no trobat.

Curs 1995-1996. 10 d'octubre de 1995.- Francesc Asensi i Botet: "L'atenció a la salut i en Joan Lluís Vives". Discurs no trobat.

Curs 1996-1997. Josep Ainaud de Lasarte: "Enric Prat de la Riba i els metges". Discurs no trobat.

Curs 1997-1998. Marc Forné i Molné (Cap de Govern del Principat d'Andorra): "Imatges d'Andorra cap el segle XXI". Discurs no trobat.

Curs 1998-1999. Ramon Lapiedra i Civera: "Els dèficits ontològics de la societat quàntica". Discurs no trobat.

Curs 1999-2000. Salvador Alsius i Cladera: "Ètica en la informació. Periodisme i medicina". Discurs no trobat.

ANNEX DOCUMENTAL

I

MEMORIA ACERCA LA MARCHA CIENTÍFICA Y ECONÓMICA DE LA SOCIEDAD DURANTE EL AÑO 1875, LEIDA EN JUNTA GENERAL ORDINARIA POR EL SECRETARIO DON MARIANO DE VILAR FONTCUBERTA

INTRODUCCIÓN

Señores: si el objeto de la memoria, que el Reglamento me obliga a exponer hoy a vuestra consideración, ha de ser presentar a vuestra vista, un cuadro detallado y exacto, de lo que ha sido la sociedad en 1875; ó mejor dicho haceros la historia fiel y sucinta de la misma, durante el año que acaba de transcurrir; bien me habréis de permitir que aún a fuerza de molestar por más tiempo vuestra atención, empiece por recordaros aunque sólo sea a grandes rasgos, cual era el estado del Laboratorio, al finalizar el año 1874.

Así teniendo esta segura base de dónde partir, podremos luego, con mejor conocimiento y mayor seguridad, seguir paso a paso, los adelantos y las dificultades, que la sociedad ha experimentado, estudiar sus tendencias, aquilatar sus trabajos y apreciar sus mejoras; en una palabra, abarcar de una sola mirada, su marcha por la difícil y penosa vía del progreso, acabando por ver si podemos deducir de cuanto digamos, alguna provechosa enseñanza para el porvenir; que a esto, se reduce al fin y al cabo Señores, el objeto final de toda historia, ya sea ésta grandioso monumento destinado a recordar los hechos de la humanidad entera, ya como sucede en el caso presente, sencilla y humilde crónica de una sociedad humilde también y sencilla.

Estado de la sociedad a fines de 1874 y principios del 75

A muchos de vosotros os consta señores, porqué ya en aquel entonces formabais parte del Laboratorio, cual fue el brillante impulso que este recibió, en los primeros tiempos de su formal instalación como a tal sociedad; tiempos que coinciden precisamente con lo que yo trato de recordaros. La idea de la creación de un centro

médico, como todas las que sienten o presentan cierta novedad, fue acogida desde luego con entusiasmo; así es que poco después de nuestra traslación a la calle de Sepúlveda, vimos entrar por nuestras puertas gran número de socios entre ellos personas muy distinguidas. Ocupábamos entonces un magnífico local que permitía el más libre desarrollo y cómoda instalación de las diversas secciones prácticas o experimentales, así como la más completa separación é independencia entre éstas y la parte académica; contábamos con un buen número de socios y el estado de nuestros fondos era por lo mismo bastante satisfactorio; y como si la veleidosa fortuna hubiese querido en aquella época colmarnos de satisfacciones; como si la suerte se hubiese empeñado, por decirlo así, en prestarnos de una vez la poderosa ayuda, que más tarde nos ha venido negando, con tan tenaz como innecesaria insistencia; hasta tuvimos la envidiable satisfacción, de que dos notabilidades médicas, dos entidades respetables en el mundo de la ciencia, cuyos nombres citaré sino temiera ofender su modestia entraron a formar parte de nuestra sociedad y se prestaron gustosos a hacer oír su voz, en nuestro salón de sesiones. Bajo tan buenos auspicios pues, y en tan favorables condiciones, no es de extrañar que los trabajos experimentales, cobraran desde luego cierta animación y que la Sociedad entera entrara en aquella época, en un período de incremento y prosperidad, que hacía augurar un brillante porvenir, que dejaba entrever días algo más gloriosos y felices por cierto de los que vinieron después.

Decadencia de la Sociedad a principios del 1875

Este era señores el satisfactorio estado, en que se encontraba la sociedad hace un año; pero desgraciadamente aquellos buenos tiempos pasaron con la misma rapidez que habían venido y como si aquella hubiese sido la meta feliz que debíamos alcanzar, como si estuviera escrito que no debíamos llegar más allá, la sociedad semejante a una de estas brillantes apariciones que remontándose por un momento en el horizonte, lo atraviesan casi sin detener, empezó al poco tiempo a decaer de una manera lenta al principio, más rápida después, pero siempre decidida, hasta el punto que llegamos a creer que iba a desaparecer.

Afortunadamente la sociedad, tenía un buen fondo de resistencia, contaba con un núcleo de socios entusiasta que jamás desmayó y que continuó siendo así en la adversidad como en los tiempos de buena fortuna, su más fuerte sostén, su más decidido apoyo, la más segura garantía de su existencia.

Nos reunimos pues y aunque éramos pocos, como estábamos decididos y no nos dividían pueriles cuestiones ni mezquindades ruines, como todos estábamos animados por la misma idea, la conservación a toda costa de la Sociedad; no quisimos que la Sociedad sucumbiera y no sucumbió; tan cierto es señores que la unión constituye la fuerza y que con buena voluntad y alguna energía, lograremos siempre salvar toda clase de obstáculos. No echemos pues al olvido, esta lección y si alguna vez por desgracia vuelve el Laboratorio a atravesar una época tan crítica

como la que nos ocupa en este momento, sepamos, dejando a un lado ciertas cuestiones que nada significan y que ninguna importancia tienen, agruparnos en derredor de los que estén al frente de la Sociedad y lejos de suscitar obstáculos a su gestión administrativa, apoyémosla con todas nuestras fuerzas, no desmayemos jamás y superaremos las dificultades con varonil entereza, no desconfiando jamás del porvenir.

Causas de la misma

Veamos ahora, señores si nos es dado averiguar cual fué, si se me permite la palabra la verdadera etiología del rápido y alarmante período de decadencia, en que entró la sociedad a principios de 1875.

Desde luego señores, creo poder aseguraros y aún se me figura que esta ha de ser también vuestra opinión, que influyó en primer término, el haber instalado la sociedad, en un local que si bien presentaba como he dicho antes muy buenas condiciones, tenía por otra un inconveniente, que aunque a primera vista no parecía tal, lo era sin embargo y muy grave, gravísimo, si hemos de entender y tener en cuenta las tendencias sibaritas de nuestra época ó del siglo en que vivimos. Guiados por nuestro deseo y no viendo las cosas sino bajo el prisma engañado de nuestro entusiasmo, olvidamos que hoy día, la cuestión de comodidad, tiene en todos los asuntos mucha importancia, muchísima más de la que debiera tener; fuimos por decirlo así, en este como en otras muchas cosas demasiado espartanos, demasiado rígidos, nos equivocamos y en el pecado, si así puede llamarse llevamos la penitencia. Me refiero señores, a lo muy apartado, que estaba del centro de la ciudad, el local que habíamos elegido, para fijar nuestra residencia. Y sucedió señores lo que no podía menos de suceder; muy pronto, los menos firmes, pasados los primeros momentos de entusiasmo, dejaron de frecuentar la sociedad, mas tarde les siguieron muchos más y al poco tiempo la sociedad quedó casi desierta, empezando por ahí su decadencia.

Pero aparte de esto señores, otras causas contribuyeron también en no pequeña escala a que el Laboratorio no prosperase como era de esperar.

Creimos poder dedicar desde luego, todas las fuerzas y recursos de la Sociedad, al desarrollo de su primitivo y principal objeto, esto es a la experimentación y dejamos muy pronto en segundo término, casi completamente olvidada, la parte académica, que era precisamente la que nos había de dar vida; no ocurriéndonos por supuesto ni por un solo momento la idea de crear, como se ha hecho más tarde, a la sombra de la biblioteca, esta especie de punto de transición entre el cultivo y el placer, entre la ciencia y el recreo, que existe hoy día en casi todas las sociedades de la índole de la nuestra, bajo el nombre de salón de lectura. Y sin embargo preciso es confesarlo, también en esto nos equivocamos y tanto es así, Señores, que la experiencia se ha encargado de demostrarnos después, que debemos precisamente nuestra salvación a la adopción de un sistema casi completamente opuesto.

Medidas que se adoptaron para remediarla

Todas estas consideraciones que acabo de exponer sucintamente empezaron a germinar en la mente, de los que nos interesábamos en la suerte de la sociedad y la veíamos con profundo dolor caminar a su total ruina y dieron origen más tarde a la junta general ordinaria del 11 de julio en la cual se propusieron entre otras, tres importantísimas reformas:

- Inmediata traslación de la sociedad a punto más céntrico.
- Creación de una nueva clase de socios temporales a fin de facilitar a los escolares la entrada en la sociedad.
- Y completa e indefinida suspensión de las asignaciones de las secciones, para poder así atender a los gastos de traslación del nuevo local que íbamos a ocupar.

A principios de agosto nos trasladamos pues aquí y dimos con ello a mi entender un gran paso; pero era opinión general que esto no bastaba y entonces fue cuando la Comisión que tenía amplios poderes para todo, decidió variar casi totalmente la dirección de la Sociedad entregándose por completo al fomento de la parte académica ó teórica. Entonces fue cuando se hizo la compra de libros, que ha de servir de base a la futura Biblioteca y las suscripciones a diversas publicaciones médicas, ilustraciones y periódicos locales, a fin de ir dando a la Sociedad un aspecto más agradable y ameno, aunque menos científico si se quiere, lográbamos no tan solo detener, aquel desfile aterrador que se inició en la primavera y continuaba amenazando acabar con la Sociedad, sino hacer desaparecer esa apatía y esa indiferencia injustificadas que la clase médica así titular como escolar, había manifestado hasta entonces con respecto a nuestra Sociedad.

Me dirán tal vez y os lo concederé sin esfuerzo, que esto fue desviar a la Sociedad de su verdadero objetivo, que esto equivalía a separarse completamente de la idea que presidió a su formación, que hasta si se quiere, era renegar del nombre al título, que llevaba y lleva todavía la Sociedad. Esto es una gran verdad, lo repito, pero señores, era si se me pasa la comparación, una indicación vital la que se nos presentaba, en una palabra cuestión de vida o muerte para la Sociedad, la que se debatía; y nosotros en lugar de decir, parodiando cierta célebre frase, sálvense los principios y húndase el Laboratorio, optamos por el contrario, no diré por abandonar definitivamente las ideas, que hasta entonces habían dominado, pero si por prescindir de ellas durante todo el tiempo necesario, abriendo por decirlo así en la vida de la Sociedad, una especie de paréntesis, que la nueva Comisión de Gobierno que acaban de elegir, será la encargada de cerrar, cuando lo crea oportuno.

Pero entendedlo bien Señores; nada más lejos de nuestro ánimo, que desear que se prolongue indefinidamente esta período que nosotros iniciamos, movidos sólo por la fuerza de las circunstancias y de ninguna manera porque nuestro entusiasmo por la parte experimental haya menguado en lo más mínimo. En nombre pues de la Comisión de Gobierno, de cuyas ideas soy intérprete en este momento, hago fervientes votos, para que entrando muy pronto la Sociedad, en un largo y fecundo

período de prosperidad, pueda la nueva Comisión, verificando un cambio de frente hacia la parte práctica, dar cuánto antes a las diversas secciones experimentales, toda la importancia y desarrollo que indudablemente deben tener.

Yo espero pues Señores, que después de cuanto acabo de exponeros, y aun cuando solo sea como premio a nuestros buenos deseos, nos perdonareis de buena gana la especie de dictadura que hemos venido ejerciendo, y lo espero tanto mas cuando gracias a las medidas y reformas que durante la misma hemos adoptado, puedo decir hoy, para satisfacción de todos, que el estado actual de la Sociedad, es hoy casi tan próspero como en enero de 1875.

Marcha científica de la Sociedad en 1875

Explicada ya la laboriosa crisis que atravesamos a mediados del año próximo pasado y que es por decirlo así, el hecho culminante de la historia de la Sociedad durante el transcurso del mismo, pasaré ya Señores a ocuparnos del movimiento científico del Laboratorio.

Decía Señores, en la memoria que sobre la marcha de la Sociedad en 1874, tuve hace un año, el gusto de leerlos, al ocuparme de la parte científica:

"Escaso ha sido el movimiento científico del Laboratorio y equivocados andaríamos si creyéramos deber contentarnos, con lo que hasta ahora hemos hecho en este sentido, pero podemos también decir usando de la misma franqueza, que no es nuestra la culpa, más diré todavía, quizá es a la Comisión de Gobierno a que pertenezco y que al pedirnos recursos extraordinarios, arrebató sin fondos a las secciones, a la que única y exclusivamente debe imputarse".

Esto decía Señores, el año pasado y casi idénticas frases puedo dirigiros en el presente, porqué a la verdad, la cuestión es exactamente la misma; ahora como entonces el movimiento científico ha sido completamente absorbido por el movimiento económico y este fenómeno Señores, nada tiene de extraordinario, pues se verifica y verificará siempre en todas las sociedades y sabeis porqué?; porqué las sociedades al igual de los individuos, necesitan, si es que han de llegar a su completo desarrollo, emplear casi exclusivamente sus primeras fuerzas y los primeros tiempos de su vida, en su crecimiento, en el fomento de su parte material; mas no temáis por esto ni vayais a creer que el Laboratorio esté condenado a la esterilidad moral, porque vereis como a medida que vaya contando mas años y entrando por decirlo así en su edad madura, irá tomando mayor incremento y preponderancia su vida científica. Mas diré todavía Señores, no espereis grandes resultados del Laboratorio para la Ciencia, sino a partir del día en que tenga éste completamente asegurada su existencia.

Mas no debe figurarse por esto, los que no están enterados de la marcha de la Sociedad, que nada se ha hecho, porqué podemos citar desde luego entre otros menos importantes los siguientes trabajos:

-Trabajos experimentales: Como ha hecho sobre fistulas intestinales por el Sr. Colomer.

-Los expuestos en las sesiones científicas por los señores: Cardenal, Corminas, Suñé, Colomer, Formica y otros.

-Y además: las conferencias públicas dadas por los socios señores Giné, Robert, Formica, Esquerdo y Méndez. Y la exposición sobre la Hidrofobia dirigida al Ecmo. Ayuntamiento y que por cierto no ha sido contestada todavía por aquella corporación.

Y al llegar aquí Señores, no puedo menos de llamar vuestra atención, sobre un hecho notable, en que tal vez no os habéis fijado y que sin embargo constituye tal vez de por si, el mejor elogio que pudiera ocurrírsele jamás, al más entusiasta admirador y apologista de nuestra Sociedad.

Hace algunos meses Señores, tuvieron lugar en la corte las oposiciones a tres cátedras de Patología Médica, vacantes en diversas facultades y todos vosotros sabéis, que un socio del Laboratorio fue el que obtuvo allí, la más completa victoria sobre sus numerosos y distinguidos contrincantes.

Mas tarde se verificaron aquí oposiciones a una plaza de profesor clínico y socio del Laboratorio era también el vencedor.

Los premios extraordinarios de fin de curso fueron también adjudicados a socios del Laboratorio, durante los dos últimos años.

Finalmente hoy día se están verificando oposiciones a Profesor clínico y Ayudante de Museos Anatómicos y de los seis opositores que en ellas toman parte, cinco pertenecen al Laboratorio.

Todo esto prueba Señores, que si en nuestra Sociedad, no se obtienen más brillantes resultados por la ciencia, esto no debe achacarse a falta de actividad intelectual de sus socios, sino a las circunstancias especiales que la Sociedad atraviesa y que no le permiten todavía, dar a los trabajos científicos, todo el apoyo que debe prestárseles.

Esperemos pues confiadamente que en el año que comienza, más libre ya la Sociedad de sus dificultades económicas, podrá darse así a los trabajos experimentales, como a las sesiones científicas nuevo impulso, empezando así el Laboratorio a dar los frutos que hay derecho a exigirle. Por lo demás Señores, ya comprendereis que de este último párrafo de la memoria, no tenían conocimiento mis compañeros de comisión, cuya modestia, compañera inseparable del verdadero mérito, no me hubiera permitido insertarlo. Aparte de que mis elogios no se dirigen a personas determinadas sino a la Sociedad que las cuenta en el número de sus individuos.

Y como no quiero abusar de vuestra atención, doy aquí por terminada esta rápida ojeada a la parte científica y paso a ocuparme de la económica.

Marcha económica de la Sociedad en 1875

Empezaré por dar cuenta de las adquisiciones y compras verificadas por la Sociedad y dejando las menos importantes, en obsequio de la brevedad sólo citaré las siguientes:

-En la sección de Física y Química: varios instrumentos, notables aparatos y una completa caja de reactivos.

-En la de Fisiología experimental: Gran número de instrumentos y útiles de vivisección; jaulas, aparatos de contención, uno de respiración artificial y una mesa modelo de Claude Bernard.

-En la de Anatomía Patológica: Se han adquirido alguna nuevas piezas bastante notables.

-En la de Terapéutica: Se ha ido completando la colección de fármacos adquiriéndose algunos excelentes ejemplares.

-En la Biblioteca y Sala de Lectura: Adquisición de muchas obras notables y suscripción a diversas publicaciones médicas, ilustradas y políticas por valor de 2.000 reales.

Además se han verificado otras mejoras de carácter general como algunas compras de muebles y otros útiles y finalmente el rótulo colocado en la balconera de la Sociedad y cuyo título dió lugar a un pequeño y desagradable incidente, en cuya explicación no entraré, toda vez que no tuvo felizmente ulteriores consecuencias.

Y todo esto Señores, se ha hecho sin faltar ni por un sólo momento al sabio precepto económico que ha sido siempre respetado por todos los administradores de esta Sociedad y que es a no dudar una de las más sólidas garantías de su buena marcha. Me refiero al sistema de no contraer jamás deudas, atraso, ni compromiso alguno, pues aún la compra de libros, se ha hecho de modo que de nada es responsable la sociedad.

Os presentamos también Señores, como otra de las novedades de este año un inventario general de cuánto posee la Sociedad, según las notas que me han proporcionado los señores Ordenador, Jefe de Sección y Bibliotecario; pues creimos que había llegado el momento de que la Sociedad poseyera este documento.

Mucho más pensábamos hacer todavía. Pensábamos, entre otras cosas menos importantes y sin abandonar las ya empezadas ocuparnos muy pronto en poner en el brillante estado que su importancia requiere la sección de Terapéutica; alumbrar por medio del gas este local y proponer más tarde una total reforma del Reglamento, que después de tantas modificaciones como ha sufrido, ha venido a hacerse ya casi indispensable; pero la época ó mejor dicho el término de nuestra misión ha venido a sorprendernos en medio de nuestras tareas y nuestros proyectos; mas no lo sentimos por cierto, porque tenemos la completa seguridad, de que la nueva Comisión, sabrá tan bien y mejor que nosotros, darles gloriosa cima. Ahora para que podáis en globo, formarse una idea de los ingresos que ha tenido la Sociedad, desde el 1º Enero 1875 hasta hoy, ahí tienen el siguiente cuadro de los ingresos de cada mes:

Resto de		1874	248	reales
Ingresos en	Enero	1875	1120	"
	Febrero		1060	"
	Marzo		1120	"
	Abril		1180	"
	Mayo		1000	"
	Junio		980	"
	Julio		912	"
	Agosto		1040	"
	Septiembre		920	"
	Octubre		1200	"
	Noviembre		1150	"
	Diciembre		1130	"
	Ingresos Enero 1876 hasta el día 10		1680	"
	Inclusive			
	Total		14740	"

Total que nada tiene de despreciable sobre todo si lo comparamos con lo obtenido en los tres primeros años, comparación que nos permitiría formarse de una ojeada, una exacta idea del vuelo que va tomando la Sociedad:

Cuadro comparativo

Total ingresos en el 1er año ó	1872	1909	reales
" " 2do "	1873	3472	"
" " 3do "	1874	8200	"
" " 4do "	1875	14740	"
Total	28321	reales	

o reduciendo estas cifras a números redondos aproximados total: 29.000 reales.

Esta progresión es como veis altamente consoladora y la mas propia para animarnos a proseguir nuestra obra, a pesar de la sonrisa y la indiferencia de los incrédulos.

En cuanto a la inversión de los ingresos podeis consultar, por lo que se refiere a los nueve primeros meses del año, el libro de cuentas generales, que llevaba el Administrador Sr. Riba y que quedará por espacio de un mes a disposición de todos los socios en secretaría.

De la inversión de los fondos de la Sociedad, desde 1º Octubre hasta hoy día de la fecha, se os dará cuenta detallada, al acabar la lectura de esta memoria.

Estado en que dejamos la Sociedad

Tal es señores la historia de la Sociedad en 1875 y si hoy al resignar en vuestras manos, los cargos con que nos honrasteis un día, no podemos deciros: mirad nada tenéis ya que hacer, nosotros lo hemos hecho todo; podemos si al menos deciros y aseguraros, sin temor de que se nos desmienta, que hemos hecho por nuestra parte cuanto nos ha sido posible, que hemos al fin y al cabo, salvado mas o menos gloriosamente, pero con feliz resultado, una de las mas temibles crisis porqué atravesó; que hemos logrado sostener y aumentar el nº de socios; casi doblar como habeis visto el total de ingresos, trasladar la Sociedad a punto más céntrico; creado finalmente el salón de lectura y echado la base para la futura Biblioteca.

Mucho más podría deciros; pero voy a concluir porqué no quiero abusar por mas tiempo de vuestra benevolencia. Permitidme sin embargo, que antes de dar por terminada esta memoria me lamente desde aquí y a nombre de la Sociedad entera de esa apatía y esa indiferencia inexplicables, con que hasta ahora han tratado al Laboratorio las clases médicas; que recuerde a estas clases los incalculables beneficios que así ellas como la ciencia, reportarían a no dudarlo de la existencia de una sociedad médica de la importancia que una capital como Barcelona requiere y que les haga finalmente presente que hoy hemos ya crecido algún tanto, que valemos algo y que somos por lo mismo acreedores a que nos presten su apoyo, todos los que sientan en su pecho, algún entusiasmo por el arte de curar y estudien ó ejerzan de buena fé la divina ciencia de Hipócrates.

Barcelona 10 Enero 1876. El Secretario:
Mariano de Vilar Fontcuberta

II

SESIÓ DEL 14 DE MARÇ DE 1878 DE LA SOCIETAT EL LABORATORI

En la sesión general extraordinaria celebrada en esta Sociedad el día 14 de Marzo del presente año se acordó por los SS. Socios asistentes a la misma la fusión de el Laboratorio con la Sociedad Médica titulada "Academia de Ciencias Médicas de Cataluña" bajo las siguientes bases:

1º.- La nueva corporación se titulará "El Laboratorio y Academia de Ciencias Médicas de Cataluña".

2º.- Será su objeto el estudio teórico y experimental de la ciencia y el de las cuestiones que puedan afectar al bienestar y decoro de las clases profesionales.

3º.- Se dividirá en 7 secciones: 1º Fisiología; 2º Higiene; 3º Patología médica; 4º Patología quirúrgica; 5º Farmacia; 6º Ciencias físico naturales y 7º Trabajos experimentales o Laboratorio.

4º.- Cada sección se compondrá al menos de 10 individuos y cuando en alguna no se cubriese este número la Junta de Gobierno podrá asignar los socios que estime convenientes. Será compatible el ingreso en más de una sección pero sólo se votará en una para la elección de cargo.

5º.- Cada sección elegirá de entre los individuos de su seno un Director, un vice-director, un secretario y un vice-secretario.

6º.- Los directores de las secciones formarán la Junta de Gobierno y distribuirán entre sí los cargos de ella que son: un Presidente, un Vice-presidente, un Secretario, un Vice-secretario, Tesorero, Contador y Bibliotecario.

7º.- Los Socios se dividirán en 3 categorías: Numerarios, Agregados y corresponsales. A la 2º sólo podrán pertenecer los alumnos de Medicina, Farmacia, Ciencias y Veterinaria.

8º.- Los Socios numerarios abonarán como de cuota y expedición de título 10 pesetas y 3 de cuota mensual. Los agregados 5 pesetas y 1'50 respectivamente y los corresponsales 10 pesetas de ingreso.

9º.- Los socios existentes en las tres corporaciones pagarán por razón de título 5 pesetas los Numerarios y los corresponsales y 2'50 los agregados.

10º.- Para acordar la disolución de la Sociedad o cualquier reforma que afecte a su organización será necesario el asentimiento de las 2 terceras partes de socios numerarios asistentes a la sesión extraordinaria en que se tome el acuerdo.

Y como según el artículo 56 del Reglamento de nuestra Sociedad, ésta no podrá disolverse mientras haya 2 socios que quieran sostenerla, la Junta de Gobierno de la misma espera que Vd. se servirá consignar su firma al pie del presente escrito, caso de que las condiciones de fusión en el mismo citadas sean de su conformidad.

III

ACADEMIA DE CIENCIAS MÉDICAS DE CATALUÑA

Acta de la sesión extraordinaria celebrada el día 18 Marzo 1878. Se abrió a las nueve de la noche bajo la presidencia del Dr. Góngora y con asistencia de los SS. Jori, Boix, Queraltó, Jorba, Gomila, Puig, Vilató, Pagès, Civil, Vilallonga, Moré, Balart, Viñeta, Botta, Codina, Albiol, Sala y Vendrell, Gelpí, Gelabert y Cases.

Leída el acta de la sesión extraordinaria anterior, fué aprobada.

Luego el Sr. Presidente expuso el objeto de la sesión, diciendo que era para tratar del Proyecto de fusión de las Corporaciones "Laboratorio y Academia de Ciencias Médicas", ya que la Médico Farmacéutica, había expresado extraoficialmente su deseo de no entrar en la fusión.

Seguidamente se leyeron las bases de fusión y se abrió discusión sobre la totalidad.

El Dr. Codina pidió la palabra y dijo que no veía la necesidad de la fusión de las dos Corporaciones, porque considera que tal como está la Academia marchaba bien.

Contestole el Sr. Presidente que si bien era verdad que no era de absoluta necesidad la fusión, era sin embargo de conveniencia corroborando sus asertos con varios argumentos.

Rectificó el Dr. Codina quedando satisfecho de las explicaciones dadas por el Sr. Presidente.

El Sr. Albiol dijo que aceptaba la fusión, pero que hubiera deseado que las bases siguieran el orden indicado en los Estatutos y Reglamentos de la Academia.

El Sr. Pelegrí preguntó de quien partió la idea de la fusión y expresó el temor de que el Laboratorio absorbiera a la Academia, pues ignoraba si esta perdía el nombre y derogaba los Estatutos y Reglamentos.

El Dr. Vilató se extrañó de que en las papeletas se tratara de la fusión con el Laboratorio y Academia Médico Farmacéutica y en la discusión veía sólo hablar de la 1ª Corporación.

Contestó el Sr. Presidente diciendo que las primeras gestiones las había hecho oficiosamente la Academia Médico Farmacéutica, pero que había quedado desbaratado el proyecto por cuestiones de amor propio. Posteriormente partió también del Laboratorio la idea de la fusión, y ya que esta se consideraba conveniente, que se hiciese entre estas dos Corporaciones, aduciendo varias pruebas en pró de la organización de la futura Sociedad.

El Sr. Queraltó preguntó si la Academia Médico Farmacéutica se había dirigido oficialmente a ésta, explicándole el por qué se denegaba.

El Sr. Albiol dijo que ignoraba las causas en que aquella Corporación se fundaba para su negativa, pero que el Secretario de la Academia Médico Farmacéutica le había encargado que notificara al Secretario de ésta, que la Junta había desechado la idea de fusión.

El Dr. Vilató suplicó se leyesen las disposiciones generales de los Estatutos y una vez leídas preguntó que si se interpretaba por disolución ó por modificación de los

mismos, lo que se estaba haciendo, pues en el primer caso debían estar presentes la mayoría de académicos y en el segundo debía haberse formulado un dictamen por la comisión.

Contestó el Sr. Presidente que más bien era una modificación de los Estatutos, y que aunque el caso presente no estaba previsto podía considerarse que había hecho las veces de la comisión, la Junta de Gobierno.

Preguntado si él aceptaba este criterio y por consiguiente considerar dentro de los Estatutos la sesión y continuarla por unanimidad se contestó afirmativamente.

Puesto a votación nominal la aceptación en totalidad el proyecto de fusión dijeron si los SS. Boix, Queraltó, Puig, Pagès, Civil, Vilallonga, Moré, Balart, Viñeta, Botta, Codina, Albiol, Sala, Gelpí, Gomila, Cases y el Sr. Presidente. Dijeron no los SS. Jori y Vilató, abstuyéndose de votar el Sr. Jorba. Total 17 votos si, 2 votos no y uno en blanco.

Discutido y aprobado en totalidad se procedió a la lectura por partes y respecto a la 1ª base, propuso el Sr. Gelpí que en vez de "Laboratorio y Academia de Ciencias Médicas de Cataluña", se intitulara "Academia y Laboratorio de Ciencias".

El Dr. Vilató opinó que lo mejor hubiese sido proponer un nombre nuevo para la futura Corporación.

El Dr. Codina apoyó la proposición del Sr. Gelpí.

El Sr. Gelabert se extendió en varias consideraciones para apoyar lo mismo que los SS. Gelpí y Codina.

Contestó a estas objeciones el Sr. Presidente que se había puesto la palabra Laboratorio antes de la de Academia porque aquella Corporación era más antigua que la nuestra y que de este modo quedaban íntegros los dos nombres, añadiendo que no había sido la sociedad "El Laboratorio" quien había exigido el título de la Corporación tal como se proponía, sino que él mismo lo había iniciado.

Rectificó el Sr. Gelabert aceptando el nombre después de lo expuesto por el Sr. Presidente.

Puesto a votación nominal la 1ª base quedó aprobada por 12 votos, teniendo en contra 7 votos y 1 en blanco en la forma siguiente: Señores que dijeron Si: Boix, Jorba, Puig, Pagès, Vilallonga, Balart, Viñeta, Albiol, Sala, Gelabert, Cases y Sr. Presidente.

Señores que dijeron No: Jori, Queraltó, Gomila, Vilató, Civil, Botta y Codina; y en blanco votó el Sr. Gelpí.

Leída la 2ª base fue aceptada sin discusión y por unanimidad.

La 3º base fué tambien aprobada después de una pregunta hecha por el Sr. Vilató y contestada por el Sr. Presidente.

La 4º base lo mismo que la 5º fueron aprobadas sin discusión.

Leída la 6º base y pedida la palabra por el Dr. Codina para presentar una enmienda, se acordó suspender la sesión por lo avanzado de la hora y continuarla el día 21 a la misma hora. Se levantó la sesión, eran las once.

Abierta nuevamente el día 21 a las 8 y media de la noche bajo la presidencia del Dr. Góngora y con asistencia de los SS. Gelabert, Balart, Lletget, Carbó, Sala y Vendrell, Bernadas, Pelegrí, Codina, Bassols, Queraltó, Boix, Puig, Solsona, Vifeta, Torras, Civil, Gomila y Cases se procedió a la lectura de la base 6º, respecto de la cual el Sr. Civil dijo que ciertos cargos de la Junta a su parecer deberían ser nombrados directamente por la Academia, proponiendo que las secciones fueran cinco, cuyos directores serían de la Junta y además cuatro cargos elegidos directamente.

El Sr. Pelegrí consideró incompatibles los cargos de Directores de sección con los de la Junta, porqué cada oficio de por si lleva bastante trabajo.

El Dr. Codina propuso que dentro de la Junta hubiese vocales con cargo y sin cargo, desempeñados estos por los Directores y aquellos nombrados directamente por la Academia.

El Sr. Torras propuso que hubiese cinco secciones y se nombraran directamente los cargos de Presidente y Secretario.

El Sr. Lletget abundó en las ideas expuestas por el Sr. Torras.

Dado el punto por suficientemente discutido se acordó modificar esta base de la manera siguiente: que las secciones en lugar de siete sean cinco y sus directores junto con cuatro individuos que se elegirán directamente por la Corporación para los cargos de Presidente, Vicepresidente, Secretario general y Bibliotecario constituirán la Junta de Gobierno, repartiéndose entre los directores los cargos restantes. Si las secciones no pudieran rebajarse de siete se elegirán tan sólo directamente el Presidente y Secretario.

Se acordó asimismo presentar esta modificación al Laboratorio para ver si la acepta y en caso negativo convocar a sesión extraordinaria para resolver sobre este punto.

Leída la 7º base y después de terciar en la discusión los SS. Torras, Pelegrí, Civil, Codina, Sala y Jori, se acordó que los alumnos pudieran figurar únicamente como socios agregados.

Leída la 8º quedó aprobada desechándose la enmienda presentada por el Sr. Jori proponiendo rebajar la cuota de entrada de los agregados.

La 9º se aprobó sin discusión.

La 10º quedó asimismo aprobada después de una ligera discusión.

Concluida la discusión y aprobación del Proyecto de fusión con la Sociedad médica "El Laboratorio" se nombró una comisión para notificar oficialmente a aquella Corporación el resultado de la misma y fueron designados los SS. Góngora, Lletget, Gelabert, y Cases para llevarla a cabo.

Y no habiendo otros asuntos de que tratar se levantó la sesión a las once.

Barcelona 20 de marzo de 1878. El Presidente: Góngora. El Secretario general: J. Cases y Montserrat.

IV

UNIÓN DE LAS CORPORACIONES CIENTÍFICAS "EL LABORATORIO" Y "ACADEMIA DE CIENCIAS MÉDICAS DE CATALUÑA"

Acta de la sesión extraordinaria celebrada el día 5 Abril 1878.

Se abrió a las nueve de la noche bajo la presidencia del Dr. Góngora y con asistencia de los SS. Formiguera, Bernadas, Queraltó, Moré, Vilar, Esquerdo, Albiol, Cardenal, Navarro, Viñeta, Parés, Vila, Lletget, Castellet, Gelpí, Valls, Sanchiz, Balart, Sala y Vendrell, Civil, Gomila, Solsona, Codina, Cantó, Gelabert, Pagès, Carbó, Gil y Cases.

Leídas las actas de las sesiones celebradas por ambas Corporaciones en las que se discutió el proyecto de fusión, fueron aprobadas por unanimidad.

Luego pidió la palabra el Dr. Esquerdo y propuso que el nombre de la nueva Sociedad fuera "Academia y Laboratorio de Ciencias Médicas de Cataluña".

Contestóle el Sr. Presidente que esta proposición se pondría en conocimiento de la comisión que ha de formular el nuevo Reglamento.

El Sr. Lletget propuso se diera las gracias al "Laboratorio" por su galantería y así se acordó por unanimidad.

Luego el Sr. Presidente expuso el objeto de la sesión, que no era otro que el verificar la fusión de ambas Sociedades y después de extenderse en varias consideraciones acerca el porvenir de la nueva Corporación dió por disueltas aquellas y levantó la sesión por un cuarto de hora para que los socios se pusieran de

acuerdo y designaran por medio de papeletas en votación secreta, una mesa interina compuesta de tres individuos y una comisión encargada de formular el nuevo Reglamento, compuesta de cinco.

Abierta de nuevo la sesión y verificado el escrutinio resultaron nombrados para formar la mesa interina los SS.

Góngora	por 32 votos
Cases	por 28 votos
Formiguera	por 25 votos

Obtuvieron además 5 votos los SS. Lletget y Cardenal y 1 voto el Sr. Albiol.

Resultó elegida la comisión de Reglamento en esta forma los SS.

Lletget	por 28 votos
Esquerdo	por 26 votos
Góngora	por 22 votos
Gelabert	por 21 votos
Cardenal	por 18 votos

Habiendo obtenido 11 votos el Sr. Cases; 10 el Dr. Rodríguez Méndez; 9 el Sr. Parés; 4 los SS. Solsona y Albiol; 3 los SS. Civil y Formiguera; 2 los SS. Queraltó, Gomila y Pagès; y 1 los SS. Codina, Carbó, Corominas y Navarro.

Luego se acordó celebrar nueva sesión extraordinaria el próximo jueves día 11, para la discusión del Reglamento.

Fueron admitidos en votación secreta como socios numerarios los SS. Palmés y Gil propuestos en la sesión anterior.

Y no habiendo otros asuntos de que tratar se levantó la sesión a las once. Barcelona 6 de Abril de 1878.

El Presidente: Góngora. El Secretario General: J. Cases Montserrat.

El Seminari Pere Mata, de les Unitats de Medicina Legal i Laboral i Toxicologia i d'Història de la Medicina de la Universitat de Barcelona fou creat en ocasió del centenari de la mort de Pere Mata i Fontanet (Reus, 1811 - Madrid, 1877) que fou professor de Medicina Legal, com a eina per facilitar la publicació de llibres i la difusió de l'activitat científica.

RELACIÓ DE PUBLICACIONS DEL SEMINARI PERE MATA

- 1.- DOMÈNECH, Edelmira: "*La Frenologia. Anàlisi històric de una doctrina psicològica organícista*". 1977. 216 pp.
- 2.- CAMPS i SURROCA, Manuel; CAMPS i CLEMENTE, Manuel: "*Santuaris lleidatans amb tradició mèdica*". Lleida, 1981. 158 pp.
- 3.- CALBET i CAMARASA, Josep M.; CORBELLA, Jacint: "*Diccionari biogràfic de metges catalans. vol. I. A-E*". 1981. 194 pp. (Coedició amb Fundació Salvador Vives i Casajuana).
- 4.- *III Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Programa*. Lleida, 4-6 de juny de 1981. 32 pp. (Coedició amb Col.legi Oficial de Metges de Lleida).
- 5.- *Actes del III Congrés d'Història de la Medicina Catalana*. Lleida 1981. vol. I. 1981. 346 pp.
- 6.- HUGUET i RÀMIA, Emilio: "*Determinación del cadmio y plomo en las aguas de consumo*". 1981. 90 pp.
- 7.- MARTÍ AMENGUAL, Gabriel: "*El suicidio consumado en las Islas Baleares*". 1981. 156 pp.
- 8.- CALBET i CAMARASA, Josep M.; CORBELLA, Jacint: "*Diccionari biogràfic de metges catalans. vol. II. F-Q*". 1982. 240 pp. (Coedició amb Fundació Salvador Vives i Casajuana).
- 9.- CAMPS i CLEMENTE, Manuel; CAMPS i SURROCA, Manuel: "*Aspectes sanitaris del l'arxiu de Sant Joan de Lleida*". Lleida, 1983. 424 pp.
- 10.- CALBET i CAMARASA, Josep M.; CORBELLA, Jacint: "*Diccionari biogràfic de metges catalans. vol. III. R-Z i Addenda*". 1983. 348 pp. (Coedició amb Fundació Salvador Vives i Casajuana).
- 11.- CORBELLA CORBELLA, Jacinto; CALBET CAMARASA, José M.: "*El pensamiento sanitario y laboral de dos médicos anarquistas del siglo XIX*". 1984. 172 pp.
- 12.- *I Congrés Català de Medicina del Treball. Programa*. Barcelona, abril 1984. 36 pp.
- 13.- GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. vol. I. 1984 *. 322 pp.
- 14.- GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. vol. II. 1984 **. 346 pp.
- 15.- ARRÓ y TRIAY, Francisco de P. "*Estadística médica de la Compañía de Ferrocarriles de Tarragona a Barcelona y Francia*" Barcelona, 1892. Reedició facsímil. Edició i Estudi preliminar de J. Corbella. 1984. 162 pp. (Coedició amb Societat Catalana de Seguretat i Medicina del treball i Ajuntament de Barcelona).
- 16.- CAMPS i SURROCA, Manuel; CAMPS i CLEMENTE, Manuel: "*La pesta de meitats del segle XVII a Catalunya*". Lleida, 1985. 424 pp.

- 17.- *IV Congrés d'Història de la Medicina Catalana*. Programa. Monestir de Poblet-Tarragona, 7-9 de juny de 1985. 36 pp.
- 18.- GIMBERNAT. *Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*. vol. III. 1985 *. 470 pp.
- 19.- GIMBERNAT. *Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*. vol. IV. 1985 **. 395 pp.
- 20.- ROBERT YARZÁBAL, Bartolomé: "*Balance del siglo XIX. La Medicina*". Edición y estudio preliminar: J.M. Calbet; J. Corbella. 1985. 68 pp.
- 21.- GIMBERNAT. *Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*. vol. V. 1986 *. 412 pp.
- 22.- GIMBERNAT. *Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*. vol. VI. 1986 **. 382 pp.
- 23.- VIDAL, Domingo: "*Cirurgia Forense*". 1783. Reedició facsímil. Edició i estudi preliminar: J. Corbella. 1987. XXIV + 96 pp.
- 24.- MONTAÑA i BUCHACA, Daniel: "*Aspectes sanitaris dels Arxius de les parròquies del terme i vila de Terrassa als segles XVI, XVII i XVIII*". 1987. 188 pp.
- 25.- DOMÈNECH., Edelmira; CORBELLA, Jacint; PARELLADA, Dídac (eds.): "*Bases històriques de la psiquiatria catalana moderna*". 1987. 401 pp.
- 26.- VALLRIBERA i PUIG, Pere: "*L'obra mèdica de dos cirurgians catalans del 1700. Anton de Borja i Carles Pallejà*". 1987. 130 pp.
- 27.- GIMBERNAT. *Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*. vol. VII. 1987 *. 320 pp.
- 28.- GIMBERNAT. *Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*. vol. VIII. 1987 **. 337 pp.
- 29.- FRAGOSO, Juan: "*Tratado de las Declaraciones que han de hacer los cirujanos acerca de muchas enfermedades y muchas maneras de muertes que suceden*". Reedició facsímil. Edició i estudi preliminar: J. Corbella. 1988. 71 pp.
- 30.- LÓPEZ GÓMEZ, José Manuel: "*Don Martín Vallejo Lobón. El médico y el hombre*". 1988. 250 pp.
- 31.- HUGUET RAMIA, Emili; CARRACEDO ÁLVAREZ, Angel; GENÉ BADIA, Manuel: "*Introducción a la investigación biológica de la paternidad*". 1988. 206 pp.
- 32.- HEXACLOROBENCENO. Primeras Jornadas Nacionales. Libro de Resúmenes. 1988. 30 pp.
- 33.- GIMBERNAT. *Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*. vol. IX. 1988 *. 378 pp.
- 34.- *Jornades d'Història de la Medicina d'Olot*. OLOT, 28 i 29 de març de 1987. 135 pp. (separata de Gimbernat VIII).
- 35.- ORFILA núm 1. I Jornadas Anuales de la Sociedad Española de Medicina Legal y Forense. Alicante 3 y 4 de abril de 1987. Libro de Actas. 1989. 265 pp.
- 36.- ORFILA núm 2. II Jornadas Anuales de la Sociedad Española de Medicina Legal y Forense. Barcelona 8 y 9 de abril de 1988. Libro de Actas. 1989. 393 pp.
- 37.- GIMBERNAT. *Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*. vol. X. 1988 **. 330 pp.

- 38.- CALBET i CAMARASA, Josep M.; VALLRIBERA i PUIG, Pere: "*Medicina i Societat a l'Espluga de Francoll (segles XVIII i XIX)*". Gimbernat vol. XI, 1989 *. 1990. 272 pp.
- 39.- GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. vol. XII. 1989 **.
- 40.- GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. vol. XIII. 1990 *. Actes VI Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Manresa 1990, vol. I. 311 pp.
- 41.- HEXACLOROBENCENO. Primeras Jornadas Nacionales. Barcelona 23 - 24 de mayo de 1988. Libro de Actas. 246 pp.
- 42.- GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. vol. XIV. 1990 **. Actes VI Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Manresa 1990. Vol II. 316 pp.
- 43.- *XVI Jornadas Mediterráneas de Medicina del Trabajo. Alicante, 25-27 abril 1991. Programa.* 26 pp.
- 44.- STUDIA RAMAZZINIANA MEDITERRANEA. 1991. vol. I. Actas XVI Jornadas Mediterráneas de Medicina del Trabajo, Alicante 1991. 243 pp.
- 45.- DOMÈNECH, Edelmira: "*Introducción a la Historia de la Psicopatología*". 1991. 175 pp.
- 46.- GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. vol. XV. 1991 *. Actes VI Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Manresa, 1990. vol. III. 320 pp.
- 47.- REMÓN GIL, Julio: "*Aspectos sanitarios del Archivo de la Parroquia de Santa Ana de Buñuel (Navarra)*" 1991. 218 pp.
- 48.- CORBELLÀ, Jacint; CALBET, Josep M.: "*Bibliografia històrica de la sanitat catalana. vol. I (A-F)*". Gimbernat, XVI. 1991. ** 340 pp.
- 49.- LÓPEZ GÓMEZ, José Manuel: "*La Topografía médica de Vic de Antonio Millet (1798)*". 1992. 102 pp.
- 50.- PAU i ROIGÉ, Jordi: "*Aspectes sanitaris dels arxius parroquials del Priorat (segles XVI-XVIII)*". 1992. 144 pp.
- 51.- MASSONS i ESPLUGAS, Josep M.: "*Francesc Puig (1720-1797) i els cirurgians del seu temps*". 1993. 172 pp.
- 52.- CORBELLÀ, Jacint: "*Les memòries manuscrites de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya*". 1993. 120 pp.
- 53.- PARELLADA, Dídac; DOMÈNECH, Edelmira; CORBELLÀ, Jacint: "*Lexicon Psiquiàtric arcaic i curiós*". 1993. 268 pp.
- 54.- GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. vol. XVII. 1992 *. 359 pp. Actes VII Congrés Història de la Medicina Catalana. Tarragona, 1992. vol. I. 359 pp.
- 55.- STUDIA RAMAZZINIANA MEDITERRANEA. 1992. vol 2. 246 pp.
- 56.- GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XVIII, 1992 (**). Actes del VII Congrés d'Història de la Medicina Catalana, Tarragona, 1992. vol. II. 260 pp.
- 57.- STUDIA RAMAZZINIANA MEDITERRANEA. 1993. vol. 3.
- 58.- GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XIX, 1993 (*). Actes del VII Congrés d'Història de la Medicina Catalana, Tarragona, 1992. vol. III. 303 pp.

59. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XX, 1993 (**). 285 pp.
60. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXI, 1994 (*). Actes del VIII Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Barcelona, 1994. vol. I. 315 pp.
61. LÓPEZ GÓMEZ, José Manuel: "*Sociología de las profesiones sanitarias en Mérida*". 1994. 180 pp.
62. CALBET i CAMARASA, J. M.; ESCUDÉ i AIXELÀ, M.: "*Orígens del Col.legi Oficial de Metges de Barcelona*". 1994. 150 pp.
63. RIBAS i PONTÍ, Francesc: "*Els goigs de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona*". 1994. 90 pp.
64. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXII, 1994 (**). 267 pp.
65. CORBELLA, Jacint: "*Antecedentes históricos de la Medicina Legal en España*". 1995. 300 pp.
66. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXVII, 1995 (*). 278 pp.
67. DOMÈNECH, Edelmira (edit.): "*Actualizaciones en Psicopatología Infantil (0-5 años)*". 1995. 236 pp.
68. CORBELLA, Jacint; SÈCULI, Josep: "*Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Nomina Academicorum. 1770-1995*". 1995. 113 pp.
69. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXIV, 1995 (**). Jornada commemorativa del XXV aniversari dels Congressos d'Història de la Medicina Catalana. 267 pp.
70. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXV, 1996 (*). IX Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Blanes, 1996. Actes. vol. I. 189 pp.
71. VALLRIBERA i PUIG, Pere: "*El doctor Joan Baptista Parcet i Fàbrega, metge de Sant Genís de Vilassar*". 1996. 99 pp.
72. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXVI, 1996 (**). IX Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Blanes, 1996. Actes. vol. II. 272 pp.
73. DOMÈNECH, Edelmira; CORBELLA, Jacint: "*Aportacions a la Història de la Psicopatologia Infantil*". 1997. 233 pp.
74. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXVII, 1997 (*). 242 pp.
75. LÓPEZ GÓMEZ, José Manuel: "*Los profesores del Real Colegio de Cirugía de Burgos 1799-1824*". 1997. 104 pp.
76. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXVIII, 1997 (**). 261 pp.
77. CALBET i CAMARASA, J. M.: "*Legislación sanitaria marítima en Catalunya (1717-1752)*". 1998. 88 pp.
78. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXIX, 1998 (*). - CORBELLA, Jacint; CALBET CAMARASA, J.M.: "*Bibliografía Histórica de la Sanitat Catalana*". Vol. II (G-M). 301 pp.

79. ESCUDÉ, Manuel; FITÉ, Maria: *"Hidroteràpia antiga a Catalunya. Els fons de la Facultat de Medicina de Barcelona"*. 1998. 116 pp.
80. CORBELLA, Jacint: *"Història de la Toxicologia"*. 1998. 288 pp.
81. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXX. 1998 (**). Actes Xè Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Lleida, octubre 1998. (Coedició, Edicions Universitat de Lleida i Ajuntament d'Alcarràs). 401 pp.
82. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXXI. 1999 (*). 300 pp.
83. VINGUT, Albert: *"El àcido cianhídrico a través de la historia"*. 1999. 136 pp.
84. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXXII. 1999 (**).
85. ALONSO CARNERO, J. R.; AUSIN HERVELLA, J. L.: *"Índex de la Revista Gimbernata. Volums 1 a 30 (1984-1998)"*. 2000. 128 pp.
86. VALLRIBERA i PUIG, Pere: *"Les topografies mèdiques de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya"*. 2000. 146 pp.
87. CURTO i SOLER, Conrad; *"Aspectes sanitaris dels arxius parroquials de San Feliu de Cabrera, Sant Genís de Vilassar, Sant Joan de Vilassar i Santa Creu de Cabrils, en els segles XVI, XVII i XVIII."* 2000. 134 pp.
88. *XI Congrés d'Història de la Medicina Catalana. 29 de setembre a 1 d'octubre de 2000. Programa.* 25 pp.
89. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXXIII, 2000 (*)
90. *XXXV Aniversari de l'Escola Professional de Medicina del Treball. Facultat de Medicina. Universitat de Barcelona.* 1965-2000. 34 pp.
91. AUSIN HERVELLA, Josep Lluís: *"Antoni Pujadas, metge i polític del segle XIX"*. 2000. 198 pp.
92. CORBELLA, Jacint: *"Esquemes de Toxicologia Industrial. I. Introducció. Metalls"*. 2000, 166 pp.
93. GIMBERNAT. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. XXXIV, 2000 (**).
94. CALBET i CAMARASA, J. M.: *"Notícia de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Barlears"*. 2001. 139 pp.

